

Dějiny Církve sv.

před Kristem a po Kristu Pánu.

Pro nižší realní a měšťanské školy

upravil

Václav A. Hlavatý,

katecheta realní a obecné školy v Kolíně.

(S povolením nejd. kn. arcib. Ordinariatu Pražského ze dne 28. ún. 1872
č. 1274 a nejdůst. Ordinariatu Kralohradeckého ze dne 7. března 1872
č. 1348)

—36—

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ B. STÝBLA.

Cena broš. —.72 kr., váz. —.84 kr.

Knihy školné a učebné

vydané

nákladem kněhkupectví B. STÝBLA v Praze,

Václavské náměstí č. 30, 32 a 34 nové.

~~~~~
☛ Při větším objednání poskytují se zvláštní výhody. ☛

Amerling Karel, ředitel c. k. české vzorní školy. *Knížka o hmyzech*, neboliž: Naučné vypravování o motýlech, včelách, chroustech, komářích a jiných, s příklady paměti nejhodnějšími pro dívky česko-slovanské. (S obraz.)
— .20 nkr.

Balcar Josef, realní učitel. *Příprava k perspektivnímu rýsování*. Pro realní a průmyslové školy. (S výobr.) — .24 nkr.

Bibličtí příběhové nového zákona. Pro školy uspořádáno od D. a Š. (Druhé vyd.) 2 svazky. — .88 nkr.

Dastich J., Dr. *Krok*. Listy vědecké se zvláštním zřetelem k potřebám gymnasií a reálék Vydávají Dr. J. Dastich, prof. Ed. Novotný, Fr. J. Zoubek I. zl. 3.50 nkr.

Frenel Jnnoc. A., doktor bohosloví. *Stručný a úplný přehled katolického náboženství*. (Třetí vyd.) V tuhé vazbě.
— .60 nkr.

Friml Václav, učitel zpěvu. *Zpěvník pro školní mládež*. Obsahuje písně pro dívky menší. (S nápěvy.) — .12 nkr.

Jedlička Jos., učitel. *Stručný dějepis* pro učitele a čekatele národních škol, co pomůcka k vykládání dějepisných článkův v čítankách školních obsažených. — .32 nkr.

Jehlička Pavel, profesor. *Krátký přírodopis rostlin*. Pro nižší oddělení středních škol. (Se 100 vyobr.) — .80 nkr.

Stručný přírodopis všech tří říší. Pro mládež vůbec a pro čtvrté třídy hlavních škol zvlášť. (Druhé vydání.) Se 400 malov. obrázky. V tuhé vazbě zl. 1.30 nkr.

Lodl Jan, učitel v Rokycanech. *Methodická proprava měřictví a kreslířství*. Část prvá. (Se 79 vyobr.) — .48 nkr.

Průmyslový kreslič. Ku prospěchu mládeže vzdělal pro školu i dům — Sešit 1., 2. — .50 nkr.

Návod k hláskování s pohyblivými literami. Napsal A. P. Návod i škatulka s literami — .60 nkr.

Dějiny Církve sv.

před Kristem a po Kristu Pánu.

Pro nižší reální a měšťanské školy

upravil

Václav A. Hlavatý,

katecheta reální a obecné školy v Kolíně.

(S povolením nejd. kn. arcib. Ordinariatu Pražského ze dne 28. ún. 1872
č. 1274 a nejd. Ordinariatu Kralohradeckého ze dne 7. března 1872
č. 1348.)

V PRAZE 1873.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ B. STÝBLA.

V PRAZE.

Kněhtiskárna B. Stýbla.

Předmluva.

Uznávaje toho důležitost a potřebu, aby se žákům realním, jako na gymnasiích se děje, dějiny Církve sv. katolické vykládaly, a poněvadž mnozí mne zkušenější důstojní učitelové náboženství na těchže školách toho si žádají, aby jak sami tak i žáci jejich stručný dějepis církevní při ruce měli, odhodlal jsem se, na základě díla Dra. Haase-ho „Die Geschichte der Kirche vor und nach Christus“, s obzvláštním ohledem na děje církevní vlasti naší upraviti příhodný a stručný dějepis Církve sv. pro školy občanské a nižší třídy realní, aby milá mládež naše postrádající posud známosti tohoto důležitého odboru nauky náboženské, poznavši osudy a děje Církve sv., tohoto božského ústavu pro spásu lidstva založeného, tím větší láskou k společné Mátěři naší přilnula a v přesvědčení svém utvrzena byla, že v Církvi katolické — a to jediné — spásy dojíti lze.

Jsa si úplně vědom, že práce moje dokonalou není, prosím důstojné pány katechety, aby mně laskavá pokynutí dávati neopomíjeli, co a jak by budoucně buď doplněno neb změněno býti mělo.

Najde-li pak skrovné dílko toto příznivého posouzení a dosáhne-li cíle svého u milé naší mládeže školní, bude mi nejsladší práce odměnou.

V Kolíně na den sv. andělů strážců 1872.

Úvod.

Co Bůh na zemi již od počátku uspořádal a zařídil, aby člověčenstvo blaha časného i věčného účastným učinil, nazýváme královstvím Božím. Království toto počalo stvořením světa a člověka, od kteréžto doby všechno poukazovalo a připravovalo na Vykupitele, jenž na svět přijíti měl. Vykupitel přišel as po 4000 let a bydliv 33 léta na zemi, odešel opět k Otci, a od této doby směřuje vše, co se v království Božím děje, k příchodu Jeho v den soudný. Záležíť tedy království Boží ze dvou dílů: před Kristem a po Kristu Pánu. O království Božím před Kristem vypravují nám dějiny starého Zákona, o království Božím po Kristu Pánu učí nás dějiny Zákona nového čili Církve křesťanské. První díl jeho počínaje stvořením světa, sahá až do r. 4000. trvání jeho; díl druhý od narození Páně až po naši dobu se šíře, obsahuje 1872 léta.

Oba pak dílové v jednotlivé doby rozpadají se.

Díl I.

Království Boží před Kristem Pánem.

Díl tento, obsahující 4000 let od stvoření světa až po narození Páně, rozpadá se v následující doby:

I. Doba od stvoření světa po Mojžíše (od roku 4000—1500 před Kr.).

II. Doba od Mojžíše po Saula (od r. 1500—1095 před Kr.).

III. Doba od Saula po zajetí babylonské (od r. 1095—588 př. Kr.).

IV. Doba od zajetí babylonského po narození Páně (od r. 588—1).

Doba první.

Od stvoření světa po Mojžíše (od r. 4000—1500 př. Kr.).

Část I.

Stvoření světa. Pád andělů některých. Hřích prvních lidí a následky jeho. Zaslíbení Vykupitele. Šíření se hříchu. Potopa světa. Noe a potomstvo jeho. Všeobecná modloslužebnost.

V šesti dnech stvořil Hospodin nebe i zemi a vše, co-
koliv jest. Jsa všemohoucím Pánem mohlť stvořiti vše v oka-
mžiku jediném; chtěje však upravití říši svou pro lidstvo,
uspořádal vše dle času, počtu a míry, aby nás příkladem
svým pořádku ve všem jednání naučil.

Proto také odpočinuv Hospodin dne sedmého, učinil
jej po všecky časy dnem odpočinku, sabbathem; dni tomuto
požehnáv zasvětil ho, jakožto den veledůležitý.

Mimo nebe i zemi a prarodiče naše stvořil Hospodin též svět neviditelný, anděly v nebesích, z nichžto mnozí v nesmírné pýše své chtějí rovnými býti Pánu svému, velmi prohřešili se proti Všemohoucímu; začez i s vůdcem svým, satanem, na věky do pekla zavrženi jsou.

Záviděje prvním lidem veleblaho jejich v ráji, svedl je ďábel hadem k neposlušnosti zákona Božího.

Hříchem tímto ztrativše prarodiče milost posvětnou, z ráje na vždy vypuzeni jsou, nad to ještě tresty postiženi byvše. Jím zajisté království Boží sice porušeno, nikoliv však zrušeno jest: milosrdný Bůh slitovav se nad člověkem, ukázal mu cestu a prostředky, jimiž by z moci ďáblovy opět v království Boží vejíti mohl.

Toto vše učinil Hospodin z pouhé milosti své, pročez i království Boží též královstvím milosti sluje; neboť veškery strasti a bídy, obtíže a nemoci, ano i smrt, jíž propadl člověk hříšný, byly tolikerýmiž důkazy milosti Boží, jimiž se hříchu varovati měl. Největší však milost prokázal Hospodin padlému člověku, slíbiv mu Vykupitele, jenž potře hlavu hadovu, ďábla i hřích zkazi a lidi vykoupí.

Toť počátek blahé věsti o Vykupiteli a tak zachováno království Boží u víře a naději prarodičů našich.

Adam a Eva obdrželi více synů, z nichž nejstarší byli Kain a Abel.

Chtíce oba Hospodinu za přijatá dobrodiní děkovati a s Ním se smířiti, obětovali jeden z úrody zemské, druhý pak z prvorozených stáda svého.

I ďábel chtěl království své na zemi šířiti a když Hospodin se zalíbením popatřiv na Abele a dary jeho, na Kaina a oběť jeho neshledl, hněvem rozpáliv se Kain zavraždil nevinného bratra svého. Jak velice musel zarmoutiti hřích tento první rodiče a připomínati jim pád jejich! Syn dobrý ležel v krvi své; poprvé spatřili smrt na milém dítěti svém!

Kain pak uprchnuv od tváře Hospodinovi, bydlel poběhlý na zemi.

Za Abele daroval Hospodin Adamovi Setha.

Seth a potomci jeho, v písmě sv. též syny Božími nazvaní, věrní zůstali království Božímu; Kain však a potomci jeho — synové tohoto světa — hluboko klesše v nepravost všelikou, přidrželi se říše ďáblovy.

Později obcující potomci Sethovi s potomky Kainovými pokazili se a tak rozmnožen hřích po vší zemi. I shovával Hospodin 120 let lidstvu hříšnému; když pak naplněna míra shovívavosti Boží a lidé k Bohu obrátiti se nechtěli, poslav potopu světa, vyhladil je z okršku zemského (r. 2400. př. Kr.); i zahynul všeliký tvůr živý mimo Noe a rodinu jeho a živočichy, kteréž vzal do archy své.

Aby poděkoval Pánu za ochranění své, vzdělav Noe oltář obětoval oběť zápalnou Hospodinu, jenž s ním i úmluvu učinil. Vzdělávaje opět zemi štípil Noe též vinici; pije pak prvního vína a neznaje síly jeho, pil více a podnapil se; obnažen jsa ležel v stanu. Spatřiv jej Chám posmíval se otci svému a pověděl bratřím svým Semovi a Jafetovi; tito však odšedše a kráčejíce očima odvrácenýma, přikryli otce pláštěm. Začež požehnav jim Noe zlořečil Chámovi; požehnání a zlořečení otcovo naplnilo se. Noe zemřel jsa stár 950 let.

Po potopě světa byla jen jediná rodina, Noemova, a tudíž též jediná jen řeč. Chtíce pospolu přebývati a znamenité památky slávy své po sobě zanechati, počali stavěti veliké město a vysokou věž. Bůh však nemiluje pyšná díla rukou lidských a chtěje, aby potomci Noemovi do všech dílů světa se rozešli, zmátl jazyk jejich, aby nerozuměl druh druhu svému. I přestali stavěti města, jež pak nazváno Babellem t. j. zmatením.

Když lidé do světa se rozšedše velmi se množili, zmáhal se i hřích a všeliké nepravosti mezi nimi; i zanechal je Hospodin v hříších a pošetilostech jejich; víra v jediného Boha stále hynouc vymizela téměř úplně a modloslužebnost šířila se po vší zemi.

Poznam. Uslыšíme později o protivě Babelu, prvních letnicích křesťanských, o nichž apoštolé všem řečím rozumějící lidstvo v království Boží shromažďovali.

Část II.

Povolání Abrahama. Jeho poslušnost, víra i důvěra v Hospodina. Ustanovení obřízky. Bůh zkouší lásku jeho a poslušnost.

Mezi množstvím bezbožných žil muž velmi nábožný a ctnostný s rodinou svou v krajině Haran. Muž tento byl Abraham, jenž víru v jediného Boha a naději v příštího Vykupitele zachovával. Aby se však od ostatních v modloslužebnost zabředlých nepokazil, uložil mu Hospodin, aby opustiv domov svůj odešel do země kananejské; zemi tuto pak slíbil jemu a potomkům jeho. I vyšel Abraham k rozkazu Božímu z Haran, vzal s sebou Saru manželku svou a Lota syna bratra svého: po dlouhé cestě přišli do krásné země kananejské. Víru svou v Boha jediného osvědčoval Abraham ve všech poměrech života příkladnou bohabožností, poslušností, mírumilovností a nezištností svou; i požehnal mu Melchisedech, král sálemský, jenž byl spolu knězem Nejvyššího; Abraham pak dal mu desátky ze všeho, čím vládl. Často zjevoval se mu Hospodin, opétuje mu zaslíbení svá.

Zbožný arciolec tento měl zachovati království Boží v rodině své; pročež učiniv s ním Hospodin úmluvu, na znamení její ustanovil obřízku.

Abraham byl již 99 s Sára 90 let stára, nemajíce posud dítek; i slíbil jim Hospodin syna a veliké potomstvo v něm.

Lot pak bydlel s manželkou a dvěma dcerama svýma v Sodomě a Gomoře. I uzavřel Hospodin zahubiti obě města tato, ani obyvatelé jejich bezbožni a všem nepravostem oddáni byli.

Abrahamu prosícímu za ně slíbil Hospodin, že odpustí městu všemu, bude-li deset spravedlivých v něm; avšak ani těch nenalezeno mezi nimi. Pročež vysvobodiv Lota i rodinu, poslal Hospodin oheň a síru s nebe a spálil města ta s bezbožnými obyvateli i všecku okolní krajinu.

Když bylo Abrahamovi 100 let, obdržel Bohem slíbe-

ného syna, kteréhož nazvav Isákem, dle úmluvy s Bohem učiněné osmého dne obřezal. Hagar pak, služebnice Sařina, měla též syna, Ismaele, jenž s Isákem nesnášeje se, i s matkou svou dům Abrahamův opustiti musel. Od tohoto Ismaele pocházeli Ismaelitě. I nařídil Hospodin jednoho dne Abrahamovi, aby mu obětoval jediného syna svého na hoře Moria v oběť zápalnou. Jak dlouho musel naň čekati a jak mnoho sliboval mu Hospodin v něm, a nyní jej obětovati měl!!

Abraham však neváhaje uposlechl Hospodina; již již chtěl vlastní rukou syna jediného obětovati; a hle anděl zabránil mu tak učiniti, an Bůh jej jen zkoušel, aby víru a poslušnost jeho utvrdil. Po smrti Sáry Abraham sestarav se a opatřiv synu svému ctnostnou a zbožnou manželku Rebe ku, zemřel maje 175 let věku svého.

Část III.

Synové Isákovi. Jakob a synové jeho. „Israel.“ Řízením Božím Israelité do Egypta uvedeni jsou, kdež u veliký vzrostli národ. Utiskování jich.

Isák a Rebeka zůstali 20 let bez dětí. Konečně vyslyšev Hospodin modlitby jejich, daroval jim dva syny: prvorozený slul Esau, druhý Jakob. Lehkomyslností svou a lstí matky své, jež milovala více Jakoba, pozbyl Esau práva prvorozenství a požehnání otcova; Jakob pak boje se rozhněvaného bratra, znikl prchlivosti jeho útekem k Lábanovi strýci svému do Haran. Na cestě ukázav se mu Hospodin opětovně zaslíbení, jež byl učinil Abrahamovi dědu jeho. U Lábara pobýv Jakob 20 let, pojal obě dcery jeho, Rachel a Lii, za manželky, od nichž 12 synů měl. K rozkazu Božímu navrátil se do otčiny své; ve snách pak ukázal se mu Hospodin v podobě anděla; i bojoval s ním Jakob nepustiv ho, dokud mu nepožehnal; protož nazval jej Hospodin „Israel“ t. j. bojovníkem Božím, odkudž také Židé, co potomci Jakobovi, Israelity nazývají se.

Jakob stavěl ke cti Hospodinu oltáře a dáno mu zaslíbení, že z potomků jeho narodí se ten, kterýž byl očekáváním národů. — Messiáš.

Vrátiv se do otčiny své našel Jakob otce svého posud žijícího, jenž brzy na to zesnul v Pánu maje 180 let věku svého.

Mnoho bylo mu trpěti od synů nezdárných, kteří mu i milého Josefa do Egypta prodali. Josef však vzpomínaje stále na Boha a boje se Ho, neporušenou zachoval nevinnost svou a bez viny uvržen do žaláře; odtud vysvobodiv jej Hospodin způsobem podivným, učinil ho prvním po králi v celé zemi egyptské, jejímž zachovatelem od hladu se stal. Když i v zemi kananejské hlad zavládal, poslal Jakob syny své do Egypta, aby nakoupili obilí; Josef poznav jich odpustil jim těžké provinění jejich a povolav otce se vším, co měl, do Egypta, vykázal jim překrásnou a úrodnou krajinu Gessen za obydlí (r. 1700. př. Kr.). Poslední patriarcha Jakob žil 147 let; před smrtí svou povolav k sobě všech synů svých i synů Josefových a louče se s nimi, předpověděl Judovi, že nebude odňata berla od něho, dokavad nepřijde Ten, jenž byl očekáváním národů. A pamětliv jsa věrných slibů Božích, žádal pochování býti v zemi kananejské, kdež všichni potomci jeho přebývatí měli, a uložil synům svým, aby pohřbili jej vedle Abrahama a Isáka. Josef zemřel jsa stár 100 let; i oplakáván jest ode všeho Egypta a kosti jeho pohřbeny jsou vedle otců jeho v zemi kananejské.

Israelité množili se v Egyptě velmi; i obává se král Faraó, aby nevzmohli se u veliký národ, potlačoval je všemožně, ano i ukrutný vydal rozkaz, aby všechna pachelata Israelských v Nilu utápěna byla. Zdálo se, že zaslíbení Boží nevyplní se; odnikud neviděno pomoci pro utlačený národ israelský. Avšak ruka Páně divotvorná jest; poznáme, jak velemocným ramenem Pán těch se ujímá, již věrně mu sloužíce Jej milují a kterak veškero zlo jen k dobru a spáse jejich obrací.

Část IV.

Přehled doby první. — Předobrazení věcí budoucích.

V této době království Božího na zemi shledáváme velmi mnoho obrazů, věcí a událostí po Kristu Pánu naplnivších se. — Adam, praotec hříšného pokolení, jest obrazem zaslíbeného Vykupitele, druhého Adama, praotce lidstva vykoupeného. Eva, pramáti naše, jest obrazem duchovní matky naší, Marie Panny, jež skrze Syna svého nás pro nebe porodila; had na stromě poznání dobrého a zlého uvedl nás v otroctví hříchu, od něhož nás Kristus na dřevě kříže vykoupil.

Kdo se nacházel v arše Noemově, nezahynul v spoustách potopy světové; kdo vstoupí do Církve sv., nachází spásy od zahynutí věčného. Národové byvše rozptýleni do všech dílů světa, v Církvi sv. opět spojeni jsou v jednu rodinu. Sodoma a Gomorrha jsou obrazem posledního soudu a pekla.

Abraham měl obětovati jediného syna svého; Otec nebeský vydal jednorozeného Syna svého za nás v oběť smírnou.

Isák měl dva nestejně syny, Jakob více zlých, než dobrých; a tak i království Boží méně přívrženců čítá, než království ďáblové. Josef pak jest obrazem Ježíše Krista nevinností, utrpením a oslavením svým. Židé, vyvolený národ Boží, museli, jako Kristus mládí své, v otroctví egyptském trávit; později uvedeni jsou na poušť, odkudž teprv do vlasti své, jako Ježíš po mnohém utrpení odebral se do slávy nebeské. Tak počavši království Boží na zemi, vzrůstalo se a vše tak úzce v něm souvisí, že jedna doba s druhou téměř splývá a jedna událost na druhou připravuje. Ve všem pak jeví se velemoudré řízení Páně, jenž království své ku spáse přebývajících v něm řídí a spravuje.

Doba druhá.

Od Mojžíše po krále Saula (od r. 1500—1095 př. Kr.).

Část I.

**Mojžíšovo zachránění a povolání. Aron. Beránek velikonoční. Israelité z Egypta vysvobození. Příkázání Boží. Zařízení svato-
stánku, bohoslužby a slavností výročních. Nejvyšší kněz, kněží
a levité.**

Utiskování Israelských dosáhlo nejvyššího stupně a této právě ukrutnosti použil Hospodin k vysvobození vyvoleného národu svého.

Jakási matka israelská položila novorozené pachole své v ošitce ze sítí do rákosí řeky Nilu a řízením Božím nalezši je, zachránila a vychovala dcera králova. Pachole toto byl Mojžíš, jenž na dvoře královském ve všem umění jsa vzdělán, od Boha za vůdce lidu svého vyvolen jest. Miluje velmi nešťastné spolubratři své, zavraždil v přílišné horlivosti Egyptana s Israelity krutě zacházejícího.

Boje se prchl Mojžíš do země madianské, kdež pásł ovce Jethrovy. I ukázal se mu Hospodin v hořícím keři a uloživ mu, aby vysvobodil lid svůj z otroctví egyptského, dal mu i moc, zázraky činiti, přiděliv mu i Arona, bratra jeho.

Oba pak připravovali vysvobození lidu svého a Hospodin pomáhal jim: deset ran, jimiž stíhal všechnu zemi egyptskou, polekalo krále tak, že propustil lid israelský.

Nikdy neměli zapomenouti na pobyti své v Egyptě, na zachránění od rány morové a zázračné vysvobození z poddanství egyptského; pročež ustanovil Mojžíš k rozkazu Božímu slavnost velikonoční, o kteréž požívali beránka, a všechno prvorozené zasvěceno bylo Pánu.

Oblakový sloup, ve dne tmavý a v noci ohnivý, vedl je mořem rudým, v němž zahynul Farao i se vším vojskem svým.

I veda Mojžíš lid pouští arabskou, mezi Egyptem a

zemí kananejskou, poznal brzy, že tak surový a nevděčný lid do země zaslíbené hned vejíti nesmí; pročež ponechal jich Hospodin po 40 let na poušti, aby odloživše neposlušnost a odbojnost, hodnými se staly dědictví otců svých, a živil je z nesmírné dobrotivosti své po celý tento čas chlebem podivným (manna). Nastalyť jim i boje se sousedními národy pohanskými. Josua byl vůdcem jejich a Mojžíš modlil se bez přestání, aby Hospodin požehnal zbraním Israelských.

Království Boží pak upevněno jest desaterem Božích přikázání, daným na hoře Sinai; i vzdělav Mojžíš pod horou oltář, přinesl oběť Hospodinu, obětní pak krví pokropil lidu řka: „Tato jest krev úmluvy, kterouž učinil s vámi Hospodin o přikázáních svých, na znamení, že plnění přikázání Božích působí život, přestoupení pak jich působí smrt.

Lid však — bohužel — brzy upadl v modloslužebnost, již nakaženo srdce jeho v zemi egyptské, a Aron hříšně povolil jim; synové pak z pokolení Levi zůstavše věrnými Hospodinu, pobili k rozkazu Mojžíšovu 23000 mužů, kteréž v modlářství napadli.

I nařídil Hospodin Mojžíšovi, aby vystavěv zvláštní svatyni, sva to stánkem nazvanou, zhotovil i posvátná nádobí bohoslužebná; v stánku pak byl i oltář kadidelný a oltář na oběti zápalné. Ve svatyni svatých postavena archa úmluvy, v níž dvě desky přikázání chovány byly.

A když vše již dokonáno, hle, oblak přikryl stánek svatý a sláva Hospodinova naplnila jej.

Od té doby sídlil Hospodin nad archou úmluvy mezi dvěma cherubíny a kdykoliv Mojžíš tázati se chtěje Hospodina vešel tam, uslyšel vůli Boží. Stánek tento byl skládací, jakž toho neustálé po poušti putování vyžadovalo.

I služby Boží uspořádány jsou, přede vším pak rozmanité oběti: krvavé i nekrvavé, suché i mokré, oběti zápalné, chvály, díků, prosebné i smírné.

Mojžíš zařídil i slavnosti Hospodinovy, z nichžto nejznamenitější byly:

1. Slavnost velkonoční (fase, passah) na památku vysvobození z Egypta.

2. Slavnost letnic na památku Hospodinem daného příkázání na hoře Sinai.

3. Slavnost stánků, aby potomci jejich věděli, že je Hospodin ve stanech na poušti bydleti nechal.

O slavnostech těchto měl každý Israclita ukázati se před tváří Hospodinovou. Přeslavný a svatý byl i den očišťování, v kterýž pokání činiti měli. A jako každého téhodne slavili sabbath, tak i každý sedmý rok byl rokem odpočinku, v němž zemi vzdělávati nesměli; po sedmi pak sedmiletích následoval rok padesátý, tak zvané jubileum čili milostivé léto, v němž všichni otroci ze služby propouštění, každému majetek navrácen a požitky zemské chudým ponechány bývaly.

K rozkazu Božímu světil pak Mojžíš Arona za nejvyššího kněze a syny jeho za kněží, ostatní pak z pokolení Levi za služebníky při svatyni, levity; kněží i levité zvláštním rouchem od obecného lidu se lišili.

Část II.

Mojžíšova a Aronova smrt. Josue zástupce Mojžíšův. Vydobytí a rozdělení země zaslíbené. Soudecové. Samuel. Saul za krále pomazán.

Zákon Boží byl již dán, svatyně zřízena, služby Boží s oběťmi a kněžími již ustanoveny a Mojžíš toužil již po zemi zaslíbené; lid však posud nebyl poslušnosti dosti uvyklý a proto Hospodin jak jednotlivce, tak i celý národ často trestával. Ano i sám Mojžíš nedůvěřoval Hospodinu a Aron upadl v modlářství; pročež oba nevstoupili do země zaslíbené. Israelité zvítězivše nad vůkolními národy pohanskými, blížili se již k hranicím země zaslíbené; Mojžíš pak cíť blízké smrti, shromáždil lid, který po čtyřicet let vodil po poušti, kolem sebe a napomínal jej, aby věrni jsouce Hospodinu, setrvali na cestě příkázání jeho; i odebrav se na horu

Nebo, odkudž spatřil krásnou zemi zaslíbenou a maje 120 let věku svého, zemřel zde r. 1450. př. Kr. a anděl Hospodinův pochoval jej.

Josua stal se nástupcem jeho; i vydobyl celé země kananejské, jejíž obyvatelé pro modlářství své vyhubeni býti museli, aby království Boží větší nabývajíc půdy šířilo se. I rozdělil Josua zemi zaslíbenou na 12 dílů mezi dvanáctero pokolení israelských; toliko kněžské pokolení Levi žádného neobdrželo podílu, z obětí a desátek žíti majíce.

A tak vyplněno věrně zaslíbení, jež byl učinil Hospodin praotcům Israelských. Josua pak obnoviv smlouvu s Hospodinem, zemřel v Pánu jsa stár 110 let. Vůkolní národové pohanští nebyli však ještě vyhubeni a po smrti Josue klonili se Israelité sami k modloslužebnosti; i vydáni jsou od Hospodina, zrušivše úmluvu jeho, v ruce nepřátel svých.

Když pak lid od pohanů stísněný opět navrátil se k Bohu svému, vzbuzoval jim Hospodin soudce; kteří byli vůdci a panovníky lidu svého; byloť jich šestnácte a let panování jejich 450.

Hrdinové jako Gedeon a Samson vysvobozovali je často z rukou nepřátelských; pro opětovanou však neposlušnost a odbojnost trestal Hospodin nevěrný lid svůj novým mnohonásobným neštěstím. Na důtklivá napomenutí Samuelova obrátil se konečně lid k Bohu svému; postíce a modlíce se činili pokání a rozmetali modly své; i vysvobodil je Hospodin z rukou nepřátel jejich. Dokud nábožný Samuel byl soudcem v Israeli, zůstal lid věren Hospodinu slouže mu srdcem upřímným a Hospodin ochraňoval jich. Jakmile však Samuel se sestaral, oddali se i synové jeho, jako druhdy synové Heliovi, vší prostopášnosti a odírajíce lidu nesoudili dle práva a spravedlnosti. Za tou příčinou chtěli Israelští dle příkladu jiných národů krále míti a k rozkazu Hospodinovu pomazal Samuel Saula za krále v Israeli.

Část III.

Přehled doby druhé.

Bohoslužebná i občanská zařízení. Předobrazení věcí budoucích.

Pozorujeme, kterak království Boží v době od Mojžíše po Saula se šířilo a upevňovalo. Čím blíže ku Kristu Pánu, tím více nacházíme zařízení na Spasitele světa zřejmě poukazujících a připravujících. Lid na mnoze zanedbaný, jakým byl za dob těchto národ israelský, musel zevnějším zařízením k poslušnosti a poznenáhla k pevné a živé víře veden býti. Vele důležité jest zajisté ustanovení slavností výročních, zařízení svatého stánku, archy úmluvy, obětí a kněží; největší důležitosti nabyly však školy prorocké, za časů Samuelových zakládané, v nichž zbožní a mravní jinoši vyučováni a službě Boží odchováváni bývali.

Beránek velikonoční Israelským východ z Egypta připomínající byl obrazem onoho Beránka, jenž též o velikonocích na kříži zabit, aby hříchy naše sejmuv nás od věčných trestů vysvobodil.

Svatý stánek byl obrazem našich chrámů; do svatyně svatých směl nejvyšší kněz jen jednou za rok ve veliký den smíření vstoupiti. Tato pak svatyně svatých předobrazovala náš svatostánek čili tabernakul na oltářích, ku kterémuž kněz každodenně na smíření Pána všehomíra při oběti mše sv. přistupuje.

Oběti, při kterých se rozmanitá zvířata zabíjela, připomínaly, že pokuta za hřích jest smrt a že Bůh nechce smrti hříšníka, ale aby se obrátil od bezbožnosti své a živ byl; bylyť pak oběti tyto tolikerýmiž obrazy oné poslední a nejdokonalejší oběti, v níž všecky oběti chvály, díkůčinění, drosb a smíření úplně zahrnuty jsou.

Tri největší slavnosti výroční předobrazovaly naše nej-slavnější hody Boží; Aron pak a levité byli obrazy nejvyšší viditelné hlavy Církve sv. a kněžstva novozákonního.

Podivuhodný chléb, jímž nasycoval Bůh Israelské na

poušti, byl obrazem pravého chleba nebeského, každého dne v oběti mše sv. s nebe sestupujícího a duše naše k životu věčnému sílícího.

Že pak celé řízení osudů národa israelského bylo přípravou k budoucímu Vykupiteli, to Ježíš Kristus sám nejednou potvrdil; jen jediný příklad z doby této na důkaz uvedeme.

Jako mnohdy jindy, tak opět jednou reptali Israelští proti Mojžíšovi; za trest poslal na ně Hospodin jedovaté hady, jejichžto uštknutí smrt mělo v zápětí. Přemnozí od nich uštknutí byvše, umírali v bolestech velikých; když pak poznali provinění své, rozkázal Hospodin Mojžíšovi, aby učiniv hada měděného povýšil jej, aby každý, kdo pohledne naň, uzdraven byl od neduhu svého. Toto pak Spasitel sám výslovně vysvětluje, řka: „Jako Mojžíš povýšil hada na poušti, takť musí i Syn člověka povýšen býti, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“

Školy prorocké byly obrazem ústavů Církve katolické, v nichž mravní a zbožní jinoši ku stavu kněžskému se připravují.

Doba třetí.

Od Saula po zajetí Babylonské (od r. 1095—588 př. Kr.).

Část I.

Saul zpyšněv zavržen od Hospodina. David za krále pomazán. Jeho zbožnost a péče o zvelebení služeb Božích. Pád i pokání jeho.

Saul vyvolen od Hospodina za krále a Duch Boží byl s ním; i porazil nepřátely Israelských.

Jsa pak velmi mocným zpyšněl a zprotivil se Hospodinu; pročez zavrhl jej Hospodin a Samuel pomazal Davida za krále; i sestoupil Duch Hospodinův na Davida od toho dne, od Saula pak odstoupil a duch zlý opanoval ho. Vítězství Davidovo nad Goliášem vzbudilo závist v Saulovi a

od té doby hleděl usmrtiti jej. Jonathas pak, syn Saulův, vroucně miloval Davida a oznámiv mu úmysly otce svého, od jisté smrti zachránil přítele svého. Ano i 85 kněží Davidovi k útěku pomáhajících Saul povraždití dal. David pak byl v ochraně Nejvyššího a Hospodin vydal i Saula v ruce jeho.

Konečně zahynul Saul se synem svým v boji proti Filistinským: v zoufalství nalehnuv na vlastní meč, probodl se. Po smrti Saulově vyvolil si všecken lid Davida králem, jenž hradu Sionu v Jerusalemě dobyv, městem Davidovým jej nazval. Obdařen jsa i duchem prorockým, velmi mnoho o Messiáši předpovídal a víru i naději svou v budoucího Vykupitele v zbožných písních, žalmy nazvaných, projevil.

Králoství Boží mělo čím dále, tím více vnikati v srdce národa vyvoleného a za tou příčinou zvelebiv David služby Boží, i archu úmluvy do Jerusalema v slavném průvodu přenéstí dal; sám pak kráčeje před kněžími, prozpěvoval chválu Hospodinu a obětoval oběti zápalné.

Služby Boží byly již uspořádány, posud však scházela důstojná svatyně, v níž by se konati měly; i zamýšlel David vystavěti Hospodinu velkolepý chrám, avšak k rozkazu Páně zvěstoval mu prorok Nathan, že teprv Šalomoun, syn a nástupce jeho, chrám stavěti smí. I postavil David oltář na hoře Moria a připraviv vše ku stavbě chrámu, uložil Šalomounovi synu svému, aby po smrti jeho stavěl dům Hospodinův.

I David, muž dle srdce Božího, klesl v těžký hřích a tresty Boží zachvátily ho: nezdárný syn Absolon vzbouřil se proti otci svému, jenž hořce plakal nad zkázou milovaného dítěte; avšak David pokořiv se a čině upřímné pokání, trpělivě snášel tresty zasloužené.

Šalomouna, syna svého, ustanoviv za nástupce, dal jej pomazati za krále; sestarav se, rozloučil se s lidem i synem svým, dal mu obraz chrámu, zlata a stříbra hojnost k okrase jeho a napomenuv k ostříhání přikázání Božích, zemřel v Pánu.

Část II.

Šalomoun staví chrám Hospodinův. Roboam. Rozdělení říše v království judské a israelské. Jeroboam. Proroci. Vyvrácení království israelského. Proroci v říši judské a zkáza její.

Šalomoun krácel z počátku po cestách Hospodinových, jsa obdařen moudrostí, bohatstvím a slávou. Sedm let stavěl chrám, jemuž na světě rovného nebylo a posvětil ho. Ale i jeho srdce později odvráceno jest od Hospodina a přilnul k ženám pohanským, sveden jest k modloslužebnosti; proto oznámil mu Hospodin, že odejme od syna jeho veliký díl království jeho. Zemřel r. 980. př. Kr.

Roboam, syn jeho, nastoupiv otcovský trůn, zavrhl radu starších, poslouchaje mladíků vychovaných s ním.

I odpadlo od něho deset pokolení (r. 975. př. Kr.) a přidrželo se ho toliko pokolení Judovo a Benjaminovo; ostatní pak pokolení zvolila si králem Jeroboama, jenž odpadnuv od Boha pravého, zavedl modloslužebnost v království israelském. I opustivše kněží a levité říši jeho, odešli do říše judské.

Když pak i v království judském bezbožnost a všeliké nepravosti se rozmáhaly, trestal je Hospodin králem egyptským, jenž zemi jejich zpustošiv, obyvatelstvo z veliké části povraždil.

Neustálé boje zuřily mezi říší israelskou a judskou; v smutné době této posýlal Hospodin proroky, kteří hříšný lid k Bohu zpět vésti měli.

Mezi nimi vynikal nejvíce Eliáš a žák jeho Eliseus již pro neohroženost svou mnohých útrap od králů israelských snášeti museli.

Aby zachoval Hospodin říši israelskou, poslal jim proroky Amose a Oseáše (r. 700. př. Kr.); oni však pohrdli posly Páně a takž dopustil Bůh, že přitáhl Salmanasar, král assyrský a vyvrátiv říši israelskou, odvedl obyvatele její do zajetí assyrského.

Tamtéž žil i zbožný Tobiaš, jenž věrným zůstav Hospodinu, přece mnoho trpěti musel, aby zkušena byla věrnost a láska jeho.

I v říši judské množila se modloslužebnost, pročež posýlal jim Bůh proroky Zachariáše, Joela a Micheáše a konečně Isaiáše; zaslepený lid neuposlechl však napomenutí jejich; ano král Manasses proroka Isaiáše i mučiti dal, začož od Assyrských potrestán a do zajetí odveden jest.

Do doby této padá i událost o ctnostné Juditě, jež nepřátelského vůdce Holoferna usmrtivši, vlast svou zachránila. Nic však neprospívaly metly Boží.

I poslal Hospodin posléze proroka Jeremiáše, aby obrátil bezbožného Joakima, krále judského; avšak zatvrzelý král i lid hledali bezživotí jeho.

Poslal tedy Hospodin po dvakráte Nabuchodonosora, krále babylonského, který podmaniv sobě říši judskou, obyvatele její do zajetí babylonského odvedl (r. 588. př. Kr.) a tak vyvrácena říše israelská i judská.

V zajetí babylonském žil prorok Daniel, nejprv za krále Nabuchodonosora; z doby této vypravuje nám písmo sv. o ctnostné Susanně a třech mládencích v peci ohnivé, o snech Nabuchodonosorových a vyložení jich Danielem.

Žil i za času krále Baltasara, jemuž písmo ohnivou rukou na stěně napsané vyložil.

Za krále Cyra zrušil pak pohanskou modlu Béla a draka, začož do jámy lvové uvržen, odtud pak zázračně vysvobozen byl.

Část III.

Přehled doby třetí.

V době této zvelebováno království Boží za králů dobrých, klesalo pak, jakmile králové bezbožní nestálý lid k modloslužebnosti sváděli. Králové z říše jejich zahynuli sice, království Boží trvalo však stále.

S Davidem přestala veškerá předobrazení budoucího Vykupitele, za to však počínají proroctví zřejmě o Messiáši svědčící. Bohoslužba židovská byla zevně krásně uspořádána; nepronikajíc však více ducha i srdce lidu zatvrzelého a Boha se spustivšího, hynula, a s ní spolu i lid a blaho jeho. Shovívavost Boží posílala jim proroky, aby připomínajíce lidu nevěrnost jeho k Bohu, věrnost a zaslíbení Boží, těšili jej Vykupitelem, Messiášem.

Když však veškeré výstrahy a tresty Boží neprosplývaly, dopustil Hospodin záhubu říše israelské a judské, a vyvolený národ Boží rozptýlen jest mezi pohany, aby dobří v ctnosti utvrzeni, zkoušeni a konečně odměněni byli, zlí pak spravedlivého trestu došli. Od této doby mělo uplynouti 588 let až po narození světa Spasitele, jenž židy i pohany v novém Zákoně k Bohu přivést měl; dříve však museli židé ponížení a pohané k poznání pravého Boha vedeni býti. Tak stalo se rozptýlením židů mezi pohany.

Království Boží nezahynulo spolu s říší israelskou a judskou, nýbrž připravovalo v cizině židovstvo i pohanstvo ku příchodu touženého Vykupitele.

Doba čtvrtá.

Od zajetí babylonského po narození Páně
(od r. 588.—1. před Kr.).

Část I.

Mardocheus a Esther. Prorok Ezechiel. Cyrus. Návrat ze zajetí babylonského a stavění chrámu. Proroci.

V zajetí babylonském zachovali zbožný Mardocheus a ctnostná Esther národ israelský od záhuby od Amana, úhlavního nepřítele židů připravované.

Posléze vystoupiv prorok Ezechiel oznámil židům v zajetí babylonském brzké vysvobození jejich.

Cyrus, král perský, vydobyl Babylonu a Hospodin vnukl mu, aby stavěl chrám jerusalémský; i povolil Cyrus židům, aby vrátivše se do Jerusaléma, zbořený chrám opět stavěli; i dal jim peněz a rozličná náčiní, jakož i stříbrné a zlaté nádoby, kteréž odnesl Nabuchodonosor z chrámu. Kterí však zůstali v Babyloně, přispívali penězi ku stavbě chrámu.

Nejvznešenější z pokolení Judova a Benjaminova navrátilivše se s kněžími i levity a některými i z jiných pokolení do Jerusaléma, s radostí položili základy k chrámu novému; Samaritané však, úhlavní židů nepřátelé, chtěje stavbu tuto mocí a násilím zameziti, žalovali na ně u krále perského.

I poslal Hospodin proroky Aggea a Zachariáše, kteří povzbuzovali a těšili lid; židé pak modlíce se k Bohu za zdaření díla posvátného, postavili strážné proti Samariťanským ve dne i v noci. Tak dostavěvše chrám, r. 515. př. Kr. posvětili jej.

Nehemiáš pak zůstav v Suse číšníkem u krále perského, prosil, aby do Jerusaléma se vrátiti a zbořené zdi města opět stavěti směl; i vykonánoť dílo toto v 52 dnech. Kněz Ezdráš předčítal zákon Boží a veškeren lid sliboval pláče, že Hospodinu věrně sloužiti bude; brzy však zapomněli na sliby Bohu učiněné a opět poslal Hospodin proroka Malachiáše, aby je vedl na cestu přikázání jeho. Byl to poslední prorok k vyvolenému národu poslaný; žil okolo r. 400. př. Kr.

Část II.

Králové Alexander a Antioch. Pronásledování židů od Syrských Matathiáš. Judas Makkabejský. Vydobytí Palestiny od Římanův.

Alexander, král macedonský, podmanil si veliké části známého tehdáž světa, zemřel však brzy a vojevůdci jeho rozdělili se o země vydobyté.

Antioch, král syrský, jemuž též část zemí Alexandrových připadla, zmocniv se Jerusaléma, nad míru počal prot židům zuřiti a chrám jejich pustošil. Opět navštívil Hospodin

lid svůj, neboť zrušivše úmluvu s Ním učiněnou upadli v modloslužebnost, ano i sami kněží bohoslužbu židovskou zavrhli. Toť ovšem bylo po vůli Antiochu, jenž i zákonem nařídil, aby židé příkázání Hospodinových nezachovávali. Mnozí u víře slabí hrozbami jeho zastrašiti se nechali, velmi mnozí však Hospodinu věrni zůstali, mezi nimiž byl i 99letý kněz Eleazar, jenž raději smrti mučennické podstoupil, než by byl sv. zákon Páně porušil. Po něm i sedmero bratří Makkabejských s hrdinskou matkou svou v mučení i smrti zákona Božího poslušnými zůstali.

Toho času žil v Judsku kněz Matathiaš s pěti syny svými, kteříž utekše se s otcem svým do hor, shromáždili vůkol sebe mnohé bohoboje a bořice oltáře modlářské, zákon Boží proti násilí pohanskému brannou rukou hájili.

Po smrti Matathiaše nastoupil na místo otce svého Judas syn jeho, jenž pro neobyčejnou udatnost a neohroženost nazván Makkabejským t. j. kladivem tlukoucím, an ve všech bojích vojska krále Antiocha statně porážel.

Judas dobyv opět Jerusalema a chrámu, vyčistil jej a slavil slavnost vítězství; Antiocha pak s velkým vojem proti němu táhnoucího stihl trest Boží; spadnuv s koně tak těžce se poranil, že na všech údech velice se trápe bídne zahynul.

Syn Antiochův veliká vojska proti židům shromáždil, avšak Hospodin bojoval s Judou a zástupy jeho, kteříž nade všemi nepřáteli zvítězili.

V jedné bitvě padl pak i udatný Judas a veškeren lid oplakával ho; po něm stali se bratří jeho vůdci vojsk israelských a konečně syn jeho Jan Hirkan.

Bohužel i Makkabejští měli mezi sebou půtky, do kterých se Římané, nejmocnější tehdáž národ na světě, vmísili; podmanivše sobě Palestiny ustanovili králem Heroda Idumejského, jenž císaři římskému poddán jsa, velmi ukrutně si počínal.

Část III.

Přehled doby této.

Obrazy i proroctví týkající se Vykupitele již přestaly; Bůh neposýlal již proroků, neboť se naplnil čas, v němž přijíti měl Ten, o němž prorokováno bylo.

Židé zachovavše víru v Boha jediného, šířili ji i mezi pohany; tito zabředli sice hluboko v nepravosti, avšak i mnozí z nich toužili po pomoci vyšší, po Vykupiteli. Nej-mocnější toho času národ, Římané, podmanili si téměř celý známý svět, i zemi židovskou, a tak mohlo se království Boží i mezi pohany šířiti.

Za panování římského císaře Augusta uplynuly již 4000 let od stvoření světa a naplněno proroctví umírajícího patriarchy Jakoba: berla byla odňata od Judy a již nadešla doba, v níž navrátiti se měl dávno očekávaný Messiáš.

Po 4000 let bylo království Boží přípravou k Církvi sv., již Spasitel na zemi založiti měl; slušně tedy království Boží před Kristem Církví předkřesťanskou čili židovskou nazývati lze, po Kristu Pánu pak Církví katolickou neb všeobecnou.

Od počátku bojoval ďábel proti němu a již v ráji zdrařena leš jeho; avšak i zaslíbení Vykupitele světa vyplnilo se.

Touha po něm žila v arciotcích, sprovázela židy do Egypta, sílila je na poušti, vyjadřujíc se ve všech zařízeních a slavnostech národa vyvoleného; Vykupitele připomínaly veškery osudy lidu Božího i proroci, lid víc a více od pouhých zevnějších obřadů a obětí k zušlechtění vůle a náboženské mysli vedoucí, aby připravili jej na příští Páně, jenž založiv království své v srdcích člověčenstva posvětil nás, abychom účastenství měli vykoupení jeho. Za tou příčinou zřídil Kristus Pán Církev sv., již přirovnati můžeme budově, v níž znenáhla všichni národové země se shromažďující, v svatosti a spravedlnosti k cíli svému věčnému vedení býti mají.

K budově této položil základ Kristus Pán, jsa sám úhel-ním kamenem jejím.

Díl druhý.

Dějiny království Božího od narození Páně až po naši dobu
(od r. 1.—1872. po Kr.).

Úvod a rozvrh.

Království Boží po Kristu Pánu nazývá se též Církví křesťanskou.

Dějiny Církve této rozpadají se v následující doby:

I. Doba od narození Páně po prvního císaře křesťanského Konstantina Velikého; od r. 1. až 313. po Kr.

II. Doba od Konstantina Velikého po VI. všeobecný sněm církevní; od r. 313.—680. po Kr.

III. Doba od VI. všeobecného sněmu církevního po papeže Řehoře VII.; od r. 680.—1073 po Kr.

IV. Doba od papeže Řehoře VII. po tak zvanou reformaci Lutherovu čili veliký rozkol v Církvi západní; od r. 1073.—1517. po Kr.

V. Doba od reformace Lutherovy po dobu naši; od r. 1517.—1872. po Kr.

Doba první.

Od narození Páně po prvního císaře křesťanského, Konstantina Velikého; od r. 1.—313. po Kr.

Část I.

Narození, život a působení Páně; smrt, vzkříšení i na nebe vstoupení Jeho; seslání Ducha sv.; první obec křesťanská.

Když naplněn čas, kdy toužebně očekávaný Vykupitel na svět přijíti měl, vtěliv se Syn Boží působením Ducha

sv. v životě Marie Panny čisté, narodil se v Betlémě v prostém chlévě; a oznámiv se co světa Spasitel skrze pastýře betlémské národu židovskému a skrze mudrce od východu veškerému pohanstvu zjeviv slávu svou, trávil mládí v tichém Nazaretě. Jsa pak 30 let stár, dal se od Jana Křtitele, předchůdce svého, v Jordáně pokřtiti a počav učitelský úřad svůj, vyvolil si 12 apoštolů, z nichž Petra, Jakoba a Jana nejvíce miloval a vyznamenával. Tři léta chodě ve své vlasti z místa na místo a všude dobře čině, hlásal evangelium o království Božím, potvrzoval božské učení své svatostí života a zázraky svými. Předpověděl učenníkům svým, že za hříchy celého světa na smrt vydán bude a třetího dne z mrtvých vstane. Nenávisť a závisť fariseů a zákonníků pobouřila lid proti Spasiteli a slabý Pilát odsoudil jej nevinného k smrti, již podstoupil pro spásu naši na kříži.

Bojíce se židů skrývali se učenníci Páně, pozbyvše naděje v mistra a Pána svého; ano nějakou chvíli zdálo se, jakoby vykupitelské dílo Kristovo a s ním i království Boží na zemi zaniknouti mělo; avšak zcela jinak bylo uzavřeno v radě Boží, jak dějiny Církve sv. dosvědčují nám.

Pán vstav z mrtvých ukazoval se apoštolům svým vyučuje jich a ustanoviv Petra za nejvyšší viditelnou hlavu Církve své založené na skále, rozloučil se s milenými učenníky svými, přikázav jim, aby učíce křtili všechny národy, a odešel čtyřicátého dne po svém vzkříšení k Otci nebeskému, posadil se na pravici slávy Jeho.

Smutně hleděli apoštolé upřeným zrakem za Pánem na hoře Olivetské, i když oblak Jej vzal z očí jejich. Ajhle ukázali se jim dva andělé s nebe v rouše bílém řkouce: „Muži galilejští, co tu stojíte, hledíce do nebe? Ježíš, kterýž vzat jest nyní z očí vašich do nebe, tak jednou opět přijde.“

I rozpomenuvše se na rozkaz Páně, aby zůstali v Jeruzalémě a vrátivše se do města, očekávali slíbeného utěšitele Ducha sv.

Smutné bylo srdce jejich, neboť Pána nebylo více mezi

nimi, a bojíce se židů skrývali se v domě trvající společně na modlitbách.

Jedenácte apoštolů: Petr a Jakob, Jan a Ondřej, Filip a Tomáš, Bartoloměj a Matouš, Jakob Alfeův (syn), Šimon horlitel a Judas Thadeus, tvořili s několika zbožnými ženami, mezi nimiž Maria, matka Páně a příbuzní její s nemnohými ctiteli Ježíšovými, první obec křesťanskou, počtem 120 lidí.

Jednoho dne povstav Petr pravil, že na místo Jidáše zrádce jiný apoštol zvolen býti musí.

I modlíce se k Bohu za osvětlení vyvolili losem bohumilého učenníka, jménem Matěje; i přičten jest k jedenácti apoštolům.

Uplynulot již deset dní od nanebevstoupení Páně a židé slavili letnice na poděkování Bohu za úrodu zemskou; sešli pak se za tou příčinou židé i z jiných krajín do Jerusaléma.

I učenníci Páně byli k společné shromáždění modlitbě a aj! naplnilo se zaslíbení Kristovo a Duch svatý sestoupil na ně ve způsobě ohnivých jazyků. Osvícení jsouce Duchem svatým a rozumějíce ihned celému učení Páně, mluvili rozličnými jazyky.

Bez bázně a nebeskou radostí nadšení jsouce hlásali Ukřižovaného a Petr povstav jadrnou řečí vysvětloval všem, že přijali Ducha sv., a napomínal, aby činíce pokání pokřtí se dali ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů, aby přijali též Ducha sv. Na slova tato dalo se pokřtí v ten den okolo 3000 duší, k nimž po prvním zázraku vykonaném od Petra na nemocném u dveří chrámových 5000 ještě přibylo. Toť byla první obec čili Církev křesťanská, již svornost, zbožnost, víra a láska v jeden utěšený spojovala celek; jsouce zajisté všichni jako bratří a sestry a jedna rodina; vše majíce společné přinášeli každý jmění své k nohám apoštolů; když pak Ananiáš a Safira část jmění svého lstivě pro sebe ukryli, vytykal jim Petr, že neselhali lidem, ale Duchu svatému, začez oba náhlou smrtí potrestáni jsou.

Část II.

Uspořádání první Církve křesťanské. Sv. Petr, hlava Církve. Biskupové, kněží a jáhnové. Diecése a farnosti. Bohoslužba, udělování sv. svátostí. Slavnosti církevní.

V Církvi sv. musí se diti vše dle ustáleného řádu, pročež naučil Duch sv. apoštoly, jak by první věřící spravovati měli.

An Kristus Pán neprodléval více viditelně na zemi, musel jeden z apoštolů býti viditelným jeho náměstkem aneb hlavou všech věřících.

Tím však mohl býti jen sv. Petr; neboť jemu zjevil nejprv Otec nebeský, že Ježíš Kristus jest Syn Boží; jeho nazvav Ježíš skalou, na níž vzdělá Církev svou, tázal se třikráte, miluje-li Ho více než ostatní; jemu přikázav, aby ostatní potvrzoval u víře, odevzdal beránky i ovce Své, totiž věřící i představené jejich.

Toť věděli i ostatní apoštolové a první křesťané: protož také sv. Petr vždy na prvním místě mezi apoštoly se jmennje; protož řídil volbu apoštola Matěje, měl první řeč o letnicích a učiniv první zázrak, mluvil za ostatní před veleradou židovskou, svolal první sněm církevní v Jerusalemě (r. 52. po Kr.); k němu přicházeli ostatní apoštolové, mělo-li se o něčem důležitém rozhodovati.

Sv. Petr byl tedy prvním mezi všemi apoštoly a poněvadž byl nejposléze v Římě biskupem, byl a jest i každý nástupce jeho na prestolu římském první Církve sv. biskupem, jemuž všichni ostatní biskupové i veškeren křesťanský svět podřízeni jsou. Tato pak přednost Petrova a právních nástupců jeho, římských biskupů, sluje „*primatem*.“ Později nazýván biskup římský též papežem t. j. otcem všech pravověřících křesťanů.

Biskupové, nástupcové sv. apoštolů, byli představenými jednotlivých krajů (diecésf), rozdělených v osady (čili farnosti), jež od kněží biskupem posvěcených a pravomocností opatřených spravovány bývaly. Nižší stupeň služebníků

církevních byli jáhnové, kteří původně o chudé péči majíce později i při službách Božích přisluhovati, zvláště pak kázati a křtíti mohli.

Tenkráté udělováno křtu sv. nejvíce jen dospělým trojnásobným ve vodě pohroužením. K posluze pak paním a panám při udělování křtu sv. ustanoveny jsou diakonky (jáhenky).

Tak již za prvních dob křesťanských byli rozdělení duchovní v jednotlivé řády, řády duchovními čili svatovládou nazvané, aby od vlády světské se lišili.

Řádů těchto bylo nevyhnutelně potřebí, aby věřící lid k Bohu vedli, což se nejlépe veřejnou bohoslužbou stávalo.

První křesťané v Jerusalemě scházivali se buď v domech soukromých, buď v chrámě k společné modlitbě, přijímání Těla Páně, ke čtení písem sv. starozákonních a poslouchání slova Božího.

Kněží navštěvující nemocných, těšili je a mazali sv. olejem. Modlitba, půst a almužna i jiné dobré skutky byly již tenkráté u křesťanů obyčejem.

Křesťané Jerusalemsští jsouce z větší části ze židovstva na víru obráceni, sluli i křesťany ze židovstva a světili zároveň se židy sobotu; Antiochenští pak prvně přijavše název „křesťané“ jakož i všichni z pohanstva na víru obrácení slavili neděli co památný den vzkříšení Páně; později však neděle pro všechny křesťany dnem svátečním ustanovena jest.

Tehdáž zpovíдали se hříšníci buď soukromě biskupovi neb knězi, aneb veřejně před shromážděnou obcí křesťanskou.

Biskupové světíce kněží a ostatní služebníky církevní, udíleli věřícím sv. svátostí; i manželství jen před biskupem neb knězem uzavíráno, poněvadž od Krista na svátost nového Zákona povýšeno jest.

Taktéž nacházíme již u prvních křesťanů oběť mše sv. a jiné obřady od Církve zavedené.

Mimo neděli světili již první křesťané některé svátky, jako velkonoce, letnice a narození Páně; křesťané

ze židovstva slavívali velkonoce společně se židy a dva dny později slavnost vzkříšení Páně; křesťané však z pohanstva ustanovili si pátek za památný den smrti Páně a následující nato neděli za slavnost vzkříšení Páně. Při zařízení tomto zůstalo až do r. 325. po Kr., v kterémžto roce na všeobecném sněmu církevním v Niceji ustanoveno, aby všichni křesťané velikonoce v ten čas slavili, v který se posud po vškerém světě křesťanském slaví.

Část III.

Písmo sv., ústní podání a učení církevní. Otcové církevní. Školy křesťanské. Sněmy církevní.

Kristus Pán sám jen ústně vyučuje ničehož nenapsal; tak činili i mnozí učenníci Jeho, nejsouce muži učenými, a ústní učení, ústní podání neb tradice jest zajisté prvním prostředkem poučení.

Toto pak učení zachovávalo se přispěním Ducha svat. v Církvi sv. od pokolení k pokolení, tak že dávno již byli křesťané a Církev křesťanská a posud písma sv. nestávalo.

Nemohouce však sv. apoštolové stále na jednom místě přebývati, museli jednotlivé obce křesťanské od nich založené též písemně poučovati a vzniklé spory rozhodovati; za tou příčinou psal jeden neb druhý sv. apoštol aneb učenník jejich jeden aneb více listů, neb sepsal učení a skutky Páně a apoštolské; jediný sv. Jan psal knihu Zjevení k zřejmému rozkazu Božímu.

Později sebrali biskupové všechna písma tato, aby se vědělo, která od sv. apoštolů pocházejíce pravá jsou, a sbírka tato kněh od sv. apoštolů sepsaných a od Církve za svaté vyhlášených nazývá se písmem sv. nového Zákona.

První křesťané museli učení Kristovo chovati v tajnosti, ani židé a pohané nerozumějíce mu byli by zneuctívali je. Za tou příčinou o učení božském málo psáno, a co psáno, psalo se opatrně, aby nezasvěcenci je špatně vykládati nemohli; přece však nebyli křesťané s to ubrániti, aby se i

židé i pohané všeličehos z učení křesťanského dověděli, a poněvadž si je špatně vykládali, v mnohých spisech mu i odpírali. Za tou příčinou museli křesťané učení své proti pohanům hájiti, a tak učení církevní přispěním a vedením Ducha sv. více a více rozšiřováno bylo. Již někteří žáci sv. apoštolů (sv. Ignác) a učenníci jejich, mužové svatí a učení, božskou pravdu Kristovu proti nájezdům učenců pohanských hájili. Mužové tito nazývají se otcí církevními, a v každém století po Kristu Pánu někteří ústní neb dědičné učení křesťanské spisovali.

Poznenáhla povstávaly i školy křesťanské, v nichžto jinoši a mužové vyučováni, aby později sami učití mohli; nad jiné pak vynikala první křesťanská škola v Alexandrii, v níž Klement, Origenes, příjímám Diamantový, a jiní výteční mužové učili a z kterých mnozí učenci k ochraně a oslavě Církve sv. vycházeli. Horlivě bděli biskupové i kněží nad tím, aby nic nepravého a bludného do učení křesťanského nevloudilo se; kdo pak něčemu učil aneb věřil, co s učením církevním nesrovnávalo se, nazýván kacířem a musel bludu svého buď se odřici aneb z Církve vyloučen býti.

Vznikly-li spory o učení církevním, sešli se biskupové, jakož již sv. apoštolé v Jerusalemě učinili, a vzývajíce Ducha sv. radili se o takovém učení.

Takovéto biskupů shromáždění nazývá se sněmem církevním. Co pak přispěním Ducha sv. ustanoveno, při tom zůstalo a tak zachováno v Církvi sv. pravda a pořádek, víra a nábožnost; bludy však záhy z Církve odstraňovány a vylučovány jsou.

Část IV.

Život prvních křesťanův. Počátkové poustevnictví.

Již první křesťané vynikali zbožností, trpělivostí a ve víře stálostí; i mezi nimi ovšem byli mnozí, již jen zevně jsouce křesťany v pokušení klesali; tomu však diviti se nelze, vždyť i mezi dvanácti apoštoly byl zrádce a v první obci

křesťanské Ananiáš lakomec. Nečinili-li hříšníci pravého pokání, bývali na nějaký čas a to-li neprospívalo, navždy z Církve vyloučeni; tak vyloučil sv. Pavel veřejného hříšníka v Korintu ze sboru křesťanského.

Takovéto vyloučení nazýváno klatbou církevní neb exkomunikací, k nížto právo a moc sv. apoštolé a nástupcové jejich od samého Ježíše Krista přijali. Přemnozí však křesťané tak ctnostný a bohabojný život vedli, že tím u židů i pohanů velikého podivení vzbuzovali. Modlíce a postíce se pracovali rádi, skvěli se vzornou poctivostí, upřímností a cudností; o lži a jiných nepravostech nebylo ani slyšáno mezi nimi. K vrchnostem světským úctu a poslušnost zachovávalíce, odpírali jí jen tenkrát, když něco se zákonem Božím nesrovnávajícího se nařizovalo, trpíce raději sami četných křivd, než by jich jiným byli činili. Rovněž zdržovali se všech hříšných obyčejů, nebažíce po bohatství, důstojnosti a slávě; jeden druhého považoval za bratra svého, sdílíce spolu slasti i strasti a pomáhajíce si vzájemně v potřebách duchovních i tělesných; navštěvujíce nemocných, chudých a uvězněných, z lásky křesťanské ochotnou pomocí přispívali jim. Bylať v nich pravá, živá víra v lásce dobré skutky konající, a Bůh žehnal jim i nadpřirozenými dary je obdařiv. O tom píše sv. Justin mučenník (r. 150. po Kr.) císaři římskému: „Velmi mnozí i v tomto městě (Římě) zlými duchy trápeni jsouce a u žádného z čarodějů a zaklínačů vašich pomoci nenalezše, uzdraveni jsou od nás křesťanů ve jménu Ježíše Krista ukřižovaného a posud vyhánění bývají zlí duchové z posedlých.“

Brzy po sv. Justinu psal sv. Irenaeus, biskup lyonský: „Mnozí z nás v skutku vyhánějí zlé duchy ve jménu Ježíše Krista a uzdravení přijímání bývají do Církve; jiní i věci budoucí předpovídají; jiní opět rozličné nemoci léčí vzkládáním rukou svých; ano i mrtví byvše od nás vzkříšeni, přebývali více let mezi námi. A kdož by mohl vypočísti darů milosti, jichž Bůh Církvi své v širém světě uděluje!“

Takových svědectví více ještě nacházíme, tak že vy-

plnilo se zaslíbení Páně, že učenníci Jeho větší než On zá-
zraky činiti budou.

Vytýkali-li pohané něco křesťanům, tuž zbožný život
jejich nejlépe ospravedlňoval je; protož napsal sv. Justin
k obraně křesťanův: „My křesťané oddáni byvše co pohané
nečistotě, milujeme nyní mravopočestnost; druhdy oblubující
si v zlatě nade všechno, dělíme se nyní s každým o majetek
svůj, udělujeme nuzným a potřebným; dříve vespolek nená-
vidíce se a vraždíce, cizince do domů svých přijímati ne-
chtíce, nyní s nimi žijeme; milujeme nepřátely své radíme
těm, již nenávidí nás, aby dle vznešeného učení Kristova žili
a tak hodnými se stali milostí Boha všemohoucího.“

Protož také křesťané „svatými“ nazýváni jsou a mnozí
k skutečné dospěli svatosti, již s úctou obdivovati se dlužno.
Jednak byliť to biskupové, kněží a učitelé církevní službě
Boží úplně se oddavší; jednak jiní zbožní mužové, kteříž o
samotě střídme živi byli, stále modlitbou, prací aneb o bož-
ských věcech rozjímáním se zanášejíce, aby hříchův se varo-
vali a příkladem svým jiných povzbuzovali.

Mužové tito byli tak zvaní poustevníci, jichž pů-
vodcem byl sv. Pavel Thebanský, syn bohatých rodičů
v Egyptě. Jsa 15 let stár a opustiv otcovský dům i dědictví
své, odebral se na poušť a živil se pouze datlemi, z pra-
mene pije a listy palmovými se odívaje. Též sv. Antonín
poustevník žil za dob těchto a našel krátce před smrtí svou
sv. Pavla, jenž zemřel v r. 113. věku svého.

Příkladu poustevníků těchto následovali brzy mnozí jiní;
později žili někteří pospolu o samotě a tak povstaly klá-
štéry.

Část V.

Šíření se křesťanství. Sv. apoštolé hlásají evangelium Kristovo. Židé pronásledují Církev Páně. Zkáza Jerusáléma. Působení sv. Petra. Křesťanství se šíří v Asii, Evropě i Africe.

Při tak pevné víře a vroucí lásce jevící se u prvních
křesťanů, při tak rozmanitých darech milosti Boží nelze di-

viti se, že velmi mnozí židé i pohané poznenáhla křesťany se stávali.

První obec křesťanská v Jerusalémě v den letnic přičiněním sv. Petra povstavši, vůči hledě vzrůstala; brzy však nastaly jí kruté bouře od židů proti křesťanům způsobené, jež úrodné símě křesťanství do všech zemí vůkolních roznášely: mnohý křesťan prchnuv před pronásledováním, stal se téměř missionářem, věrověstem Kristovým, v zemích pohan-ských.

Vyšedše z Jerusaléma zakládali apoštolé obce křesťanské, jako v Antiochii a Samaří. V Antiochii byl svatý Petr po nějaký čas biskupem, odkudž pak odešel, hlásal evangelium v některých krajinách Malé Asie. Později vrátiv se opět do Jerusaléma, kdež zázračným způsobem z rukou ukrutného Heróda vysvobozen jest, setkal se se sv. Pavlem. Sv. Petr sluje apoštolem židů, Pavel pak apoštolem pohanů (národův). Skutkové apoštolští vypravují nám o neobyčejné horlivosti tohoto vyvoleného apoštola Páně, jenž země i moře procestoval, ni žádných nelekaje se muk, aby jméno Ježíše Krista oslavil a všem národům oznámil.

Sv. apoštol Filip kázal evangelium ve Frygii, kdež dle zbožné pověsti kamenován a posléze ukřižován byl.

Sv. Bartoloměj přišel až do Indie na apoštolské cestě své, dle jiných však pouze do Arabie.

Sv. Tomáš hlásal evangelium Indům, sv. Šimon a Juda Thadejský Peršanům.

Sv. Marek evangelista byl biskupem v Alexandrii.

Nejdéle a sice ještě na počátku druhého století žil sv. Jan, miláček Páně, a zemřel v Efesu dosáhnuv 100 let věku svého. I ostatní sv. apoštolé, odebravše se do jednotlivých zemí asijských a evropských, horlivě hlásali evangelium Kristovo, jehožto pravdu ztvrzovali mučnickou smrtí svou.

Konečně zastihlo Jerusalém neštěstí, kteréž Spasitel nevděčnému městu předpověděl; krev jeho nevinná přišla na vrahy jeho i na děti jejich: povstání a sváry, krveprolití a vraždění bylo v nešťastném městě na denním pořádku, až

přišedše Římané se šlechtitným vojevůdcem svým Titem, oblehli a dobyli města (r. 70. po Kr.), v němž přes milion židů hladem a mečem vyhubeno jest, na statisíce pak zjímáno a do otroctví odvedeno. Křesťané však opustivše před časem Jerusálém, jakž byl napomenul Pán, šířili dále víru Kristovu.

Pamětihodný jest zajisté osud sv. apoštola Petra, jenž poslán byl od Boha do Říma, největšího a nejmocnějšího toho času města na světě. Tamť přišel jedenkrátě chudý, neznámý a neučený muž, poslý z národu od Římanů podmaněného a nenáviděného; muž tento, apoštol Páně, přinesl do Říma učení smyslnosti lidské se příčící a pravý opak toho žádající, čemu Řím oddán byl. A prostý tento muž měl obrátiti město spustlé, bořiti chrámy modlářské a na jejich místě postavití nenáviděný kříž! Asi r. 44. po Kr. P. přišed sv. Petr do Říma a založiv zde obec křesťanskou, byl až do r. 67. jejím biskupem. Petr vydobyl v pravdě Říma jediné vírou Kristovou, nikoliv zbraní hmotnou, nýbrž křížem sv. přemáhajícím svět. V Římě byly od dávných časů pozemské chodby, katakombami nazvané, jichž později neužívalo více; v chodbách těchto scházivali se křesťané, pochovávajíce v nich těla sv. mučenníků, jichžto hroby sloužily jim za chrám, rakve byly jim oltářem, na němž mši sv. obětovali a sv. svátostí přijímali. Na hrobech mučenníků Páně vytesávali do kamene obraz palmy na znamení, že zde vítěz Kristův odpočívá. Až posud nachází se nesčíslné množství takovýchto obrazů i mrtvol v katakombách římských. Z hrobů těchto vzplápolal proti pohanství a neřestem jeho boj, z něhož křesťanství konečně co slavný vítěz vyšlo. V katakombách těchto vykonával biskup duchovní úřad svůj, jsa spolu soudcem věřících, všechny záležitosti své v duchu lásky křesťanské společnému otci syému přednášejících.

Mnozí křesťané v Římě bydlící museli podrobovati se i službě vojenské, poněvadž císařové římsští mnohá četná vojska do všech zemí posílali; od nich pak i mnozí vojínové pohanští seznali víru křesťanskou a tak i vojska římská šířila víru Kristovu mezi národy pohanskými.

Po zkáze Jerusaléma bylo v Palestině již mnoho obcí křesťanských, jakož i v městech Tyru, Sidonu a Damasku, an každý křesťan horlivý sebe téměř za hlasatele víry Kristovy považoval. — V Egyptě, zvláště slavném tehdy městě Alexandrii, v Arabii, Indii a Persii nalézáme již ve třetím století po Kristu Pánu křesťany.

Do Iberie, v nynějším jižním Rusku, přinesla učení Kristovo jakási zajatá křesťanka, jež modlitbou svou nemocné králové i dítě jejímu od Boha zdraví vyprosila.

I sám král podivuhodným způsobem na víru obrácen jest: jsa na honbě upadl v nebezpečí života; v úzkosti své rozpomenuv se na Boha křesťanského a modle se k němu slíbil, že, zachráněn-li bude, křesťanem se stane; dostal pak slibu svému a biskup římský Silvester I. poslal mu roku 320. po Kr. kněží, jež poznenáhla všechen jeho národ ku poznání pravé víry vedli.

Brzy po smrti sv. Jana evang. psal Plinius, místodržitel císařský v Malé Asii, že v této zemi, zvláště v Jonii a Frygii chrámy a oltáře bohů pohanských zcela zpuštěny a opuštěny jsou, což zajisté důkazem brzkého v tamních krajinách křesťanství šíření. V Macedonii pak a Řecku hlásal již sv. Pavel evangelium Kristovo. Vojska císařů římských přicházela i do Dalmacie, Illyrie ano i k Dunaji; v krajinách těchto zakládány všudež kolonie (osady), jimiž Římané panství své pojistiti zamýšleli; řízením Božím však poznavše kolonie tyto víru křesťanskou, dále ji rozšiřovaly.

Táhly pak se osady římské až do Švýcar, Tyrol, Bavor a Rakouska, kdež povstávali města Lorch, Solnohrad, Augšpurk, Řezno, Bregenc, Trident, Bocen, Chur a j. — Již záhy spojeny byly pokřesťanštěné krajiny tyto s Řínem, jenž již tehdy byl hlavou všech církví a do všech zemí věrověsty Kristovy rozesýlal.

Eusebius, nejstarší dějepisec církevní, vypravuje, že císař Marek Aurel s vojskem svým proti Markomanům a Kvádům v krajinách podunajských bojoval; jsouce velikou

trápení žízni, každou chvíli od nepřítele na hlavu poražení býti mohli. Bylť pak ve vojště zvláštní pluk ze samých křesťanů sestávající; v největší tísní poklekše křesťané prosili Boha za pomoc; a ať spadl déšť s nebe, Římané uhasili žízeň a hrozná bouře polekala nepřátely tak, že od Římanů úplně poražení byli (r. 174. po Kr.). Pohanský císař ovšem přičítal nenadálou pomoc tuto bohu Jovišovi, křesťané však poznali v tom milostivou ruku všemocného Boha pravého. — Roku 286. dal císař Maximian celý pluk thebánský povraždit, poněvadž co křesťané modlám obětovati nechtěli, což svědčí o tom, že již tenkrát mnoho křesťanů ve vojsku římském se nacházelo.

Římané přišedše až k řece Rýnu a do krajin vůkolních, šířili tam víru křesťanskou, jako v městech Basileji, Breisachu, Vormusu, Špýru, Mohuči, Kolíně nad Rýnem a Trevíru; ano již v druhém století po Kr. píše sv. Irenaeus, biskup lyonský, že křesťané v Německu a krajinách porýnských tutěž víru vyznávají, jako křesťané v zemích východních.

Německo, jehož obyvatelé druhdy suroví byli, jedině vírou křesťanskou zkvětši, ušlechtilých mravů nabylo.

V Gallii žili tehdaž Gallové, národ to pohanský, jehož kněží, Druidové, hnusnou provozující modloslužbu lidem úplně vládli. I do této země vniklo světlo křesťanství (as okolo r. 150. po Kr.) přišedšími tam sv. Pothinem a Irenæem z Malé Asie, již oba biskupy lyonskými se stali; sto let později (r. 250. po Kr.) poslání jsou věrověsti z Říma do Gallie, mezi nimiž sv. Diviš, apoštol pařížský.

Ve Španělech, kdež nejprvé sv. Pavel učení Kristovo hlásal, bylo ve 3. století po Kr. již velmi mnoho křesťanů.

Najisto sice tvrditi nelze, zda-li některý ze sv. apoštolů i do Britanie (Anglie) na apoštolské cestě své přišel, tolik ale víme, že již na počátku 2. století křesťanství v Britanii hlásáno a modloslužebnost Druidův úplně vytlačilo.

I na severním pobřeží africkém bylo již ku

konci 2. století moho osad křesťanských; kým tam křesťanství hlásáno, z jistotou udati nelze, ale již Tertullian, spisovatel církevní, napsal okolo r. 200.: „Všudež slyšíme nepřátel svých volání: Celé město (Káthago) jest od křesťanův obleženo; nacházíme je všudež na vsích, hradech i na ostrovech.“

V první polovici 3. století (r. 230.—240. po Kr.) čítala provincie, jejíž hlavním městem bylo Karthago, 70 a o století později již 446 biskupů.

V Římě vniklo učení křesťanské i do paláců velmožů a i mnozí členové rodiny císařské byli potajmu křesťany; as r. 250. byl v Římě biskup, 44 kněží, 7 jáhnů a tolikéž podjáhnů, 50 předčítatelů (písma sv.), zažehnavců a vrátníků chrámových a udělováno od křesťanů 1500 chudých almužny.

Prvé nežli 300 let uplynulo, vypudila víra kříže Kristova pověru pohanskou ze všech téměř známých končin světa. Proti ní bojovala zhusta krutá moc vládcův pohan-ských, ona však bez moci, síly a bohatství zvítězila pouze jménem Ježíšovým; a toť zajisté nejjasnějším jest důkazem, že učení Kristovo božského jest původu.

Část VI.

Pronásledování křesťanů od pohanův. Císařové římsští usilují vyhladit Církev Páně. Sv. mučenníci. Bludaři. Učenců pohanských proti Církvi úskoky. Apologetové.

Závist satanova připravila prarodiče o ráj pozemský, avšak Bůh nesmírně milosrdný dal jim naději v jiný ráj na věčnosti.

Poslední a nejbezpečnější cesta do ráje věčného vede skrze Církev svatou; jaký div, že satan všemožně usiloval, zničit ji: i vzbouřil zatvrzelé židy i zaslepené pohany proti bezbranným křesťanům, neboť člověk smyslný odpírá všemu božskému a zvláště obrácení se k Bohu, jež křesťanství od každého žádá. Nejprvé byli křesťané jen jednotliví a sice od

židů pronásledování; tak padl sv. Štěpán, prvomučenník Páně, a brzy po něm sv. Jakob starší.

Nedlouho na to vypuklo veliké pronásledování a pohané s neslýchanou zuřilí ukrutností proti křesťanům. V celku čítáme deset hlavních pronásledování křesťanů až po císaře Konstantina Velikého, mimo množství stíhání křesťanů v jednotlivých provinciích říše římské.

Hlavní pronásledování tato udála se:

1. Pod císařem Neronem, 2. pod Domitianem, 3. pod Trajanem, 4. pod Markem Aureliem, 5. pod Septimiem Severem, 6. pod Maximinem, 7. pod Deciem, 8. pod Valerianem, 9. pod Aurelianem a 10. pod Dioklecianem.

Křesťané nechtíce se klaněti modlám a sochám císařů, odpírali poslušnost každému rozkazu proti zákonu Božímu vydanému. To však považující Římané za pohrdání vrchností a náboženstvím státním, trestali smrtí ukrutnou.

Poněvadž pak křesťanů stále přibývalo, obávali se císařové římsktí, že říši nebezpečnými se stanou; někdy opět považující křesťany za židy, když tito proti Římanům povstali, jako za císaře Hadriana v 2. století, vraždili Římané též mnoho křesťanů nikde jich nešetříce.

Proto píše sv. Laktantius ku konci 3. století: „A kdybych měl sto jazyků a sterá ústa a nejsilnější ze všech hlas, nemohl bych vyjmenovati všech zločinů, kteréž zpáchány byly, ani muk všech, jež důmysl úřadů proti nevinným křesťanům vymýšlel. Křesťana mučiti jest každému volno a nestává na světě muky, již by byli křesťané ušli.“

Sv. apoštolé všichni až na sv. Jana, miláčka Páně, smrtí zemřeli mučednickou.

Knížata apoštolská jednoho dne v Římě umučeni jsou; sv. Petr ukřižován hlavou dolů, sv. Pavel pak co římský občan stát a těla jejich v Římě pochována jsou.

S radostí a myslí hrdinnou snášeli sv. mučenníci bolesti největších: bičování, pálení, dravé zvěři předhazování jsou, kůže z těla ztahována, ruce i nohy usekávány; jiní látkami

hořlavými obkládání a pak zapalování k nočnímu osvětlení, mečem stíhání, kolem lámání a ve vodě utápění jsou; avšak všechna tato muka nevypravitelná nebyla s to přinutiti je k zapření Ježíše Krista, jehož jméno chválíce rádi umírali.

Stalo li se v říši neštěstí nějaké, již přičítána vina jeho křesťanům; ano i z nejhorších neřestí a zločinů obviňovali je, u př. že lidského masa požívají, což z nepravé o přijímání Těla Páně představy pocházelo.

I lepší císařové křesťany pronásledovali, dávajíce jich na tisíce pospolu vraždit. Takž vypravuje Eusebius, že sám očitým toho byl svědkem, kterak v Egyptě jednoho dne tak veliké křesťanů množství povražděno bylo, že katové již zemdleli a meče jejich ztupěly, křesťané však s hrdinnou vytrvalostí všechna muka pro Boha snášeli.

Z nesčíslných příkladů hrdinství křesťanského jen některé uvedeme: Sv. Simeon, biskup jerusalémský, jsa již 120 let stár několik dní po sobě byl bičován a nechtěje zapřítí víru svou, konečně ukřižován (r. 106. po Kr.).

Téhož času byl sv. Ignác, učenník apoštolský a biskup antiochenský, za císaře Trajana do Říma vlečen, maje od dravců roztrhán býti. Slyše již hlas jejich, pravil klidně: „Jsem Kristova pšenice, kterouž zub dravé zvíře rozemlíti musí, abych důstojným chlebem Páně se stal.“ Zvěř dravá roztrhala jej, křesťané však sebravše kosti jeho, pochovali je v Antiochii majíce je u veliké uctivosti.

Sv. Polykarp, učenník sv. Jana, byl biskupem ve Smyrně; jsa již 90 let stár, přiveden jest k císaři, jenž k odpadnutí od Krista jej nutil; Polykarp však odpovéděl: „Šest a osmdesáte let sloužím Kristu a Pánu svému a nikdy neublížil mně; kterak bych se mohl nyní zpronevěřiti Vykupiteli svému!“ I měl býti za živa upálen, oheň však neškodil mu; probodnut tedy dýkou a mrtvola jeho spálena.

Blandinu, pannu těla slabého, mučice katové po celý den vyznati museli, že podobné srdnatosti a trpělivosti ještě nikdy nespátřili.

Sanctus a Maturus byvše bičování, na železné roz-

pálené sedlo posazení, zvolna pálení a dravé zvěři předhození jsou, jež roztrhavši neusmrtila jich, až konečně mečem zabiti jsou.

Nejen však tělesných, nýbrž i duchovních útrap bylo křesťanům od pohanů snášeti, jak z následujících událostí vidíme.

V Římě žila Vivía Perpetua, paní bohatá a vznešená, teprv 22 léta stará; byvši vyzrazena, že jest křesťankou, jata a do žaláře vedena jest, dítko pak násilně jí vyrváno. Pohanský otec její vroucně miloval dceru svou a přišed do žaláře k ní prosil pláče, aby víry své se odřekla: „Slituj se,“ pravil, „nad šedinami otce svého, slituj se nad dítětem, jež nepřežije smrti tvé; jaká to potupa pro příbuzné tvé, budeš-li usmrcena!“ Prose zapřísáhal ji, a líbaje rukou padl k nohám jejím pláče usedavě.

Jaký boj musela přetrpěti Perpetua co matka nemluvnátka a dcera otce tak dobrého! Byltě to boj větší všech muk tělesných; avšak Perpetua vytrvavši, konečně mečem proklata jest.

Jiná ctihodná křesťanka v Římě byla Felicitas; měla sedm synův, již rovněž byli křesťany. Byvši předvolána s nimi k soudci, aby modlám obětovali, měla syny ještě k tomu přinutiti, aby odpadlictvím zachovali život svůj; Felicitas však odpověděla řkouc: „Zajisté věčně žítí budou, nebudou-li obětovati modlám; učiní-li tak, zahynou na věky.“

I přimlouval jí soudce: „Smiluj se nad syny svými, těmito dobrými, krásnými jinochy!“ Zmužile odpověděla Felicitas: „Tvoje soustrast jest rouháním, napomenutí tvé ukrutností;“ a obrátivši se k synům pravila: „Pohleďte k nebi, pohleďte vzhůru, tam očekává vás Kristus se svatými svými! Bojujte za duše své! Zůstaňte v lásce věrni Kristu!“

Za napomenutí toto dal jí soudce poličkovati a povolav syny její (Januarius, Felix, Filip, Silvanus, Alexander, Vitalis a Martialis) k sobě, sliboval a vyhrožoval jim; když však neprospívaly snahy jeho, dal jich bičky mrskati a do žaláře vsaditi. Všichni však rádi trpěli

pro Krista a nejmladší, Alexander, zvolal: „Jsemť sluhou Kristovým! Jej vyznávám ústy, Jej nosím v srdci! Jemu klaním se bez přestání; ač mlád, dosti moudrým jsem, poněvadž jednoho Boha ctím.“

Všichni podstoupili smrt mučennickou: jeden byl ubíčován, dva ubiti, jeden s výšiny svržen a tři s matkou státi.

Roku 257. po Kr. P. byl sv. Vavřinec v Římě jáhnem; prefekt města dověděl se, že chrám, při němž Vavřinec jáhnem byl, velikým vládním jménem, nařídil, aby mu všechny poklady vydány byly; i prosil sv. jáhen, aby mu poshověno bylo; i dána mu lhůta tří dní.

Třetího dne svolav Vavřinec všech chudých od chrámu jeho almužnou podělovaných, odebral se s nimi k prefektovi řka: „Pojď a viz poklady Boha našeho, celý dvůr jest pln nádob zlatých.“

Prefekt vyšel a nevida ničeho než lidí chudých, hněvivým okem na Vavřince pohledl; tento však pravil: „Což se ti nelíbí? Zlato, jehož si tak dychtivě žádáš, jest jenom špatný kov, jenž k hříchu svádívá; pravé zlato jest ono Světlo, jehož učenníky tito chudí jsou; toť jsou poklady, jež jsem slíbil tobě; i mnohých drahokamů nalezneš mezi nimi: viz tyto panny a vdovy, tyť jsou Církve korunou!“ „Posmíváš se mi?“ odvětil prefekt, „vím, že hrdi jste, smrti se nebojíte a protož zvolna umíratí musíš.“ Poručil, aby Vavřince na železnou rošť položeného zvolna pálili: tento však hledě úpěnlivě k nebesům a modle se za obyvatele Říma, radostně zesnul v Pánu.

A takž věrně stojíce ku Kristu trpěli křesťané rádi pro víru svou, a jen někteří nechali se sliby neb vyhrůžkami k zapření jí svésti, a i z těch mnozí pádu svého litujíce opět do Církve sv. přijati jsou.

V těchto křesťanů pronásledováních objevila se všechna zloba pekel, opovržlivost židovstva a ohavnost pohanstva; avšak i skvěle osvědčena jsou slova Spasitele našeho: „Brány pekelné nepřemohou jí.“

Sotva že padl sv. Štěpán, povstal sv. Pavel, zázračně byv na víru obrácen; každá krůpěj křesťanů pro víru Kristovu prolitá byla téměř semenem nesoucím užitek stonásobný, z něhož tisíce nových křesťanů vyrůstaly. Když pak vše to kruté pronásledování křesťanství vyhubiti nemohlo, jiná bouře přikvačila na Církev Páně: koukol bludu naset mezi slovo Boží. I povstali lidé pyšní, domnívající se, že učení Kristovu lépe, než i sama Církev rozumějí; byliť to bludaři, již převracující pravé učení Páně, smýšlenky rozumu svého, pohanskou filosofií vypěstované, ryzí pravdě Boží přiměšovali, v odporu proti Církvi trvající. Již apoštol národů stěžuje si na odpůrce evangelia Kristova, jako byli Hymenæus, Filetus a Alexander; a sv. Jan mluví o Nikolaitech a Baleamitech, kteří nemravný život vedouce, masa z obětí modlářských požívali. Jiní bludaři, jako Gnostikové, Ebionité a Nazarejští, neprávě o stvoření světa a Ježíši Kristu učili; jiní, monarchiani, upírali nejsvětější Trojici; všichni pak z Církve vyloučení jsou.

Mnozí učenci pohanští i ve spisech svých proti křesťanství brojili; tu však povstali svatí a učenní mužové (apologetové) v obšírných a důkladných spisech pravou víru hájíce, až konečně světlo nad temností, pravda křesťanská nad pověrou pohanskou zvítězila.

Část VII.

Přehled doby této.

Sv. apoštolové, tito praví učitelé a pastýřové věřících, vešli do slávy nebeské; avšak dílo jejich jsouc dílem Božím, trvalo dále a vzrůstajíc se rozšiřovalo se bez přestání.

Ve 3. století byla nejkrutší pronásledování křesťanů, doba vůbec velmi trudná a křesťanství záhubou hrozící. As padesáte císařů římských od vojínů svých na trůn povýšeno a skoro toliktéž s trůnů svrženo a povražděno bylo. K tomu zuřily neustálé války a mnohá neštěstí, hlad i mor stíhaly

říši římskou: Prozřetelnost Boží chtěla prostředky těmito lidstvo ku poznání pravé víry Kristovy přivést.

Císař Galerius, jeden z nejurputnějších nepřátel křesťanů, od červů jsa rozežrán a nikde pomoci nalézt nemoha, rozpomenul se na křesťany a vydal rozkaz, aby jich nepro-
následovali více; ano i chrámy stavěti jim dovolil, doufaje, že přímluvou jejich u Boha opět zdraví nabude. Zemřel však brzy na to u veliké zoufalosti (r. 311.), a řízením Božím měla již brzy nadejít doba, křesťanům ulehčení a dlouho postrádaný mír přinášející.

Doba druhá.

*Od císaře Konstantina Velikého po VI. všeobecný sněm církevní
(od r. 313.—680. po Kr.).*

Část I.

**Úplné vítězství křesťanství nad pohanstvím. Konstantin, obháje
Církve sv. Edikt milánský. Julian odpadlík pronásleduje křesťany.
Císařové Jovian a Theodosius Veliký. Rozdělení říše římské na vý-
chodní a západní. Císař Justinian.**

Židé pohrdše Ukřižovaným sami od Boha zavrženi jsou, pravda však a světlo víry křesťanské, proti němuž opírali se, konečně zvítězivši i modloslužebnost pohanskou v základech jejich zbořilo; avšak císařové římstí a vlády jejich posud hájili pohanství co náboženství státního.

Brzy však dle vůle Boží jinak býti mělo. Nástrojem vyvoleným od Boha ku konečnému křesťanství nad pohanstvím vítězství byl císař Konstantin. Již otec jeho Konstantius Chlorus byl křesťanům velmi nakloněn; zůstav však pohanem i syna svého pohansky vychovati dal, ač matka jeho císařovna Helena, horlivou byla křesťankou.

Proti Konstantinovi povstal spoluvládce jeho Maxentius, táhna s velikým vojskem proti němu. V den před bit-

vou prose Boha křesťanského za pomoc, spatřil Konstantin na nebi jasný kříž se znamením X^{P} (t. j. Chr. = Kristus) a s nápisem: „Tímto zvítězíš!“ V noci na to ukázav se mu Kristus ve snách přikázal, aby spasonosné znamení toto na válečných korouhvích svých zhotoviti dal (labarum). Konstantin sám vypravoval událost tuto Eusebiovi, dějepisci církevnímu, potvrdiv výroku svého přísahou. Učiniv dle rozkazu Páně, zvítězil ve čtyrech bitvách nad Maxentiem, ve čtvrté pak Maxentius sám zahynul (r. 312.). Z vděčnosti ku Kristu Pánu nařídil Konstantin ediktem milánským (r. 313.), aby křesťané v říši jeho všude hájeni a chráněni byli; sám pak stavěl velebné chrámy, navrátil křesťanům pobrané jim statky a nařídil, aby neděle a svátky svěceny byly, vojíny své sám k modlitbě napomínal. Chtěje pak dle příkladu Spasitelova ve vodách jordánských dáti se pokřtiti, odkládal s přijetím této svátosti a teprv na sklonku života svého r. 337. po Kristu Pánu křest sv. přijal.

Dovolil též, aby biskupové nejenom duchovní moc svou vykonávali, nýbrž i v jednotlivých případnostech spory mezi křesťany vzniklé rozsuzovali. Až do r. 323. vládl společně s Konstantinem císař Licinius, starý křesťanův protivník; téhož roku zvítěziv však nad ním Konstantin a stav se samovládcem říše římské, dosazoval na nejvyšší úřady toliko křesťany a zvolil si za hlavní neb sídelní město Byzanc, jež Konstantinopolis (Carhradem) nazval.

Synové jeho: Konstantin, Konstantius a Konstans nakládali krutě s pohany, jichž by byli spíše láskou a shovívavostí víře Kristově získali.

Po smrti Konstantina a Konstanta vládl Konstantius sám rozsáhlé říši římské; než, bohužel, zabřednuv v blud arianský katolíky pronásledovati počal.

Po smrti jeho panoval strýc jeho Julian, jenž apostatou (odpadlíkem) se nazývá, an od víry křesťanské odpadnuv pohanem se stal. I pronásledoval křesťany způsobem velmi úskočným: posmívaje se jim, pohanských mudrců vysoce si vážil, patře s potěšením na všechny útrapy od po-

hanů křesťanům působené; ano i všechny bludaře v říši své trpěl, dobře věda, že víře křesťanské více než pronásledováním škodí.

Tím stalo se, že mnozí, ovšem nejslabší, od pravé víry odpadli. Věda pak, že největšími křesťanů nepřáteli jsou židé, ujímal se jich a vydal rozkaz, aby chrám Jerusalemský opět vystaven byl a tak proroctví Páně, že nezůstane v Jerusalemě kámen na kameni, vyplněno nebylo. I počalo se pilně pracovati a již chtěli klásti základy, any ohnivý plameny ze země vyšlejší pohltily dělníky a na vždy zmařily pokusy odbojné proti slovům pravdy věčné. Julian pak padl v bitvě proti Peršanům, nejsa ještě ani dvě léta císařem. Vypravuje se o něm, že umíraje nabral krve z rány své a vymršťiv ji k nebesům, zlostně zvolal: „Tedy jsi přece zvítězil, Galilejský!“ Tak zahynul muž velmi sice učený, ale záštim zaslepený, poněvadž pohrdl tím, co mu bylo k spasení.

Po něm stal se Jovian císařem, jenž upřímným byl křesťanem; za panování jeho vypudilo křesťanství pověru pohanskou ze všech skoro měst a jen lid venkovský tu a tam držel se bůžků svých, pročež nazývání „pagani“ (pohané), t. j. vesničané. Císař Theodosius Veliký panoval od roku 392.—395. říši římské; hledě pohanství úplně vyhubiti veliké tresty na ně ustanovil; přece však udrželo se v některých skrýších až do 6. století. Theodosius rozdělil říši dvěma synům svým: Honorius panoval říši západní, Arkadius pak východní. Pohanské způsoby zachovaly se však ještě dlouho, tak že císař Justinian ještě r. 534. po Kr. opět trest smrti na pohanství ustanovil, v celku však víra křesťanská úplného téměř dosáhla vítězství.

Část II.

Zařízení křesťanská. Vzdělání moci papežů římských. Pipin Krátký a dědictví sv. Petra. Kázeň církevní. Katechumeni. Přijímání sv. svátostí.

Církev Páně již mohutně vzrostla a neustále se rozšiřovala, brzy však i nová protivenství jí nastávala. Křesťanů

bylo již mnoho milionů a protož přibývalo i biskupu římskému práce i moci; on rozhodoval co nejvyšší soudce v rozepřích mezi biskupy, obcemi křesťanskými a učiteli církevními povstávajících, čímž zachována jednota a přesnost víry, anať neviditelná nejvyšší hlava Církve, Ježíš Kristus, nedopustila nikdy, aby náměstek jeho v Římě ve věcech víry a mravů pochybil. Národové i panovníci poznavše, že lépe jest poddánu býti papeži, jenž co laskavý, mírumilovný otec vládl, ponechali jemu aneb biskupům právo, v mnohých sporech rozsuzovati, u př. ve Francouzsku, kdež stále trvaly spory v rodině královské. Za tuto pak o blaho národů péči udělovala knížata Církvi značné moci a důstojenství, věnujíce jí veliké bohatství.

Řízením prozřetelnosti Boží stalo se pak, že papežové římstí i zvláštního území nabyli, jemuž vládnouce, vznešené povinnosti vrchnopastýřského úřadu svého v Církvi snáze vykonávati mohli, nejsouce nižádného světského panovníka poddanými. Takť daroval Pipin Krátký, král francký, papeži Štěpánu II. část země Lombardské, jím vydobyté, řka, že Frankové pro sv. Petra bojovavše, území toto knížeti apoštolskému a nikoliv císařům východním v dědictví odevzdávají, odkudž i země papeži přináležející „dědictvím sv. Petra“ nazývají se.

Karel Veliký, syn a nástupce Pipinův, potvrdil pak a rozšířil slavně dar od otce jeho papeži učiněný: a posléze ve 12. století země papežské odkazem Mathildy toskánské rozšířeny jsou.

Za těchto Církvi Páně velepříznivých dob byli kněží od daní a jiných povinností osvobozeni a tudíž ovšem přemnoží do stavu kněžského vstupovati chtěli, nebývali však všichni připouštěni. Knězem nesměl se státi, kdo co veřejný hříšník znám byl; kdo v pronásledování odpadl, ať by později i pokání byl činil; kdo po křtu sv. těžce zhřešil; všichni advokáti, vojínové a dvorní úředníci; kdo z nepravých pohnutek k důstojnosti kněžské přijíti chtěl; kdo v nezákonném žil manželství a t. d.

I při těch počínala si nyní Církev opatrněji, již v lůno její vstoupiti chtěli; za tou příčinou zaveden katechumenat, t. j. čas a pořádek u vyučování křesťanův, jež mnohdy dvě i tři léta trvalo; mnozí pak až na smrtelném loži pokřtíti se dali, čehož Církev ovšem neschvalovala.

Katechumeni (učňové) byli rozděleni na tři třídy:

V I. třídě nazývali se slyšícími, kteří teprv v základních pravdách sv. náboženství vyučování bývali; směliť při mši sv. jen čtení z písem sv. a někdy i výklad, jež činil biskup, slyšeti, na to pak z chrámu odejítí museli.

Kdož postoupili do II. třídy, sluli klečícími, již i ostatním částem mše sv. přítomni býti směli a klečíce od biskupa požehnání přijímali.

Konečně v III. třídě nazýváni byli osvěcenými, již na Bílou sobotu křtěni bývali, byvše dříve ze sv. náboženství zkoušeni.

Hned po křtu sv. biřmoval pak biskup pokřtěné a jelikož křest a biřmování, jakož i svátost svěcení kněžstva duši nezrušitelné vtiskují znamení, směly se již tehdáž, jako posud, jen jednou v životě platně a bez smrtelného hříchu přijmouti. Hlavní částí služeb Božích byla vždy mše sv., při níž po přijímání kněze i věřící ku stolu Páně přistupovali, nejsv. svátost oltářní lační a obyčejně pod oběma způsobama, chleba i vína, přijímajíce; avšak již za prvních dob Církve přijímána svátost tato též jen pod jednou způsobou.

Poněvadž Ježíš Kristus při poslední večeři prvé s učeníky svými beránka velkonočního požíval a pak teprv nejsv. svátost oltářní ustanoviv, Tělo Své i krev Svou apoštolům přijímati dal; proto slavili již za prvních dob Církve tak zvané „hody lásky“; avšak již sv. Pavel vytýká křesťanům některé zlořády při hodech těchto a proto poznenáhla úplně přestaly.

Zavedlať pak Církev v době této zařízení veledůležité a odstranila veliké zlo: ustanovivši totiž ve všech zemích západních za řeč bohoslužebnou latinu, jelikož tato jako jiné řeči se nemění; odstranila otroctví, neboť všichni lidé

drahou krví Kristovou vykoupení jsou a tudíž nikdo otrokem jiného býti nemá; aniž divochové v otroctví úpěti mají, neboť Bůh stvořiv člověka k životu věčnému, povýšil jej nade tvory k hnusnému otroctví odsouzené.

Hříšníci vyznávali se tehdáž z hříchů svých buď veřejně před shromážděnou obcí křesťanskou, aneb soukromě biskupovi neb knězi; veřejní hříšníci museli veřejně zpovídati se a pokání činiti; biskup však požíval práva, horlivým kajicníkům buď celý časný trest za hříchy aneb část trestů těchto odpouštěti. Tak povstaly odpustky.

Nejtěžším pak trestem církevním byla exkommunikace neb klatba církevní.

O svátosti posledního pomazání jasně mluví již sv. apoštol Jakob; přece však tenkrátě všem nemocným udělována nebývala, poněvadž se všeobecně za to mělo, že jí dítkám a lidem zbožným ku spáse nevyhnutelně zapotřebí není.

Svátost svěcení kněžstva udíleli již tenkrátě pouze biskupové.

Manželství povýšil Ježíš Kristus na svátost nového Zákona, pročež již od počátku za svazek nerozlučitelný považováno bylo; mnozí pak ostýchali se, podruhé v stav manželský vstoupiti; třetí pak a dokonce čtvrté manželství za necudnost považováno, což se později ovšem změnilo. Byly-li mezi snoubenci nějaké překážky, u př. pokrevenství, nesměli spolu v manželství vstoupiti.

Jako však Církev posvěcujíc stav manželský, u veliké jej měla vážnosti, rovněž tak ctíla i stav panický, jak doleji uvidíme.

Část III.

Coelibát (bezženství), poustevnictví a kláštery. Sv. Antonín, Pachomius, sv. Benedikt a řád benediktinský. Sv. Basilius Veliký.

Coelibát jest stav panický, jež Církev záhy u duchovenstva svého zákonem zavedla.

Sv. Pavel žádá, aby se nesměl státi knězem, kdo po-

druhé manželku pojal; ostatně schvaluje více stav panický, než manželský.

Za nejprvnějších dob Církve nebyl sice zřejmý vydán zákon, jímž by se duchovním panictví nařizovalo; avšak již tehdaž žili mnozí dle rady Spasitelem v evangeliu dané v ustavičné čistotě, chtějíce jedině a nerozdílně Bohu sloužiti. Pozorujíc pak Církev blahodárné zařízení takového účinky, později zákonem ustanovila, aby všichni duchovní panictví zachovávali.

Jako Kristus Pán a předchůdce Jeho Jan Křtitel o samotě rádi žili, taktéž i mnozí křesťané hlučného života světského se vzdalující, samotu, nejčastěji poušť vyhledávali. O takových poustevnících mluvili jsme již v první době dějin církevních. Nejznamenitějším byl sv. Antonín. Vstoupil jedenkrát do chrámu, když právě ze sv. evangelia tato slova (Mat. 19, 21.) předčítána byla: „Chceš-li dokonalým býti, jdi a prodej statek svůj a rozdej chudým a budeš míti poklad v nebi; a pojď a následuj mne.“

Ihned rozdáv chudým jmění své, odebral se na poušť, kdež po 22 léta cvičiv se v zapírání sebe a mrtvení těla svého, vystoupil veřejně neohroženě hlásaje slovo Boží a všichni obdivovali se pokoře, moudrosti a svatosti jeho. I shromáždilo se množství učenníků kolem něho, on však z pokory odešel od nich, odebral se dále na poušť; avšak i zde nalezně jej prosili, aby navštívil bratrstvo duchovní, jež byl na hoře u Rudého moře založil. Odebrav se tam shledal se na cestě se sestrou svou, představenou jednoty panen Bohu zasvěcených. Jako sv. Antonín žil i Ammon, jenž i četné zázraky činil a bratrstva zakládal.

Později pak sjednotili se poustevníci neb mniši ve zvláštních budovách, kláštery nazvaných. Zakladatelem však pravých klášterů jest sv. Pachomius. Z počátku jsa poustevníkem založil r. 325. v Tabenně v horním Egyptě klášter a později osm jiných na rozličných místech, všem jednu řeholi (= regula, pravidlo) předepsav.

Představeným klášterů byl opat; mniši pak byli roz-

dělení v jednotlivé třídy, z nichž každá měla zvláštní zaměstnání, v ručních pracích a rozličných pobožnostech záležející.

Z Egypta rozšířily se kláštery do Palestiny a odtud po krajinách západních. Mnichové jsouce z počátku z větší části laiky (světští), později mnozí na kněžství svěcení bývali; všichni však museli tři evangelické rady zachovávat: dobrovolnou chudobu, ustavičnou čistotu a úplné poslušství duchovního vrchního.

Mimo práci tělesnou, vzdělávání půdy a rozmanitá řemesla konali již záhy práci duchovní: učíce se vyučovali jiné, hlásali slovo Boží a knihy opisovali.

Nejznamenitější a nejvíce rozšířený řád na západě byl benediktinský. Zakladatelem jeho jest sv. Benedikt, rodilý hrabě z Murcie v Nursii (r. 480. po Kr.). Jsa z počátku poustevníkem, zabýval se vyučováním dítek a založil r. 529. klášter na Monte Cassino v království neapolském, jenž ze všech nejslavnějším se stal. Z řádu tohoto vycházeli povždy nejučenější a nejzbožnější duchovní.

Vedle klášterů mužských povstávaly již záhy kláštery ženské; jeptišky považovány jsouce za nevěsty Kristovy nikdy v manželství vstoupiti nesměly; vydán pak jest i zákon, aby muž pojavší jeptišku za manželku, smrtí trestán byl. Hned z počátku zabývaly se jeptišky zvláště modlitbou a rozličnými pracemi, jako malířstvím.

Papež Řehoř Veliký nařídil, aby každý klášter ženský svého duchovního správce a ochránce měl. Na východě zakládal horlivě kláštery sv. Basilius Veliký, arcibiskup caesarejský ve 4. století, předepsav jim všem společnou řeholi, dle níž mnichové církve východní až posud se spravují.

Co do působení, zajisté jen s uctivostí sluší se mluvit o klášteřích, neboť ve všech stoletích modlitbou, vyučováním mládeže, horlivostí ve správě duchovní a vzorným životem ku blahu a rozkvětu Církve sv. i člověčenstva vůbec mnoho působili.

Část IV.

Slavní mužové doby této: sv. Athanáš, Ambrož, Jeroným, Augustin, Jan Zlatoústec, Leo Veliký, Řehoř Veliký, Simeon.

Nejen na pouštích a klášteřích žili slavní a výteční mužové, i ve světě hříšném může člověk ctnostně a bohumile obcovati, řídě se ve všelikém jednání svém dle zákonů Páně. Jeden z nejslavnějších a nejučenějších mužů doby této byl sv. Athanáš, biskup a patriarcha alexandrinský. Jsa velice horlivým pro čest a pravdu Boží, bojoval statečně proti pohanům i kacířům, před nimiž často utíkatí přinucen jsa, dlouhý čas života svého ve vyhnanství trávil; avšak nic nezlomilo sílu a statečnost jeho, s jakouž zápasil s protivníky křesťanství až do smrti své (r. 373. po Kr.).

V Miláně žil zbožný místodržitel císařský, jménem Ambrož, jenž zázračným téměř způsobem k hodnosti biskupské povolán byl; sepsalť množství velepoučných kněh, a skvěje se všemi ctnostmi, jež biskupa zdobiti mají, vynikal zvláště velikou láskou a štědrostí k chudým. Kde však kázala toho povinnost pastýřská, byl i přísným a neohroženým, jak z následující události vidíme. V Soluni vzbouřiv se kdysi lid proti vojsku císařskému, zavraždil několik důstojníků; v prchlivosti hněvu svého dal císař Theodosius Veliký, ač varován od sv. biskupa, 7000 z části i nevinných Soluňanů usmrtiti, začož mu od biskupa přístup do chrámu milánského zapovězen byl. Neočekávaná odhodlanost tato biskupova neminula se s účinkem žádoucím: císař po dlouhou dobu žele hříchu svého smazal skvrnu tuto, jako druhdy David, vroucím pokáním.

Sv. Ambrož zemřel v 75. roce věku svého (roku 397. po Kristu).

Jiný veliký světec byl Jeroným. Obíraje se neustále písmem sv. i dalekých cest k rozmnožení vědomostí svých podnikl; konečně vystavěl si v Betlémě celi, kdež bibli z jazyka hebrejského a řeckého do latinského přeloživ, výklad písem sv. sepsal. Dle překladu jeho zhotovil se později jiný

v řeči latinské, jenž se „vulgatou“ (všeobecně rozšířeným písmem sv.) nazývá.

K nejučenějším a nejslavnějším učitelům křesťanským čítají se vším právem sv. Jan, patriarcha carhradský, pro výtečnou výmluvnost svou „Zlatoústým“ nazvaný, jenž od nepřátel svých, káraje prostopášnosti jejich, mnohých útrap zakoušeti musel; a sv. Augustin, biskup hipponský v Africe, nejstatnější a nejvýtečnější svého času obhájce pravdy katolické proti nájezdům blulařů, za oněch dob Církve Páně znepokojujících († r. 430 po Kr.).

Lev Veliký, papež římský (od r. 440.—460. po Kr.) rovněž mnoho bojů přestál s kacíři; když pak za velikého stěhování se národů ze severu na jih i ukrutný Hunnův král Attila proti Římu táhl, všude vraždě a zažínaje a země drancuje, vyšel mu Leo vstříc přioděn jsa rouchem papežským, přiměl jej k návratu a tak Řím od jisté zachránil záhuby. Po čtyrech letech přišel Genseric, král vandalský, s divými hordami po čtrnácte dní v Římě spoustu působil; přece však vymohl na něm papež Leo, že nevinní obyvatelé od smrti uchráněni, města ušetřeno, nejpřednější pak chrámy zpustošeny nebyly. Rovněž tak statečným a moudrým byl i papež Řehoř I., příjímím Veliký (r. 590.—604. po Kr.). Zavedl v Církvi zpěv nový, při bohoslužbě až posud užívaný a zastával úřad svůj důstojně a pokorně, odstraniv ano přísně zakázav veškeru simonii (svatokupectví) v Církvi, pročež biskupové i duchovenstvo s velikou k němu lnuli láskou a poslušností.

Mimo tyto znamenité muže ještě o jednom co zvláštním výkvětu života církevního zmíniti se sluší. Jest to sv. Simeon, příjímím Stylites (sloup stojce), jenž pohnut jsa slovy Páně: „Blahoslavení lkajícíci, neboť oni potěšeni budou; blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou“, neobyčejně tuhé pokání po 37 let života svého činil. Vystavěv si sloup 40 loket vysoký, na němž ve dne v noci stál, modlitbami, hlásáním slova Božího a mnohými milosrdnými

skutky Bohu i lidem sloužil; odkudž i jméno „Stylites“ obdržel. († 470 po Kr.)

Část V.

Šíření se křesťanství. Obrácení Gothů na víru křesťanskou. Stěhování se národů. Frankové a Alemané vstupují do Církve Páně. Věrověsti křesťanští. Víra Kristova šíří se v Anglii, Irsku, Rakousích, Bavozech a Durinkách. Biskupství v krajinách porýnských.

Křesťanství tak blahodárně účinkujíc, muselo čím dále tím více vyznavačů nabývat.

Při moři východním bydleli Gothové, kteří odebravše se na jih, postoupili až k břehům dunajským, odtud pak do říše římské vpadše, zajali mnoho křesťanů a od nich na víru obráceni jsou. Přišedše až do Kappadocie v Malé Asii, zajali mezi jiným též Ulfila, muže velmi učeného, jenž po 20 let (r. 360.—380. po Kr.) jejich biskupem byl. Ulfilas vynaleznuv zvláštní písmo (gothické), převedl písmo sv. na řeč gothickou.

Od roku 375. až do r. 568 po Kr. téměř po 200 let trvalo tak zvané stěhování se národů.

Tehdejší národové v západní Evropě hluboko v nemravnost klesnuvše, podobali se tvrdé půdě, jež na novo vzdělána a zorána býti musela; a k tomu Prozřetelnost Boží neobyčejného použila prostředku. Náhle objevili se národové pohanští, kteří stěhující se z krajin mezi Černým a Kaspickým mořem, kamkoliv přišli, všudež zažíhali a pustošili, krvavé stopy ukrutnosti své za sebou zanechávající. Jsouce sice suroví a ukrutní, přece nebyli však naskrze pokaženi: i přijímali rádi učení Kristovo a šířili je mezi národy podmaněnými, tak že víra křesťanská po celé skoro Evropu utěšeně zkvétala.

Alemanové (Němci) byli tehdáž ještě pohany; žijíce v stálých bojech s Franky svedli s nimi r. 496. bitvu rozhodnou. Chlodvik král francký u veliké jsa tísně v seči válečné učinil Bohu, jemuž sloužila Klotilda, manželka jeho, slib, že se stane křesťanem, udělí-li mu nad nepřítelem ví-

těžství. I vyslyšel Bůh prosby jeho. Frankové zvítězili a Chlodvik dal se od sv. Remigia, biskupa v Remži, pokřtiti a celý národ francský následoval v krátce příkladu krále svého.

Tak seznámili se i podmanění od Franků Alemané s vírou křesťanskou, již jim až do r. 538. hlásal sv. Fridolin. — Mezi Němci při jezeru Bodamském a v Alsacii bydlícími účinkoval sv. Kolumban, jenž s mnohými spoludruhy z Irska k nim zavítal.

V Anglicku byli křesťanští Britové od pohanských Anglosasů přemoženi a tím i křesťanství veliké utrpělo ztráty. V 6. století však poslal papež Řehoř Veliký opata Augustina se 40 mnichy řádu sv. Benedikta do Anglie a víra Kristova opět utěšeně a rychle se šířila.

V Irsku hlásal již sv. Palladius evangelium, později sv. Patricius (Patrik), jenž velikých zásluh o zemi tuto si vydobyl. Jsa rodem Britan žil dříve po delší čas v zajetí irském. Prozřetelností Boží však učiněn apoštolem a prvním biskupem této země, prošel všechny krajiny, neunavně hlásal slovo Boží a zakládaje všude školy, téměř celé Irsko na víru křesťanskou obrátil. Zemřel r. 456. po Kr. maje 83 lét věku svého. V Irsku pak tak mocně zakořenilo se křesťanství, že země tato nazývána jsouc „ostrovem svatých“ i do Německa věrověsty posílala.

Do Rakous již dříve dostalo se křesťanství. Nejznamenitějším hlasatelem sv. víry v Rakousích a sousedním Bavorsku byl sv. Severin, jenž r. 455. do těchto zemí z Afriky zavítal. Byltě pravým apoštolem evangelia Kristova, zakládal školy a kláštery, jako ve Vídni a Passově, jichž prvním představeným sám byl.

Do Bavor povolán ku konci 6. století z Vormusu sv. Rupert a obrátil mnohé na víru. Nejznamenitějším apoštolem Bavorů byl však sv. Emmeram. Jsa rodem Francouz, chtěl r. 649. cestovati do Pannonie (jižních Uher), aby divý národ avarský na víru obrátil; když pak zemí bavorskou se ubíral, prosil jej vévoda Theodor I., aby tam víru křesťanskou hlásal.

S radostí a neunaveně činil tak sv. Emmeram po tři léta, až v Helfendorfu u Mnichova ukrutným způsobem zavražděn byl. Ostatky jeho odpočívají v Řezně v chrámu jména jeho.

Roku 531. podmanili si Frankové i říši durinskou a tak dostalo se křesťanství i do krajín těchto, při čemž irský mnich sv. Kilian a soudruh jeho Koloman nejvíc účinkovali. Sv. Kilian obrátil i vévodu Gozberta na víru, kterýž však pojal Gejlanu, manželku bratra svého, a poněvadž sv. Kilian manželství takové schváliti nemohl, k rozkazu bezbožné Gejlany i se soudruhem svým zavražděn jest.

Do krajín porýnských dostalo se křesťanství již dříve, neboť již ve 4. století bylo tam více biskupství, jako: v Kolíně, Mohuči, Špýru, Štrassburku, Trevíru, Metách, Toulu (Túlu) a Verdunu (Verdynu).

Avšak za dob stěhování se národů bylo křesťanství opět z krajín těchto téměř úplně vytlačeno; brzy však přišel poustevník Goar do krajín porýnských, a sv. Amandus, později sv. Livin a Eligius do Belgie a víra křesťanská opět se vzmáhala.

Část VI.

Pronásledování Církve v době této. — Arius a kacířství jeho. Macedonius. Sněmy církevní v Niceji (325.) a Carhradu (381.). Pelagius, Nestorius a bludy jejich. Sněm církevní v Efesu (431.). Eutyches a bludy jeho. „Monofysité.“ Sněm chalcedonský (451.). „Monotheleté“. Sněm carhradský (680.). Mohamed a učení jeho.

Křesťané nemuseli se sice již židů a pohanů strachovati, avšak s jiné strany hrozila jim nová pronásledování, jiná než za dob dřívějších, totiž od bludařů a mohamedánů.

V Alexandrii v Egyptě žil pyšný kněz, jménem Arius, jenž Ježíši Kristu podstaty upíral, uče, že jest pouhým člověkem; když pak nadarmo napomínán byv v bludu svém setrval, sešel se r. 325. první všeobecný sněm církevní v Niceji, k němuž i vyslancové papežští a biskupové ze všech zemí dostavili se a blud Aria odsoudili, jehož

císař Konstantin do vyhnanství poslal. Přívrženci Ariovi obelstivše však císaře přiměli jej k tomu, že Aria nazpět povolav i přátely jeho v předešlé důstojenství opět dosadil. Jednoho dne však, když Arius od biskupů kacírských do Církve opět přijat býti měl, zastihl jej spravedlivý trest Boží; vnitřnosti vyšly z něho a bídne zahynul; blud jeho udržel se však ještě po tři sta let. Ariané pronásledovali katolíky všemožně i samých císařů proti nim popuzující; katolíci však majíce v čele neohroženého Athanáše, biskupa alexandrinského, a držíce se stále pravého učení, věřili v božství Kristovo, jež na sněmu církevním v Niceji r. 325.) za článek víry slavně prohlášeno bylo.

V nedlouhé na to době upíral Macedonius, biskup carhradský, božství Duchu sv., avšak církevní sněm v Carhradu shromážděný (r. 381.) zavrhl slavně blud tento, jenž i brzy na to zanikl.

V krátce po tom jiný blud se objevil: Pelagius, mnich z Anglicka příšlý, upíral hřích dědičný řka, že člověk i bez milosti Boží spasení věčného dojíti může, věří-li jen v učení Kristovo a dle příkladu Jeho život svůj spravuje. Toť však veliký jest blud, neboť pak by ani oběti Kristovy na kříži, ani sv. svátostí zapotřebí nebylo. Učení toto našlo sice mnoho přívrženců, avšak rovněž tak i množství odpůrců a hajitelů pravdy katolické, mezi nimiž zvláště sv. Augustin vynikal, a na mnohých sněmech církevních co kacířské zavrženo bylo.

Nedlouho po tom vystoupil opět jiný bludař, Nestorius, arcibiskup a patriarcha carhradský, uče, že v Ježíši Kristu není přirozenost božská s přirozeností lidskou spojena, nýbrž že božství v člověčenství jen přebývá a protož prý Maria jen člověka porodila, v němž později druhá božská osoba přebývala: nemá se tedy Maria rodičkou (matkou) Boží nazývati. Tak učil Nestorius.

Proti tak rouhavému učení vystoupil sv. Cyril, patriarcha jerusalémský, statečně háje víru Církve sv., že v Ježíši Kristu obě přirozenosti v jedné a sice božské osobě

nerozlučně spojeny jsou a tudíž Maria Panna pravého Boha porodila, pročez vším právem „Bohorodičkou“ se nazývá. Všeobecný sněm r. 431. po Kr. v Efesu shromážděný zavrhl učení Nestoriovo; lid pak po celý den rozhodnutí sněmu s napnutím očekáváje, radostí plesal a objímaje nohy biskupů volal: „Svatá Maria, matko Boží, oroduj za nás!“

Jiný nebezpečný blud hlásal Eutyches, opat kteréhosi kláštera carhradského, uče, že Ježíš Kristus jest toliko Bůh, nikoliv pak spolu člověk (monofysitism). Kdyby tomu však tak bylo, nebylby mohl za nás trpěti a umříti; pročez zavrhl sněm církevní chalcedonský (r. 451.) blud tento.

Někteří bludaři učili též, že Ježíš Kristus jednu toliko vůli má (monotheletism). Církev sv. však blud tento slavně zavrhla na všeobecném sněmu carhradském (r. 680.) učíc, že Ježíš Kristus božskou i lidskou přirozenost a tudíž i božskou a lidskou vůli má, lidská však božské vůli vždy podrobena jest.

Všechny tyto spory o člancích víry, jichž i císařové řečtí ač bezprávně účastňovaly se, hubily Církev Páně nejvíce na východě; brzy však i na západ vniknuvše způsobily mnohé zlo mezi křesťany.

V době této zuřili i Peršané a východní Gothové proti křesťanům, jsouce od Boha samého vysláni ku potrestání křesťanů, již místo v lásce a pokoji, v neustálých hádkách vespolek žili.

Konečně vyplnilo se, co sv. Jan v knize Zjevení o sedmi obcích křesťanských v Asii předpověděl.

Krutý nepřítel, jenž křesťanství úplnou hrozil záhubou, povstal na východě. Roku 570. po Kr. narodil se v Mekce, městě arabském, Mohamed, jenž křesťanskému světu více útrap a pronásledování, než sami císařové římstí způsobil. Prozřetelnost Boží použila hrozného muže tohoto, aby křesťanstvo jednak zaslouženým stihla trestem, jednak k obrácení se přiměla.

Mohamed stav se obchodníkem a procestovav mnohých

zemí, poznal náboženství křesťanské i židovské; co pak se mu z obého zalíbilo, vybral, přidav k tomu výtvary bujně obrazotvornosti své; a tato směsice učení, kteréž ve zvláštní knize (koran) v sury či kapitoly rozdělené sepsal, nazývá se Islamem. Dle učení Mohamedova jeden toliko Bůh jest a Mohamed nejvyšším prorokem jeho; vše, co se děje a co člověk činí, jest od Boha již od věčnosti ustanoveno. Nařizuje sledovníkům svým v určitých dobách modlitbu (pětkrát denně), půst, udělování almužny a putování do Mekky, zapovídá však požívání vína. Ustanovil též obřízku a zavedl mnohoženství, povoliv rozloučení sňatku manželského.

Nalezlť ovšem i mezi příbuznými svými mnoho odpůrců blouznivého učení svého, od nichž i pronásledován jsa do Mediny utéci musel, od kteréžto doby Mohamedané počítají letopočet svůj (hedžra = útěk r. 622. po Kr.). Brzy však zde mnoho přívrženců získal, jimž nařídil, aby učení jeho ohněm a mečem rozšiřovaly, z čehož již souditi lze, že Islam božského není původu. Mohamed zemřel r. 632. po Kristu v 63. roce věku svého otráven jsa židovkou.

Nástupcové jeho kalifové, vydobyli rychle mnohých zemí v Asii a Africe, bořili města vraždíce na tisíce křesťanů, při čemž — bohužel — opět mnozí vlažní vyznavači Kristovi od víry své odpadli. Ve 12 letech po smrti Mohamedově vydobývše Arabové 36 tisíc měst a hradů, zbořili 4000 chrámů křesťanských, v mnohých místech pak křesťanství od nich úplně vyhlazeno jest; jenom Koptové v Egyptě (monofysité, přívrženci Eutychesovi) a Nestoriané v Persii a něco málo jiných obcí křesťanských udrželo se.

Na štěstí však rozpadli se mohamedané sami ve dvě sekty, Šiity a Sunity, pronásledující se vzájemně. Teprv r. 668. počavše opět válku proti národům křesťanským, přiblížili se až k samému Carhradu, odkudž však tak zvaným řeckým ohněm vypuzeni jsou.

Za těchto překrutých dob pronásledování mohamedánského tisícové věrných křesťanů vycedivše krev svou pro

Krista, dosáhli koruny vítězství na věčnosti a takž opět dokázalo se, že Církev sv. nezahyne nikdy a že brány pekelné ani kacířstvím, ani krveprolitím nepřemohou jí, neboť na místě a téměř z krve povražděných křesťanů povstávali noví a lepší.

Kterak však mohlo bludné a pošetilé učení Mohamedovo tak četných získati vyznavačů a tak rychle se šířiti? Tomu ovšem nelze se diviti, povážíme-li, že Mohamed ničehož nepřikazoval, co by člověku nesnadno bylo plniti, dovoliv spíše vše, co smyslnosti lidské lichotí a příjemné jest.

Bůh pak dopustil rozšíření tak záhubného učení, aby křesťané poznavše se z bludů povstali a k božské pravdě Kristově opět přilnuli; neboť zajisté velemoudrý Pán na nebesích i zlé věci v dobré obracetí umí.

Doba třetí.

*Od VI. všeobecného sněmu církevního po papeže Řehoře VII.,
od r. 680.—1073. po Kr.*

Část I.

Vnitřní vzrůst Církve sv. Moc papežů římských. Říše římsko-německá. Císař Karel Veliký a poměr jeho k Církvi. Kázeň církevní. „Kanovníci“. Chrodegang. Klášter Clugny. Řád kamaldulenský.

Království Boží na zemi čili církev křesťanská v dvojím vzrůstala směru: uvnitř t. j. ve svých zařízeních, obyčejích i učení a zevnitř rozšiřujíc se mezi všemi národy a i do nejodlehlejších zemí vnikajíc.

Papežství nabývalo stále větší moci a vážnosti; neboť Francie, Anglie a Německo dobrovolně poddaly se římskému papeži.

Stěhováním se národů barbarských zbořena jest stará říše římská a na místě jejím povstalo v době této císařství

zapádní, jehož prvním panovníkem byl císař Karel Veliký, jenž r. 800. v Římě od papeže Leona III. korunován byl. Říše tato, římsko-německou nazývána, byla ryze křesťanská, an Karel Veliký uznával, že mu moc jeho od Boha skrze papeže římského k ochraně celého světa křesťanského dána jest.

Za dob těchto byl velmi mocným stav rytířský; aby však nad míru moci své nerozšířiv lidu neutiskoval, povýšil císař Karel stav duchovní, uděliv mu mnohých práv a výsad; i o to snažnou péči měl, aby služby Boží zvelebeny a lid pravého vzdělání křesťanského nabýval.

Za tou příčinou povolav výtečné, veleučené muže (Alkuina), zakládal školy (u př. v Paříži), zaváděl všudež v chrámech pravidelný zpěv církevní (gregoriánský), jenž již dříve ve Vlaších zaveden byl a ku provázení zpěvu chrámového i varhany zdokonaliti dal; i zvonů počalo se užívati při službách Božích.

Též papežové přijali za doby této korunu; první, jenž se korunovati dal, byl papež Mikuláš I. (r. 858.); císařové a králové však od papežů korunováni bývali.

V 9. a 10. století stalo se obyčejem, že sněmy církevní a říšské pospolu odbývány bývaly; což ovšem ku blahu církve sloužiti nemohlo, aniž císařové a knížata říšská osobovali si práva i v záležitostech církevních rozhodovati, jež pouze papeži římskému a spojeným s ním biskupům náleží. Odtud také povstal během časů neblahý ten obyčej, že panovníci sami dosazujíce biskupův na stolce biskupské, prsten a berlu co odznaky pastýřské důstojnosti jejich jim odevzdávali, jakoby tato od nich a nikoliv od římského papeže, co náměstka Kristova, právem udělována býti mohla.

I tresty církevní ku pokárání vinníků většího nabývaly rozměru i váhy, zvláště pak zavládl brzy obyčej, že i panovníci pro prostopášný a nemravný život klatbou církevní stíháni bývali.

Biskupové starali se o to, aby každému po právu se stávalo, surovost se zamezovala, jakož i souboje a bož-

ské soudy poznenáhla přestávaly; přece však mnozí velmožové, jmění své lehkomyšlně rozplýtvavše, mnohého bezpráví dopouštěli se na Církvi samé, olupující ji o statky její. Zato příčinou ustanovení jsou zádušní starostové, již však na mnoze ne jináče, než zjevné lupiči si počínali, až konečně zákonem církevním ustanoveno, že v úřadu svém buď ponechání aneb propuštění býti mohou.

V době této nacházíme zvláštní utěšený úkaz v životě církevním; počaliť totiž i světští duchovní dle příkladu klášterů pospolitý život vésti dle určitého řádu čili kanonu. Krásné toto v Církvi zařízení pochází od Chrodeganga (r. 760. po Kr.), biskupa metského, a duchovní, kteříž takto pospolu téměř klášterní život vedli, nazývali se kanovníky, žijíce dle kanonu, t. j. pravidla; z počátku byly kapitoly kanovníkův pouze při chrámech biskupských, později při všech chrámech městských a tyto nazývány kapitolami kolegiatními.

Vedle výtečných a horlivých papežů shledáváme v době této též mnohé, o nichž s pochvalou zmíniti se nelze; bylť to zajisté čas surového násilí a hrozné prostopášnosti, jehož proudem i dvůr římský časem uchvácen býval.

I v mnohých klášterích původní dobrá kázeň klesala, akmile bohatství nabývaly; aniž toho schvalovati můžeme, že mnozí opatové klášterů i mnichy své do bojů vodívali, což snad jen tím omluviti lze, že na mnoze jen k vlastní obraně tak činívali, ana moc světská za bouřlivých dob tehdejších malé neb dokonce žádné ochrany jim neposkytovala. Kdykoliv se však takové poklesky objevily, postarali se papežové a biskupové o to, aby úplně přestaly.

Proto navrátila se opět bývalá úcta a vážnost ke klášterům, jež i veliké dary a značná dědictví, jakož i roční dávky od věřících dostávaly.

Leč — bohužel — mnozí opatové bažíce po samostatnosti, jež jim nikterak nepřináleží, vymanili se z moci biskupské, ano i někteří biskupové nezachovávali patřičné oddanosti a poslušnosti k římské stolici, což jen k záhubě Církve

sloužití muselo. Roku 910. byl založen klášter Clugny (Klyni), v němž se bratři řádu benediktinského usadili a odtud nového života nabyli; stará, přísná řehole sv. Benedikta obnovena a v krátké době povstaly dva tisíce klášterů dle vzoru mateřského kláštera klyňského.

Všeobecnájevila se tehdaž touha po obnovení bývalé přísné kázně a prostoty klášterního života a brzy povstal i nový řád, kamaldulenský, založený od sv. Romualda roku 956.

Část II.

Svatí mužové doby této.

K vnitřnímu vzrůstu a rozkvětu Církve sv. vším právem počítati lze i sv. muže, tyto nejlíbeznější květy na stromě církevním, jimiž se Církev vždy honositi může, neboť v každé době dějin církevních pozorujeme, kterak uprostřed pokaženého světa v skrytém zátiší žili mužové svatostí a učeností velikou slynoucí, jakoby na důkaz, že i při vši porušenosti mravů tohoto světa Církev nikdy svatou a matkou svatých býti nepřestává.

Z této doby zmíniti se sluší o sv. Cyrilu a Methodu, apoštolech slovanských, o nichž doleji více mluvíti budeme, o sv. Ansgaru, arcibiskupu hamburuském, o sv. biskupech Pilgrimu pasovském, Brunonovi kolínském, Vojtěchu děvínském, Vojtěchu pražském, Volfgangu řezenském, Konradu kostnickém, Reginaldovi špýrském, Ulrichu augšpurským, jenž jest první svatý, jehož papež římský po důkladném vyšetřování života jeho za svatého prohlásil (r. 993.), o sv. Prokopu, opatu sázavském.

I mnohé osoby ze stavu světského za svaté ctěny byly, jako: sv. Václav, vévoda český, sv. Ludmila, Jindřich II., císař římsko-německý, sv. Adelheid, manželka císaře Ottona I.

Velikých zásluh o rozšíření křesťanství získali si též

sv. Bonifac (Dobroděj), apoštol Němců, o němž později šíře jednati budeme a s v. H a v e l.

Tento pocházeje z Irska byl žákem sv. Kolumbana; horlivost v šíření sv. víry vedla jej až do krajin při jezeru Bodamském ležících, kdež putoval s mistrem a spoludruhy svými od místa k místu, všudež horlivě rozsívaje sítě slova Božího. Sklícen jsa těžkou nemocí, po mnohém strádání došel do A r b o n u u jezera Bodamského, kdež přítel jeho, kněz Villimar, jej ošetřoval. Odebrav se odtud a hledaje místa, kde by se usaditi mohl, šel k řece Steinachu, aby se modlil; tu uváznuv za křoví, upadl. Považuje to za pokynutí Boží, postavil na místě tomto kříž, zavěsil naň několik sv. ostatků, jež při sobě choval, modle se s průvodčím svým jáhnem Hiltiboldem k Bobu o požehnání k dílu svému. Na tomto pak místě, kdež malý kříž sv. Havlem vztýčený stál, prostírá se nyní švýcarské město sv. Havel a tak po více než tisíci let trvá ještě dílo onoho muže svatého. Téhož času žil v krajinách těchto vznešený vévoda allemanský Gunzo; jediná dcera jeho, zasnoubená králi Sigebertovi, těžce onemocněla a Sigebert poslal k ní dva biskupy, aby modlitbou zdraví jí vyprosili; než nemocná pravila, že jí jedině Havel pomoci může: i hledajíce našli jej, on pak přišed vložil ruku na hlavu její a uzdravena jest. Z vděčnosti měl na biskupa v Kostnici povýšen býti: nepřijal však hodnosti té, ani jiných důstojenství jemu podávaných († v 95. r. věku svého).

K znamenitým mužům věku tohoto vším právem čítá se i sv. P r o k o p, opat sázavský. Narozen jsa v druhé polovici 10 století v Chotouni, vynikal již záhy velikou zbožností, připravuje se k stavu kněžskému.

Když po nějaký čas co kněz církevní popracoval, znelíbilo se mu v hlučném a zmateném světě a zvoliv si stav řeholní dle zákona sv. Benedikta, odešel do krajiny sázavské, kdež v houštině lesní usadiv se v jeskyni, založil kapli ku poctivosti Marie Panny. Zde pak za postem, modlitbou, ruční prací, čtením a rozjímáním písem sv. uplynula mu rychle

mnohá léta, až Oldřich, kníže české, zabloudiv zde na lovu, našel muže Božího. Překvapen jsa nenadálým zjevením tímto, uklonil se před světce prose, aby vyslyšel jej kajícího hříšníka. Z vděčnosti založil pak Oldřich na poušti sázavské klášter pro bratří řádu sv. Benedikta, obdařiv jej statky mnohými a po smrti jeho (r. 1037.) dokončil syn jeho Břetislav I. stavbu kláštera a chrámu, jehož prvním opatem sv. Prokop sám se stal.

Zásluhou jeho ujala se rozličná umění: krasopisectví, zpěv, řezbářství, sochařství, stavitelství a malířství. Dle starého podání přepsal pak sám slovanské čtení sv. evangelia písmem kyrilickým, kterýžto rukopis co posvátný klenot posud chová francouzské město Remeš a králové francouzští druhdy o korunovaci své přísahali naň.

Nejen řeholním bratřím svým, ale i lidem světským byl sv. opat dobrým otcem a pastýřem: pomáhaje chudým, radě neumělým, zarmoucené těše a množství hříšníků k napravení života přiváděje. I duchem prorockým obdařil ho Bůh; cíťe, že ho Pán brzy povolá, oznámil bratřím svým dva dny napřed zesnutí své, řka: „Synové milí! choval jsem vás od počátku jako slepice kuřátka svá; třetího dne musím z toho světa odejít.“ Poručiv duši svou v milosrdenství Boží, modlil se za řeholníky i ostatní lid a napomenuv i požehnáv synům svým duchovním, zemřel v Pánu (25. března 1053.); tělo jeho pochováno v chrámu Marie Panny na Sázavě a mnohým divem od Boha oslaveno jest. Papež Innocenc III. vyhlásil jej příčiněním krále českého Přemysla Otokara I. za svatého (r. 1204.) a r. 1588. přeneseno tělo jeho ze Sázavy do Prahy a slavně uloženo jest v chrámu všech Svatých, kdež i větší část ostatků jeho posud přechovává se; na Sázavě pak rameno sv. Prokopa se uchovává.

Část III.

Vnější vzrůstání Církve sv. Národové němečtí a slovanští vstupují v Církev Páně. Sv. věrověsti jejich. Působení sv. Cyrila a Methoda u národů slovanských. Založení biskupství pražského. Křesťanství i v Číně se šíří.

V době této razilo si křesťanství čím dále, tím více dráhu do střední Evropy a i větší část národů slovanských přijala sv. učení Kristovo.

O Německo získal si zásluh nesmrtelných zvláště sv. Bonifac. Narodiv se (r. 680.) v Anglicku z rodičů křesťanských, zámožných a vůbec vážených a jsa v klášteře zbožně vychován a u veškerém učení křesťanském vzdělán, pocítil v sobě touhy, hlásati národům pohanským víru křesťanskou. I odebral se (r. 716.) nejprvé k Frýsům, velikou část nynějšího Nizozemska obývajícím, naleznuv však mnoho překážek nepřekonatelných, musel do Anglicka navrátiti se. Než horlivost jeho apoštolská vedla jej brzy opět do Německa a sv. otec povolav jej r. 723. do Říma, vysvětil jej za biskupa zemí porýnských. Z Říma pak odebrav se k Hessům přišel do Gysmaru, kde byl starodávný dub, jež pohané u veliké měli uctivosti domnívajíce se, že bohové jejich přebývají v něm. I jal se Bonifac výmluvnými slovy poučovati jich, že v stromě bohové nepřebývají řka, že jej s tovaryši svými zkácí. Pohané však domnívajíce se, že bůh jejich každého usmrtí, kdoby odvážil se posvátný dub káceti, stáli vůkol očekávající s napnutostí, co se díti bude; a aj sv. Bonifac s druhy svými silnými ranami zkáceli dub a Hessové poznali, že pověra jejich klamná jest. Tak zasazena pohanství rána smrtelná a již r. 724. dalo se jich značné množství pokřtiti.

Roku 733. přišel sv. Bonifac i do Bavor, kde již dříve víra Kristova se ujavši brzy opět hynula, tak že pohanství s křesťanstvím pomíšeno a duchovní namnoze nevzděláni byli, opatové a biskupové pak římského papeže nedbali.

I rozděliv Bonifac celou zemi v diecése, zřídil biskup-

ství v Solnohradě, Frajsinkách, Řezně, Passově, Eichstadtu a Vircburku; ustanoviv biskupy odbýval sněmy církevní, při čemž vévodové bavorští a králové frančtí podporovali jej, poznavše, že bez řádu církevního ve státě nic dařiti se nemůže.

Roku 745. stal se sv. Bonifac arcibiskupem mohučským; nemoha však na Frýsy zapomenouti, odevzdav úřad svůj milému žáku svému Lulovi, odebral se k nim, aby jich získal víře Kristově. A Bůh žehnal práci jeho: pokřtív jich na tisíce, zakládal mnoho obcí křesťanských. Zde však uložena mu byla koruna mučennická: jednoho dne přepadl jej zástup ozbrojených mužů a sv. Bonifac přikázav druhům svým, ahy se nebránili, zabít jest i se společníky svými rukou zákeřnickou (r. 755.). Než dílo jeho posud žije v památce požehnané; neboť vystavěv tam mnoho chrámů a klášterů, založil i vícero biskupství, z nichž až posud nejslavnějším jest fuldenské.

V Durinkách a ve všech pobřežních krajinách německých až k Východnímu moři bydleli tehdáž pohanští Sasové, kteříž víry křesťanské dlouho přijmouti nechtíce, věrověsty buď ze země vyháněli aneb zabíjeli. Jsouce národ divoký a mravů surových, činili časté vpády do říše francké; protož vedl s nimi císař Karel Veliký 30letou válku krutou, aby je sobě podmanil a víře křesťanské naklonil. Takovéhoho způsobu rozšiřování víry křesťanské arcíť nikterak schvalovati nehodno, jak jej Němci na mnohých místech prováděli, aby panství své nad pokřesťaněnými národy pojistili; toho však zneuznati nelze, že i Sasové jedině tímto ač násilným na víru obrácením pravé vzdělanosti a ušlechtilých mravův nabyli. Konečně dali se velmožové jejich s velikou částí lidu pokřtíti a do r. 803. povstalo v zemi jejich několik biskupství, jako: Osnabruky, Paderborny, Bremy, Münster, Halberstadt a Hildesheim.

I do severní Evropy přišli v tomto věku věrověsti křesťanští, jako: do Jutska, Dánska, Švédska a Norvéžska.

Sv. Ansgar, o němž jsme již nahoře se zmínili, hlásal v první polovici 9. století v těchto krajinách severních víru křesťanskou; zemřel co arcibiskup hamburský a bremský.

I divý národ normanský přijal evangelium Kristovo a r. 1000. vniklo křesťanství i na ostrov Island.

Nejčetnější národ evropský, Slované, přijímali již záhy v době této sv. učení křesťanské. Rozpadajíť pak se Slované ve vícero kmenův, z nichžto nejčetnější jsou: Čechové, Moravané, Poláci, Horváté, Srbové, Karantani (Korutanci), Rusové a poslovanštěný národ bulharský.

První z národů slovanských na víru křesťanskou obráceni byli Karantani čili Slované illyrští, k nimž světlo sv. víry vniklo jednak z Vlach, odkudž kněží římsí jim posíláni byli, jednak ze Solnohradu, odkudž věrověsti němečtí přicházejíce učení Kristovo jen s malým prospěchem hlásali. Prvním biskupem korutanským byl sv. Modestus, po něm pak sv. Virgil.

Srbové a Chorvaté již záhy, snad již v 7. století s vírou Kristovou seznámeni jsou; hlásaliť ji zde missionáři vlašští, ano i z Řecka mnozí sem přišedše, malého jen úspěchu u lidu docházeli a nejednou stalo se, že sotva obrácení a pokřtěni byvše, opět k pohanství se vraceli, aniž missionáři jazyka slovanského obyčejně byli neznalí a kázání jejich v srdce lidu jinak velmi nábožného, jim však nerozumějícího vnikati nemohlo. Teprvé v pozdějším věku, když missionáři slovanští sv. víru jim hlásali, s radostí přijímajíce Božské učení, pevně se ho drželi.

Poznenáhla byli i Slované pannouští, národ to v nynějších Ubrách druhdy bydlivší, na víru obráceni. Císař Karel Veliký poraziv Avary a Pannonie dobyt, nařídil arcibiskupu solnohradskému Arnovi, aby o rozšíření víry v zemi té se postaral, což tento i nástupcové jeho, avšak s malým jen prospěchem, ochotně konali. Teprv za panování slovanského knížete Priviny (830.—861.) a syna jeho Ko-

cela vzrůstala se víra utěšeně v těchto krajinách, i mnohé chrámy se již stavěly, jako v Nitře na Slovensku.

Vlastních však čili domácích biskupů Slované panonnští postrádali, toliko v čas potřeby dojížděli k nim arcibiskupové solnohradští, posílající jim časem i kněží svých; avšak ani v těchto krajinách víra hlubokých kořenů nepouštěla, jsouc lidu v jazyku neznámém hlášána.

Teprve když sv. apoštolé slovanští Cyril a Method počali blahodatiné dílo své, tuť po veškeru obzoru světa slovanského světlo víry sv. jasně zářiti počalo.

Svatí bratří tito rození v Soluni již z mládí neobyčejnou vynikající zbožností, jevíli velikou lásku a přítulnost ku Kristu. Sv. Cyril (Konstantin) slynul již co mladík 20letý takovou učeností, že filosofem nazýván a do Carhradu za učitele mudrctví povolán byl; Method však záhy odebral se do kláštera na hoře Olympe, chtěje Bohu nerozdílně sloužiti.

Když pak národ chazarský v jižním Rusku tehdáž bydlivší, na víru obrátiti se chtěje za tou příčinou k císaři Michaeli III. posly do Carhradu vypravil, aby od něho kněží křesťanských vyprosili, uznáv císař Cyrila a Methoda k dílu tak velikému za nejschopnější, ihned na cestu je vypravil. I počali s apoštolskou horlivostí dílo spásy mezi lidem surovým a s pomocí Boží podařilo se jim, v krátkém čase skoro celý národ na víru obrátiti; dokonavše pak dílo své vrátili se do vlasti, vzavše s sebou i ostatky sv. papeže Klimenta, jež na Chersonesu (Krimu) byli našli. Vrátivše se do Soluni, ustanovili se na bohumilém úmyslu, že od této doby vše síly své obrácení ostatních národů slovanských v pohanství posud zabředlých věnovati budou. Aby však národové tito sv. víru jimi hlásanou s radostí přijímali a slovo Boží hluboko v srdcích jejich se zakořenilo, vynalezl sv. Cyril nové písmo, tak zvanou abecedu slovanskou (glagolici), v němžto písmu sv. překládající i knihy bohoslužebné spisovali. Později pak vynalezl sv. Klement, biskup velický v Bulharsku a žák sv. Cyrila, jiné písmo, jež z úcty k učiteli svému kyrilicí nazval.

Brzy pak kynula sv. bratřím nová znamenitá žeň; počaliť misii svou mezi národy slovanskými, nejprvé mezi Bulhary. Již dříve sice poznali Bulhaři víru Kristovu jednak skrze Řeky, jednak skrze Slovary; avšak delší trvala doba, než u nich pevných zapustila kořenů, neboť panovníci bulharští hověli si v pohanství, poddané jim křesťany všelijak utiskovali. Pokud tedy král bulharský a velmožové říšští neobrátili se ku Kristu, nemohla víra pravá ani u lidu volného nalézti průchodu. Majíce však bulharský překlad písma sv. našli sv. bratři snadno přístup k srdci lidu tohoto; ano i ku králi Borisovi, na němž posud všechny pokusy, obrátiti jej na víru křesťanskou, zmařeny, dostali se sv. apoštolé a Methodu poštěstilo se, obrazem posledního soudu tvrdé srdce královo víře křesťanské nakloniti tak, že vyučiv se jí pokřtiti se dal (r. 862.). Příkladu králova následovali pak i velmožové a lid a takž v krátké době i u národu bulharského slavilo evangelium Kristovo skvělé vítězství nad pověrou pohanickou.

Mezi Moravany šířili již dříve (r. 846. pokřtěn kníže Mojmír) kněží němečtí víru křesťanskou; poněvadž však s křesťanstvím spolu i porobu přinášeli a kde missionář sv. kříž vztýčil, vládychtivý Němec ihned panství své upevniti chtěl: stávalo se zhusta, že Moravané věrověsty německé, nerozumějíce kázání jejich, ze země vyháněli, ano některé i zabíjeli.

Brzy však pověst o velikých činech obou sv. věrověstů Cyrila a Methoda z Bulharska až na Moravu rozšířena jest a Rostislav, kníže moravské, vypravil posly k císaři řeckému Michaelovi III. s prosbou snažnou, aby od císaře poslán byl muž, který by lidu v jeho jazyku sv. učení srozumitelně hlásati a cestu pravdy Boží ukazovati mohl. Císař s radostí vyhověl prosbě této a sv. bratři chystali se na cestu do Moravy, kamž r. 863. dorazivše, národem slovanským všudež upřímně uvítáni, s obzvláštní pak slávou na knížecím dvoře Rostislavově přijati jsou.

I započavše hned missionářské dílo své, hlásali horlivě

slovo Boží, káceli modlí, konali služby Boží, pohanské bludy lidu vyvraceli a vybírali si schopných jinochů, jež zvláště cvičíce k stavu kněžskému připravovali.

Když Bůh tak slavně požehnal apoštolským pracem jejich, že celý národ moravský s láskou nejvroucnější přilnul k víře sv., tuť ovšem kněží němečtí se žárlivostí pohlíželi na ně, uvádějice jich v podezření u lidu, že přišedše z Carhradu, kde zrádný patriarcha Photius rozkol mezi Církví západní a východní připravoval, bludnou víru hlásají. Ano nepřízeň jejich vzrostla i v nenávisť, tak že sv. bratry i v Římě u nejvyšší hlavy Církve osočovati se odvážili.

Avšak brzy dokázána nevinność jejich. Povolání byvše k ospravedlnění svému do Říma, ihned vydali se na cestu nesouce i ostatky sv. Klementa; když pak skvěle dokázána pravověrnost jejich, posvětil je papež Hadrian II. oba na biskupy, žáky pak jejich na kněží. Avšak nebylo popřáno sv. Cyrilovi, aby co biskup působil mezi Slovany; odebrav se v Římě do kláštera, zesnul brzy v Pánu (r. 869.) v 42. roce věku svého; tělo pak jeho pochováno od bratra Methoda v chrámě sv. Klementa.

Sv. Method posilniv se modlitbou na hrobech sv. apoštolů Petra a Pavla k úřadu apoštolskému a rozloučiv se s Římem, vrátil se r. 869. na Moravu, kdež pak s kněžími svými služby Boží v jazyku slovanském slaviti počal, k čemuž si nepochybně v Římě od sv. otce povolení ústně vyžádal. Dovědévše se však v Solnohradě a Passově, že s povolením papeže římského samostatná církev moravská zřízena a nenáviděný od nich Method její hlavu jest: ihned počali znova v Římě proti němu sočiti, žalujice naň, že služby Boží jazykem slovanským koná. Papež pak znaje výtečného Methoda i skvěle osvědčenou pravověrnost jeho a zamítnuv nestoudné Němcův žaloby, samostatnost Církve moravské jim sám oznámil; Methoda pak listem Rastislavovi odeslaným za arcibiskupa potvrdiv, ořad slovanský schválil (r. 869.—870.).

Později odebrav se Method do Pannonie i zde s veli-

kým prospěchem účinkoval, avšak stálá Němcův zášť a revnivost sledovala všechny kroky jeho; nemohouce samostatnost Církve moravské zničiti, obořili se proti sv. Methodu, žalující naň u papeže, že jest kacíř a přívrženec zrádného Photia, an nevěří, že Duch sv. i od Syna vychází a služby Boží za tou jen příčinou po slovansku koná, aby pod pláštíkem řeči bludy své v lidu rozšiřovati mohl.

Papež Jan VIII. velice se těmito zprávám podivil, seznav Methoda před desíti lety co muže úplně církevně smýšlejícího; předce však mu uložil, aby bez odkladu do Říma se dostaviv, náležitě se ospravedlnil. I spěchal sv. apoštol, uslyšev rozkazu nejvyšší hlavy Církve, po druhé do Říma, a skvěle se ze všech žalob nepřátel svých očistil; papež pak na novo seznav pravověrnost a oddannost jeho k římské stolici, potvrdil jej v arcibiskupské hodnosti jeho a schválil opět obřad slovanský.

Nenávist však nepřátel jeho proti němu nezanikla do smrti jeho (6. dubna 885.); apoštolské dílo jeho však hojně přineslo požehnání a posud svědčí pevná víra zbožných Moravanů o výtečném hlasateli jejím sv. Methodu.

Z Moravy pak dostalo se křesťanství i do naší vlasti české a církev moravská stala se za dob sv. Methoda matkou Církve české.

Bořivoj, kníže české, meškaje na dvoře Svato-pluka, svata svého, byl i s průvodčími svými od Methoda pokřtěn; když pak do Prahy se vracel, dal mu Method jednoho z nejlepších žáků svých, Kajíka, kněze to na slovo vzatého.

Bořivoj, jsa nyní toho úplně si vědom, jaké jest to štěstí býti křesťanem, velmi toho toužil, aby i choť jeho Ludmila a celý národ český křtu sv. účastnými se stali. I počal Kajík s několika kněžími kázati v Praze sv. evangelium; příklad pak knížete a celého dvoru jeho pomáhal jim v bohumilém díle tomto a národ český brzy s celým srdcem lnul k sv. učení Kristovu.

Mezi novými učeníky nad jiné vynikala kněžna Lud-

mila, která prý od samého Methoda pokřtěna byla, jenž mezi r. 870.—880. do vlasti naší zavítal. Na Levém Hradci blíže Prahy vystaven pak na rychlo první chrám křesťanský, jenž sv. Klementu zasvěcen a nepochybně od Methoda posvěcen byl; chrám tento posaváde stojí ač ve způsobě ovšem změněném.

Brzy stavěly se i jinde chrámy křesťanské, jako na knížecím Vyšehradě chrám k úctě sv. Klementa; první biskupský chrám v Čechách zasvěcený sv. Jiří na hradě pražském stojí až podnes. Mimo chrámy zakládaly se již záhy ve vlasti naší i školy křesťanské, z nichž první a nejslavnější byla na památném Budči, jsouc semenišťem nové vzdělanosti a osvěty křesťanské; ve školách těchto učil se i svatý Václav v knihách slovanských i latinských, maje za učitele výtečného Kajíka.

Bohužel! že i v Čechách musela téci krev mučennická; sv. Ludmila k rozkazu vládyčtivé Drahomíry od zákeřníků zardousená (r. 927.) a sv. Václav rukou bratra Boleslava zavražděný (r. 935.) první vydali krvavé svědectví Kristu Ježíši ve vlastech našich.

Z počátku přiděleny byly Čechy vrchní správě duchovní biskupů řezenských v Bavořích a teprv za panování pobožného knížete českého Boleslava II. povstalo biskupství pražské (r. 973.); prvním biskupem pražským byl Dětmar, rodem Sasík, jazyka českého dobře znalý; biskupství pražské však podrženo bylo arcibiskupu mohučskému až do času Karla IV.

Slované polabští (Srbové, Lutici a Obodrité) dlouho nechtěli přijmouti víry křesťanské, čemuž se ovšem diviti nelze; neboť Němci posílajíce jim věrověsty jazyka slovanského neznalé, u veliké jim byli nenávisti, anť bylo tehdáž u Němcův obyčejem, s vírou křesťanskou spolu i nadvládu svou u pokřesťených národů rozšiřovati. Po mnohých bouřích a válkách skoro úplně poněmčeni byvše, přijali Slované polabští konečně i víru křesťanskou a v zemích jejich založena jsou mnohá biskupství, jako: Oldenburk, Branibor,

Děvín, Mezibor, Míšeň a Žiča; avšak teprv r. 1130. po rozpadnutí říše slovanské upevněno jest náboženství Kristovo v krajinách těchto.

Když brzy po smrti Svatoplukově rozpadla se říše velkomoravská, přinesli uprchlíci odtamtud i do Polska símě sv. evangelia; avšak teprv tenkrát stalo se křesťanství náboženstvím v celé říši panujícím, když vévoda Mečislav zasnoubil se s Dobrovkou, kněžnou českou, která byla již křesťankou.

Mečislav přijal r. 965. křest sv. a již r. 968. založeno první biskupství v Poznani. Největších zásluh o pokřesťení Polákův vydobyl si však sv. Vojtěch, biskup pražský.

Pocházeje ze slavné rodiny bohatýrské Slavníkův, narodil se roku 956. a byv v Děvíně vzdělán, vrátil se do vlasti na hrad otcovský v Libici; později od Dětmara, prvního biskupa pražského, na kněžství byv posvěcen, brzy na to (r. 983.) v chrámu Páně na Levém Hradci za biskupa zvolen jest. Jemuť zajisté po sv. Cyrilu a Methodu přední náležejí zásluhy o víru křesťanskou v Čechách a na Moravě. Nemoha však zastaralých zlořádů pohanských v Čechách vymýtití a úplně vykořeniti, opustiv vlast svou odebral se do Říma, kdež do kláštera benediktinského vstoupil. Brzy však želice ztráty tak veliké, vypravili Čechové posly do Říma s prosbou, aby sv. Vojtěch do vlasti se navrátil. Milerád vyslyšev prosby jejich rozloučil se s Římem; leč po třech iž letech musel opět z Prahy odejítí a odebral se do Polska. Toho času právě vydobyl Boleslav Chrabrý, vévoda polský, zemi pruských, jejichž obyvatelé posud byli pobany. I zaradovav se Vojtěch nad velikou žní mu kynoucí, umínil si sv. evangelium v zemi pruské hlásati.

První setkání se s Prušany neslibovalo mu však mnoho útěchy: vyháněliť jej ze země smrtí mu hrozíce, ano i týrali jej. Když pak přišed na pole Romove, pohanům posvátné, tam si odpočinouti chtěl; obořil se naň a průvodčí jeho rozvzteklý zástup a probodli ho (23. dubna 997.); tělo jeho za velikou cenu vykoupené pohřbeno v Hnězdě.

Za Boleslava Chrabrého, syna Mečislavova, založeno ve Hnězdně arcibiskupství a v Krakově, Kolobřehu a Smogravě (r. 1052. do Vratislavi přenešeno) biskupství, Církev pak polská za samostatnou a od arcibiskupa děvínského neodvislou prohlášena byla. Mezi tehdejšími biskupy polskými nad jiné vyniká sv. Stanislav, biskup krakovský, jenž pokáráv krále Boleslava II. pro mnohá pohoršení jím způsobená od něho zavražděn byl, (r. 1079.); začez však král od vlastních poddaných vyhnán byv, na útěku bídne zahynul.

Rusové již v 9. století seznámili se s vírou Kristovou od kněží řeckých hlásanou; byloť to ještě v době, prvé než ctižádostivý Photius neblahý rozkol mezi Církví západní a východní osnoval. Nicméně ještě málo mohla v době této působiti pro víru křesťanskou velkokněžna Olga, vdova Igorova, jež r. 955. v Carhradu pokřtěna byla. — Dle pověsti přišed jednoho dne jakýsi biskup do Ruska, vypravoval o zázracích starého i nového Zákona. Rusové pokládajíce zázrak na třech mládencích v peci ohnivé učiněný za největší, žádali, aby biskup podobný učinil; tento však odvětil, že nesluší se Boha pokoušeti. Načež Rusové: „Zažehneme oheň a uvrhneme v něj knihu tvou, písmo sv., a neshoří-li, staneme se křesťany.“ I stalo se po přání jejich a biskup pozdvihnuv rukou i očí k nebesům, modlil se: „Ježíši Kriste! Synu Boha živého, oslav jméno Své u lidu tohoto.“ I uvrhli knihu do ohně a když vše úplně spáleno, zůstala kniha neporušenou.

Avšak teprv knížeti Vladimírovi (r. 980.) poštěstilo se, celý národ pozvolna v lůno Církve sv. přiváděti; a syn jeho Jaroslav dokončil obrácení Rusův, k čemuž napomáhal i slovanský překlad písma sv. a slovanská řeč liturgická.

Leč Rusové upadli — bohužel — v úplnou odvislost od patriarchy carhradského a tím též odtrženi od Církve římské; stáliť pod patriarchou carhradským, až pak (r. 1589.) Theodor Ivanovič zřídil zvláštní patriarchát v Moskvě, ježž však car Petr Veliký r. 1700 opět zrušiv,

ustanovil na místo jeho svrchovaný sbor pro veškerý záležitosti duchovní Církve ruské: „svatý synod“ pod nejvyšší správou carovou.

Maďaři, původem Hunnové, přijedše v 9. století na svých rychlých koních z Asie do Evropy, byli po celé století pravou metlou Evropy, vedouce život loupežnický, takže na pokřesťanění jejich nebylo lze pomýšleti. Roku 955. byli však poraženi a nyní teprv mohlo učení Kristovo u nich volnějším nalézati průchodu. Vůdce jejich Gyula (Dúla) stal se sice v době této již křesťanem a dcera jeho Šarolta přiměla chotě svého Gejzu mimo mnohé jiné ku přijetí křtu sv.; avšak Gejza stavě chrámy křesťanské obětoval zároveň i modlám pohanským. Teprv syn jeho, Štěpán I., pokřtěn byv od samého sv. Vojtěcha, víru křesťanskou do Uher uvedl, založiv arcibiskupství v Ostřihomě a osm sídel biskupských: Bačku, Jager, Kaloču, Pětikostelí, Ráb a jiné. Papež Silvester II. zaradovav se z mnohoslibného rozkvětu křesťanství v zemích uherských, potvrdil arcibiskupství ostřihomské a poslav králi zlatou korunu a zlatý kříž, jenž se posud před králi uherskými jako před biskupy nosívá, udělil mu i titul „krále apoštolského“. Zbožný král pak z úcty ku královně nebes, Marii Panně, postavil celé království pod ochranu její.

V Dánsku, kde již sv. Ansgar a král Harald v 9. století učení Kristovo s patrným šířili prospěchem, utvrzeno jest křesťanství hlavně snahou Kanuta Velikého, krále dánského a norvěžského, jenž r. 1014. přijav náboženství toto, všemožným způsobem je šířil a zveleboval.

Arabové, též Maury nazývaní, přišedše v době této nejdříve do severní Afriky, odtud v 8. století poznenáhla celého Španělska a Portugalska dobývali, takže křesťané před nimi do hor prchati museli. Zde však víry křesťanské vyhladiti nemohli, ano během století povstala v severním Španělsku 23 nová biskupství.

V Číně byl nalezen kdysi sloup (z r. 781.), na němž jména 70 učitelů křesťanských vepsána byla, což zajisté

jest důkazem, že již záhy křesťanství v zemi této hlásáno bylo. —

I mnozí kmenové tatarští seznámili se v této době s vírou Kristovou.

Část IV.

Obrazoborství a kacířství.

Císařové Leo Isaurský, Konstantin Kopronymus, Leo III. Konstantin VI. a Irene. Patriarcha Pavel. Všeobecný sněm církevní v Niceji II. (r. 787.) Leo Armenský, císařovna Theodora, všeobecný sněm církevní carhradský IV. (r. 869.). — Adoptianism. Gottschalk, Paschasius, Radbertus, Berengar.

Mezitím co křesťanství ve všech téměř zemích evropských utěšeně zkvétalo, zdálo se, jakoby v kolébce své a říši řecké naprosto vyhlazeno býti mělo.

Na východě panoval v 8. století císař Leo Isaurský, vojín surový a člověk rozumu nepatrného: nenávidě obrazů Krista Pána a Svatých zapověděl (r. 726.) ctění jich řka, že jest to modlářství. Na tom však v ukrutnosti své dosti nemaje nařídil, aby obrazy všude bořeny byly a poněvadž nejvíce v klášteřích zhotovovány byly, počal proti mnichům nelidsky zuřiti. Ničeho neprospívaly u něho domluvy a důkazy, že křesťané nikoliv pouhých obrazů, nýbrž svaté ctí, kteří se jimi představují. Brzy na to však sešel se v Římě sněm církevní (732.) a vyobcoval císaře i všechny obrazoborce ze společnosti církevní.

Leonův syn a nástupce Konstantin Kopronymus (741.—775.) ještě více než otec jeho zuře proti obrazům a jejich ctitelům svolal 338 biskupů do Carhadu, kteří tak nesvědčiti byli, že císaři po vůli jsouce, i přísahou ztvrdili, že obrazy za modly a ctitele jejich za modláře považují. I uprchli mnozí věrní katolíci a císař dal veškery obrazy v říši své bořiti, ctitele jejich pak ukrutně mučiti a do jediného žaláře 312 mnichů vsaditi; nařídív spolu, aby množství klášterů buď spáleno aneb pro vojsko na kasárny upra-

veno a školy zavřeny byly. Brzy však objevilo se i ovoce tak krutého jednání: surovost a nemravnost rychle vzrůstala se mezi lidem.

Po nelidském císaři tomto nastoupiv vládu Leo III., panoval pouze čtyři léta; nenakládal sice, jako předchůdce jeho, tak ukrutně s mnichy, obrazů však z nenávisti proti papeži římskému ctíti nepovolil.

Po smrti jeho měl nastoupiti trůn syn jeho Konstantin VI.; za neplnoletosti jeho panovala však Irene, matka jeho: i utišila se poněkud bouře proti obrazům, neboť Irene byla ctitelkou jich a patriarcha Pavel vyznal na loži smrtelném, že pravověřících křesťanů a obrazů Svatých nespravedlivě pronásledoval.

Nový patriarcha podrobiv se papeži, svolal r. 787. církevní sněm do Niceji, jenž obrazoborství zakázav, prohlásil, že křížův, obrazů Krista a Svatých v kostelích užíváno býti má, nikoliv ale nesmí vlastní klanění se obrazům se dít. — Přece však byli tajní obrazův nepřátelé, kteří i císaře Leona armenského a dvou nástupců jeho získavše, znova proti pravověrným a obrazům svatých zuřiti počali. Posléze císařovna Theodora bouří té r. 869. konec učinila, pro úctu obrazů se prohlásivši a všeobecný (osmý) sněm církevní v Carhradu odbyvaný (r. 869.) obrazoborce klatbou církevní postihl.

Bohužel, nebylo obrazoborství jediným neštěstím, jež zastihlo Církev sv. v době této; nová bludařství počala másti mysli věřících.

Dva mnichové španělské učili, že Ježíš Kristus jen co Bůh jest Synem Božím, co člověk za Syna Božího jen přijat jest (adoptianism). Proti nim však slavně hájila Církev sv. dávné učení své, že Ježíš Kristus má dvě přirozenosti, ale jen v jedné osobě a že tudíž jest pouze jeden Syn a sice Syn Boží dle obou přirozeností; blud tento pak brzy vyhynul.

Mnich Gottschalk počal však mnohem nebezpečnější

učení šířiti, k němuž i jiní bludaři v pozdějších stoletích se vraceli.

Učil totiž, že Bůh každého člověka, buďsi spravedlivý aneb hříšník, již od věčnosti buď k spáse neb zátratě věčné předzřídil. Kdyby tomu však tak bylo, k čemu by byl Ježíš Kristus prostředků posvětných, sv. svátostí, ustanovil a k čemu by byl Bůh člověku svobodnou vůli dal? Protož bludné učení toto od Církve zavrženo jest, Gottschalk však při něm tvrději setrvav, uvězněn jest a v žaláři dokonal.

Jiný blud šířil Paschasius Radbertus, uče, že Tělo Páně pod způsobou chleba přítomné jest totéž, jež na kříži za nás trpělo. Církev sv. učila však a učí po všechny časy, že Tělo Páně ve svátosti oltářní přítomné jest oslavené tělo Kristovo, s kterýmž Pán z mrtvých vstal.

Sotva že však tento blud pominul, povstal jiný horší. Berengar, kanovník tourský (túrský) učil, že chléb a víno nemění se při mši sv. v tělo a krev Páně skutečně, nýbrž že tomu jen věříme. Učení tomuto opřela se Církev sv. a slavně prohlášeno znova starodávné učení, že podstata chleba a vína mění se v podstatu těla a krve Páně skutečně a opravdu a jen způsoby chleba a vína zůstávají nezměněny.

Část V.

Rozkol mezi církví východní a západní. Řevnivost císařů a patriarchů carhradských. Ignác, Photius, Michael Caerularius. Církev východní od západní odloučena.

Již po delší čas panovala řevnivost a nenávisť mezi císaři řeckými a panovníky na západě a patriarcha carhradský chtěje papeži římskému rovným býti, svrchovanosti jeho co nejvyšší hlavy církve uznávati nechtěl. Aby cíle svého, samostatnosti, dosáhl, lichotil se císaři řeckému, snášeje od něho vše, i co na zjevnou Církve škodu bylo.

Tím ovšem velice trpěli křesťané východní, neboť jest-li ratolest od vinného kmene odtržena, zelená se sice po nějaký ještě čas, brzy však uschnouti musí. A tak jest i v životě

církevním: všichni křesťané musí s papežem římským spojení býti, neboť v něm a skrze něho udílí Kristus požehnání svého všem.

Jinak bylo však v říši řecké; byl-li některý patriarcha carhradský věren sv. stoliči a poslušen, sesadil jej císař, jako zbožného Ignacia (r. 857.), až konečně povolný a rozmařilý dvořenín Photius, muž sice velice učený, avšak ctižádostivý a falešný, r. 858. patriarchou jmenován jest. Byl však brzy na to od církevního sněmu v Carhradě co vetřelec do klatby dán a totéž učinil s ním i papež a sněm římský (r. 863.), když Photiovy pokusy, nejvyšší hlavu Církve oklamati, nezdařily se. Od té doby vystoupiv Photius již co zřejmý odpůrce římského papeže, držel se císařského dvoru, na němž hrozné nepravosti páchány a kdežto povinností úřadu jeho bylo, aby podobným neřestem co horlivý mravokárce se opřel, mlčel ke všemu, nechtě přízně a milosti císařovy ztratiti. I toho se odvážil, že Církev západní z mnohých bludů lživě vinil, jako, že učí, že Duch sv. z Otce i Syna vychází a m. j.

Brzy však záměry zrádného Photia na nějaký čas přerušeny jsou: císař Michael III., jenž byl velkou jeho proti papeži římskému podporou, zákeřnický zavražděn a Photius z důstojnosti patriarchy byv sesazen, v klášteře uvězněn jest; Ignacius pak, předchůdce jeho, na stolec patriarchální opět dosazen. Nyní teprv mohl papež osmý všeobecný sněm církevní do Carhradu povolati (r. 869.), kterýž Photia a přívržence z Církve vyloučil.

V čase tomto přijav národ bulharský víru křesťanskou, připojen jest k Církvi západní uznáváje papeže římského za nejvyšší svou hlavu. — Podrážděn jsa událostí touto a zamýšleje nových nesnází způsobiti papeži, dosadil císař řecký po smrti pravověrného Ignacia opět Photia na důstojnost patriarchální; tento pak obelstiv papeže, že k přijmutí hodnosti té přinucen byl, prováděl zrádné dílo své až do smrti (r. 891.).

Po smrti jeho nastal opět mír mezi Církví východní a

západní, až císař Leo VI. nové počal spory. V Církvi řecké bylo totiž čtvrté manželství zakázáno, císař však nevšímaje si zákonův církevních a nechtě uposlechnouti patriarchy prosícího jej, aby tak nečinil, pojal čtvrtou manželku, s níž od jakéhosi dvorního kněze oddán byl; tohoto pak odbojného duchovního vyloučil patriarcha ze společnosti církevní.

Aby na něm se pomstil, dal císař patriarchu do vyhnanství násilně odvésti; brzy potom však zemřel a patriarcha navrátil se do Carhradu, sjednal s vyslanci papeže římského opět mír a pořádek.

Ku veliké však Církve sv. škodě zvolen jest (r. 1043.) za patriarchu Michael Caerularius, muž pyšný a ctižádostivý, jenž nové s Římem počal spory, a poněvadž autority papežovy uznati nechtěl, položivše vyslanci sv. stolice exkomunikační bullu, kterouž Církev východní od západní vyloučena byla, na oltář v chrámu Sofie (Moudrosti Boží) odešli.

Od té doby neustávali Řekové hanebných lží vymýšleti o Církvi římské, a tak nabýval rozkol vždy většího rozměru; avšak v 15. a 16. století, zvláště na sněmu církevním ve Florencii (r. 1439.) spojili se opět mnozí s Církví katolickou a protož nazývají se sjednocenými Řeky (uniti); nesjednocení však slují rozkolníky neb schismatiky a liší se od katolíků ve věrouce tím, že neuznávajíce svrchovanosti papeže římského co nejvyšší blavy Církve, nýbrž patriarchy carhradského, zavrhnou i článek víry o vycházení Ducha sv. i ze Syna, přijímají pod obojí, nazývajíce se ovšem neprávě „starověrci“ aneb „pravoslavnými“, tolik co pravověrci.

Rozkolem tímto připravila si však Církev řecká brzkou záhubu: provinivši se z počátku stálými hádkami o člancích věroučných a rozličnými bludy, klesla hluboko a odpadnutím od Říma přišla pod nadvládu císařů a pánů světských; všechn vnitřní život a horlivost náboženská vymizela z ní a spravedlivým trestem Božím postižena tak, že Turci, tato

nová metla Evropy, říše řecké vydobyli a Carhradu opanovali (r. 1453.).

Avšak i západní Církvi bylo pro stálé rozbroje mezi knížaty světskými mnoho útrap snášeti, ale i v této časův bouři svítila samojediná jako hvězda jasná; bez ní zajisté byly by právo a svoboda národů, mravnost a pořádek, umění a vědy úplně zanikly.

Doba čtvrtá.

Od papeže Řehoře VII. po tak zvanou reformaci Lutherovu (1073. — 1517. po Kristu).

Část I.

Vnitřní vzrůstání Církve sv. — Všeobecný sněm církevní lateranský IV. (1215.) Kázeň církevní. Inquisice. Nové řády duchovní. Scholastikové. University. Povýšení biskupství pražského na arcibiskupství. Arnošt z Pardubic. Sv. Jan Nepomucký.

Dřevní horlivost křesťanů ochabovala a mnozí domnívali se, že pouhou zevnější zbožností již všem povinnostem pravého života křesťanského vyhověno jest; ano někteří křesťané i za to měli, že almužnou, postem a jinými dobrými skutky ospravedlnění u Boha dojítí mohou. Avšak náboženství Kristovo od člověka mnohem více žádá: neuspokojujíc se s pouhým zevnějškem, vniká i do hloubi srdce našeho a pořádá i vnitřní život náš.

Pozorujíc Církev sv., že mnozí u víře vlažnými se stávali a původní kajicnost u některých ochabovala, nařídila na sněmu církevním lateranském IV. (r. 1215.), aby každý křesťan k užívání rozumu dospěvší nejméně jednou v roce svému nařízenému knězi se zpovídal a v čase velkonočním nejsvětější svátost oltářní přijímal.

Tohoto času počala Církev sv. kajícníkům častěji udíleti *odpuštěk*, t. j. odpuštění časných trestů, jež za prvních

dob křesťanských velmi těžké bývaly. Za příležitostí odpustků těchto udělovali pak věřící mnohdy veliké částky peněžitě k zbožným a dobročinným účelům církevním, jako na stavby chrámů a j.

Asi r. 1380. stíhala mnohá neštěstí, jako hlad a mor, téměř všechny země evropské; tuť chtěly se lidé před Bohem pokořiti, sestupovali se v zástupy, a zpívajíce kající písně, bičovali se až do krve; byly to průvody kajících, jež později od duchovní i světské vrchnosti zapovězeny jsou.

Roku 1229. povstala tak zvaná inquisice církevní (soud nad kacíři), jížto nutná nastala potřeba, ani mnozí bludaři věřící lid znepokojující od pravé víry sváděli. Byloť biskupům každoročně z kacířství podezřelých vyhledávati; těm pak, kteří zanechavše bludu svého v lůno Církve sv. navraceli se, ukládali některé tresty dočasné k dokonalému napravení se; kteří však tvrdošijně v bludu setrvali, soudům světským odevzdáni bývali. Takováto proti kacířům zařízení musel papež ještě zostřiti, poněvadž velmi se šířice nebezpečné bludy mezi lidem hlásali, jako Albenští (od města Albi tak nazvaní); k smrti však Církev žádného kacíře neodsoudila. Někteří světští panovníci, ano i sami duchovní přísně sice kacíře stíhali, jako kněz Konrad z Marburgu, jenž biskupů k mírnosti jej napomínajících uposlechnouti nechtěl a od zbouřeného lidu zavražděn jest. Papež však co nejvíce zmírnil soudy církevní.

Zcela jiná než církevní, byla inquisice státní, jež r. 1480. ve Španělsku zavedena byla. Tento soud proti kacířům zavedl sám král Ferdinand s přivolením lidu, poněvadž židé a mohamedáné ve Španělsku mnoho křesťanů k odpadnutí od víry sváděli, i státu mnohé nebezpečí připravující. Nelze sice upřít, že inquisicí touto i mnohým nevinným ublíženo bylo, avšak ještě více zuřiví Církve nepřátelé lživých a zlomyslných zpráv o ní roztrušují. Pozorujíc Církev sv., že věřící s radostí pobožnosti vykonávají, zavedla nové svátky a slavnosti církevní: nejsvětější Trojice,

narození, nepoškvrněného početí a navštívení Panny Marie, sv. Michala archanděla a j. v. Do doby této padá i ustanovení slavnosti Božího Těla, jež se zprvu ve sv. týden konávala, později však v příhodnější dobu odložena byla, aby s přiměřenou slávou odbývati se mohla; z počátku konala se nejprve r. 1246 v Lutichu (v Belgii), brzy však v celé Církvi katolické zavedena jest.

I veškeré umění v době této mělo ráz náboženský a křesťanský; o tom svědčí překrásné malby a práce sochařské, jež od 13. do 16. století zhotoveny byly.

Větší však Církve sv. okrasou byli v době této mnozí výteční mužové a veleučení otcové církevní (scholastikové), jakož i někteří papežové, zbožní řádové duchovní a mnozí Svatí.

První papež doby této jest Řehoř VII., jenž v Církvi pořádek opět zaváděje, mnohé dobré zákony církevní téměř v zapomenutí přišedší obnovil i zostřil a za svobodu Církve sv. proti knížatům světským, ano samým císařům statečně bojoval.

I nástupcové jeho, nejvyššího úřadu pastýřského hodní, jako papež Innocenc III., pokračovali v díle od něho počatém. Byliť pak v době této i někteří papežové, o nichž s pochvalou zmíniti se nelze; takovým byl Alexander VI., ve víře však přece nepobloudil, v čemž jasný shledáváme důkaz, že Duch sv. zvláště s nejvyšší hlavou Církve jest, v pravé víře ji zachováváje. Za časů těchto zveleben jest i zpěv chrámový, jímž lid při službách Božích v řeči mateřské prozpěvoval; i u nás v Čechách záhy, ano dříve než v Německu, zpěv tento zaveden byl a máme z doby této mnohé velebné písně chrámové, jako: „Hospodine, pomiluj nás“, jež od samého sv. Vojtěcha pochází.

I mnohé řády duchovní zakládány jsou v dobách těchto, jako: řád cisterciacký, založený od sv. Roberta (r. 1098.), od prvního kláštera svého v Cistercium ve Francii tak nazvaný. Jakýsi mladý šlechtic burgundský, jménem Bernard, jenž později věhlasným učitelem církev-

ním a svatým se stal, vstoupiv s 30 příbuznými svými do řádu tohoto, založil klášter Clairveaux (Klérvo = jasnodol) a stal se opatem jeho. Jsa pravou okrasou Církve sv., zemřel r. 1153.; při smrti jeho čítal řád tento již 160 klášterů.

Jiné řády byly kartusianský, založený sv. Brunonem (r. 1084.), praemonstrátský, založený sv. Norbertem (r. 1120.), řád Augustianů, z 12. a 13. století, jehožto údové řídí se řeholí ze spisů sv. Augustina sebranou, a řád Trinitářů (nejsv. Trojice), založený od sv. Jana z Mathy a Felixe z Valois (Valoa) z r. 1209. a 1235. Členové řádu tohoto vytknuli si za účel, zajatých křesťanů vykupovati. Za účelem tímto sestoupila se i zvláštní společnost, jejíž údové i jmění své za oběť přinášeli, aby zajatých spolubratřích křesťanských z rukou tureckých vykupovali; ano mnozí i sami odcházeli do zajetí, aby jiné vysvobodili. Za tímž účelem nesl se i řád Marie Panny milosrdné, jehož zakladateli jsou sv. Petr z Nolaska a Raymund z Pennaforte. Řád Servitů, založený (r. 1234.) několika šlechtici florentskými; řád Alžbětinek založený sv. Alžbětou Durinskou v 13. století a řád Karmelitů, poustevníků z hory Karmel podle vzoru proroka Eliáše, jimž sv. Albert, patriarcha Jerusalemský, r. 1209. přísnou řeholí předepsal.

Sv. František z Assisi (nar. r. 1181.) založil řád františkánský. Obdržev darem malou kapli od jakéhosi opata a poopraviv ji, nazýval ji svým dědictvím (porciunkula); sv. otec udělil mu pro kostelík tento četných odpustků, jichž putující sem účastnými se stávali a odtud vzala původ svůj slavnost „porciunkule“. Tentýž svatý založil i bratrstvo, jehožto členové (laikové) některá pravidla ze řehole františkánské zachovávajíce, slují „terciary“, čili „bratřimi třetího řádu“.

V tomtéž roce, co sv. František, narodil se i sv. Dominik, jenž všeho podnikl, aby kacíře, zvláště Albenské, na víru obrátil. Jest zakladatelem řádu dominikán-

ského (r. 1208.), jenž jako františkánský a karmelitský k řádům žebravým náleží.

Posléze založil sv. František z Pauly, Františkán, řád Paulánův (r. 1474.), s velmi tuhou řeholí, jehožto členové z pokory nazývají se minimi, t. j. nejmenšími.

Po výpravách křižáckých, o nichž dole mluvíti budeme, povstali někteří řádové rytířští, jako Johanité neb Maltésové, němečtí rytíři a Templáři; kteřížto řádové bojujíce proti Saracenům, křesťany do sv. země putující chránili a duchovní i tělesné pomoci jim na cestě poskytovali.

Největší okrasou Církve jsou však svatí, jimiž i tato doba honositi se může. Některé poznali jsme již svrchu, jako sv. Bernarda, jehož moudrost a zbožnost po všem světě křesťanském rozhlášena byla. Mnohdy bylo mu rozsu-
zovati i spory mezi Církví a knížaty vzniklé; jsa nucen ku přijetí hodnosti biskupské v Miláně, ukryl se a zemřel r. 1153.

V dobách těchto počali veleučení duchové křesťanští bohovědu i rozumem rozebíratí, nazývajíce se „scholastikové“ (od lat. schola == škola).

K nejznamenitějším čítají se: Anselm, Bernard, Petr Lombardus, Tomáš Aquinský, Bonaventura, Albert Veliký a m. j., vynikající obzvláštní života svatostí a výtečnou učeností, tak že je Církev svatá za otce i učitele církevní vyhlásila.

Vůbec květla za dob těchto bohulibá učenost a založeno bylo v Evropě již 66 vysokých škol čili universit, jež od Církve podporovány a od papežů znamenitými výsadami obdařeny byly. Jedna z nejstarších a spolu nejproslulejších universit jest pražská, založená (r. 1348.) otcem vlasti, Karlem IV., králem českým.

V době této povýšeno jest biskupství pražské přičiněním Karla IV. na arcibiskupství od papeže Klementa VI. (30. dubna 1344.), jenž i biskupství olomúcké a litomyšlské, toho času právě založená, arcibiskupu praž-

skému podřídil, a takž Církev česká na vždy vrchnictví mohučského odvázána jest. Prvním arcibiskupem pražským byl Arnošt z Pardubic, kněz to velice zbožný, vědomostmi a vzděláním nad jiné vynikající, papeži Klementu VI. dobře známý a milý, věrný přítel a rádce slavného Karla IV. Na stolec arcibiskupský dosazen 21. listopadu 1344., v kterýžto den i základ k arcibiskupskému chrámu sv. Víta na hradě pražském položen.

Mezi muži za dob těchto v Čechách svatostí života proslulými sluší obzvláště vytknouti sv. Jana Nepomuckého, horlivého to ostříhatele pečeti zpovědní. Narodiv se v první polovici 14. století v městečku Nepomuku z rodičů zbožných, vynikal již v outlém mládí všelikými cnostmi, zvláště nevšední pokorou a zbožností. Od bohabojných rodičů svých poslán byv na školy žatecké, předčil ostatní studující výtečným prospěchem a s vnitřní jakousi rozkoší přijímal v srdce něžné sv. učení Kristovo, neznaje žádosti toužebnější, než aby na kněžství posvěcen byl. Žádost jeho vyplnila se: Jan posvěcen byv na kněžství a r. 1381. za faráře u kostela sv. Havla v Praze ustanoven, dosáhl brzy po tom i důstojnosti kanovníka vyšehradského a pro neobyčejnou výmluvnost svou zvolen i za kazatele při chrámu Matky Boží před Týnem v Praze. Arcibiskup pražský seznav kněžskou horlivost a spanilé ctnosti ušlechtilého srdce jeho, povýšil jej na důstojnost generálního vikáře a kanovníka při metropolitní kapitole na hradě pražském. Toho času panoval v Čechách král Václav IV., muž velmi prchlivý, jehož nábožná choť Žofie pohoršlivým krále životem nemálo jsouc trápena, častěji tajné bolesti duše své svěřovala ve sv. zpovědi zpovědníku svému Janovi. Král, nemaje sám svědomí dobrého, vinil choť svou ze všelikých nepravostí, a věda, že Jan jejím jest zpovědníkem, doléhal naň, aby mu tajnosti zpovědi její vyjevil. Srdnatě odepřel sv. zpovědník žádosti této a na všechny domluvy, výhrůžky a sliby královy jiné neměl odpovědi než: „Nesluší se vyjeviti tajemství svěřené pod pečeti zpovědi,“ a když konečně král i smrtí mu hro-

zil, tu Jan hrdinsky odpověděl slovy: „Hotov jsem zajisté raději zemřítí, než zákon Boží přestoupiti.“

I počal král přemýšleti o kruté nad Janem pomstě, k čemuž se mu brzy vítaná naskytla příležitost. Chtěltě Václav IV. v Kladrubech po úmrtí tehdejšího opata benediktinského založiti sídlo biskupské a dosaditi na ně milce svého, Hynka Pluha z Rabšteina; řeholníci kladrubští zvolili si však po právu jim příslušném nového opata, jehož Jan co generální vikář dle zákonů církevních a vůle arcibiskupovy rychle potvrdil. I rozpálil se na nejvýš králův hněv: velel, aby kněze sv. na mučení vedli a na skřipec nataženého pochodněmi pálili; král sám přikládaje ruky své k mučení, hrozně tělo jeho rozedral a konečně jej ve Vltavě utopiti dal (20. března 1393.). S pláčem zbožných Pražanů bylo tělo sv. mučníka z vody vytaženo a v chrámu sv. Víta pochováno. Brzy po smrti jeho přilnul národ český s velikou úctou k rodáku svému Janu Nepomuckému a přčetní zastupové putovali každoročně ku hrobu jeho; když pak Bůh i mnohými zázraky svatost jeho osvědčil, tu k žádosti pánův českých a veškerého národu slavně prohlášen jest v Římě za svatého dne 19. března 1729., před kterýmžto prohlášením jazyk jeho od kommisie z lékařův a právníkův sestávající úplně čerstvý a neporušený shledán byl (r. 1719.).

Část II.

Zevnější vzrůstání Církve sv.

Obrácení Prusův, Pomořanův, Čudův, Livoňanův a Litvanův. Šíření se křesťanství v Americe, Africe a Asii. Vypuzení Maurů z Evropy.

Z krajín při moři Východním ležících vniklo křesťanství dále do zemí jižních a východních.

Prusové odporovali dlouho víře Kristově, vraždíce misionáře křesťanské a co posud z křesťanství u nich se ujímalo, surovou rukou opět ničili.

Nejprvnější a též nejvýdatnější pokusy ku pokřesťanění

Prusů učinil sv. Vojtěch, biskup pražský, vydobýv si v apoštolském díle svém i koruny mučnické; když však veškery snahy missionářů křesťanských jen s nepatrným potkávaly se u nich výsledkem, nařídil papež křížáckou výpravu proti nim; Prusové však uprchše do lesů, zuřili tím více proti křesťanům; konečně povolání rytíři řádu německého na pomoc, jejichž udatností dobyto jest zemí pruských a znenáhla přijímali Prusové víru křesťanskou.

P o m o ř a n é, kmene slovanského, snahou B o l e s l a v a III., knížete polského, a O t t o n a, biskupa bamberského, na víru křesťanskou obrácení jsou (r. 1122.); Č u d o v é přičiněním krále švédského E r i c h a IX. okolo r. 1151. a L i v o ň a n é r. 1158. od kupců bremských poznali víru křesťanskou.

Litvany obrátil veliký kníže Jagiello litevský. Přijav r. 1386. křest sv. bořil modly pohanské, hlásaje sám sv. evangelium a založil ve Vilně biskupství. Avšak teprv když rytíři řádu německého (r. 1404.) vydobyli části země litevské, vzrůstalo se křesťanství více v těchto krajinách.

Roku 1492. odkryta jest Amerika a příštího na to roku odeslal Ferdinand, král španělský, missionáře do krajin zámořských, od kteréžto doby Církev horlivě pečovala o rozšíření víry Kristovy v novém tomto díle světa.

Téhož času zvítězil Ferdinand též nad Maury čili Saraceny ve Španělsku, již po osm téměř století křesťany utiskovavše, po úplné porážce této do Afriky se odebrali. Za obhájení Církev křesťanské proti Saracenům a jiné zásluhy výtečné obdržel Ferdinand od papeže název: „katolické Veličenstvo“.

Roku 1486. odkryvše Portugalové západní pobřeží africké, Zelené předhoří a ostrovy Azorské i Kanarské, otevřeli nové země tyto hlasatelům víry křesťanské.

I v Asii, dalekých a rozsáhlých zemích mongolských kázali a křtili Františkáni s neunavnou pilností a vytrvalostí, nenechavše se žádnými obtížemi ani mukami odstrašiti. Roku 1288. poslal papež Mikuláš IV. Františkána Jana

z Monte Corvino do Asie, jemuž za pomoci Boží poštěstilo se, líbeznou mocí zpěvu, kouzlem obrazův biblických a překlady nejvýbornějších částek písma sv. 6000 Mongolů na víru obrátiti a v Pekingu, hlavním městě čínském, katolický kostel vystavěti.

Část III.

Výpravy křížácké. Příčiny jejich. 1. Bohumír Bouillonský, král jerusalémský. 2. Ludvík VIII., Konrád III. a Vladislav II., král český. 3. Bedřich Rudovousý, Filip August a Richard Lvísrdce. 4. Výprava z Francouzsko; císařství latinské. 5. Výprava z Uher. 6. Bedřich II. 7. Ludvík IX. Následky výprav křížáckých.

Posud viděli jsme, kterak se Církev Páně v Evropě, Africe a Americe šířila; musímeť se i po východě, Asii, této kolébce křesťanství, v níž sv. víra Kristova nejprvé tak utěšeně zkvétala, rozhlédnouti. Bohužel! na křesťanech ve východních říši řecké krajinách brzy naplnila se slova Páně: „A budou první poslední;“ u víře jsouce vlašni, hluboko poklesli a Turci podmanivše jich sobě (r. 1073.) a opanovavše Palestiny a Jerusaléma, dostali všechna místa křesťanům posvátná do moci své.

Dříve bylo křesťanům evropským volno, do sv. země bez překážky putovati a posvátná místa, kdež kráčely druhdy nohy našeho božského Spasitele, kde prolévána krev Jeho, navštěvovati. Od té doby však, co zavládli Turci Zemí svatou, nakládáno velmi ukrutně s křesťany a místy jim drahými a posvátnými tak, že bédování křesťanů palestinských doznívalo křesťanů evropských, volajíc je ku pomoci proti společnému nepříteli, aby mu země dobytá opět odňata byla. Papež Řehoř VII., maje blaho Církve vždy na zřeteli, byl by zajisté ochotně přispěl s pomocí svou, avšak nemohl, an právě s císařem německým Jindřichem IV. o právo církevní nerovný boj vedl. Avšak tu neočekávaná naskytla se pomoc. Jednoho dne navrátil se mnich Petr Amienský, kterýž byl do sv. země putoval, opět do Evropy, vypravoval ve vlasti své slovy pohnutlivými, kterak křesťané od Turků

trýznění a sv. místa zneuctěna bývají. Na naléhavé prosby jeho svolal pak papež Urban II. r. 1095. sněm do Klermontu ve Francii, jehož více než dvě stě biskupů účastnilo se; a všichni pohnuti byvše dojemným líčením strastí křesťanů palestinských a povzbuzováním k dobytí země sv. nadšeně volali: „Vzhůru do Jerusaléma! Bůh tomu chce! Bůh tomu chce!“ Papež dal k podniku tak bohumilému požehnání svého, udělil odpustků, peněz, všeho seč byl a a v brzkém na to čase sešlo se vojsko četné, nadšené snahou, země sv. a Jerusaléma drzostnému křesťanů nepříteli z rukou vyrvati. Každý voják měl kříž na šatu, pročež slují výpravy tyto „křížáckými“ a účastníci jejich „křížáky“ nazýváni jsou. Největší část jich pocházela z Francie, kdež Petr Amienský od místa k místu putuje, všude horlivými slovy k vydobytí sv. země povzbuzoval. Sám pak vedl zástupy zemí uherskou až k Carhradu; výprava tato neměla však žádoucího výsledku, ana v celém podniknutí nutná nepanovala jednota a pořádek a větší část lidu na cestě zahynula.

Brzy však následovalo je řádné vojsko vedené Bohumírem vévodou Bouillonským (Buljonským), jež po nesčetných nesnázích dostavši se do sv. Země slzelo radostí, líbajíc půdu posvátnou. 15. července r. 1099. vydobyli Jerusaléma a Bohumír stal se králem jerusalémským; nechtěl však z pokory zlaté koruny nositi tam, kde Spasitel božský korunu trnovou nesl. Po smrti zbožného Bohumíra (r. 1100.), vznikla však nesvornost mezi knížaty křesťanskými a rytířskými řády ve svaté Zemi a Jerusalém byl by opět upadl do rukou tureckých (r. 1144.). Pročež podnikl Ludvík VII., král francouzský, k slovu papeže Eugena III. a sv. Bernarda, opata jasnodolského, druhý tah křížácký; spolu s králem francouzským táhl král německý Konrád III. a bratrovec jeho, Bedřich, vévoda švábský, později císař německý; ano sv. Bernard psal i králi českému, Vladislavovi II., aby co známý rek do boje proti Turkům táhl; s králem českým táhl pak i vévoda bavorský a mnoho pánův českých i lidu obecného. Ohromné voje tyto vydaly

se z jara r. 1147, na cestu přes Carhrad; císař řecký obávaje se jich, oklamal je, všemožným způsobem škoditi jim hledě; k tomu pak museli křižáci snášeti mnohých obtíží na cestě a podnikati častých s Turky bojů, tak že z velikého vojska toho jen nepatrná část do Jerusaléma dorazila (r. 1149.), ničeho však pro nesvornost vojevůdců vyřídit nemohouc, s nezdarem odešla.

Udatný sultán egyptský, Saladin, vydobyl Jerusaléma 2. října 1187. Zvěst o bolestné ztrátě této jako blesk ohromila celou Evropu a papež Klement III. napomínal křesťany, aby novou výpravu do sv. Země poslali a hned r. 1189. táhlo silné vojsko do Palestiny, vedeno jsouc císařem Bedřichem I. Rudovousým, Filipem Augustem, králem francouzským a Richardem („Lví srdcem“), králem anglickým, avšak s nepatrným jen prospěchem. Roku 1196. podniknuta opět křížácká výprava z Němec do sv. Země, vrátili se však již po dvou letech, obdrževše zprávu o smrti císaře Jindřicha VI.

Roku 1203. vypravili se francouzští křižáci do Palestiny a vydobývše s Benátčany Carhradu, zpustošili jej a založili zde latinské císařství, jež však nemělo trvání dlouhého, neboť císař řecký opanoval opět Carhradu r. 1261.

Pátá výprava děla se z Uher pod vedením statného krále uherského Ondřeje a Leopolda VI., vévody rakouského (r. 1217.), avšak s malým jen výsledkem.

Vydatnější bylo tažení německé r. 1228.: císař Bedřich II., ač stížen jsa klatbou církevní, vydobv Jerusaléma posadil si sám v chrámu Božího hrobu korunu na hlavu; vrátil se však již příštího roku (1229.) do Evropy; nesvorností pak křesťanů ve sv. Zemi bydlících upadl Jerusalém opět v moc tureckou r. 1247.

Ještě dvě výpravy podnikl Ludvík IX. (svatý), král francouzský r. 1254. a 1270.; v druhé pak zemřel morem na cestě do Tunisu (r. 1270.). Když pak r. 1291. ztrátou pevného města námořního Ptolemaidu celá Palestina křesťan-

nům od Turků opět vyrvána, zaniklo i ono veliké Evropanů k východu proudění, jež skoro po 200 let křesťany evropské posvátným zápallem rozčilovalo.

Výpravami těmito vzaly sice miliony životů lidských zkázu a na tisíce rodin zchudlo; bylyť však též velikým pro člověčenstvo dobrodiním. Jevíť se v nich zajisté zbožný křesťanský duch, veškero křesťanstvo evropské oživující a povzbuzující, aby život i statky obětovali za čest a slávu Boží; jimi vzrostla i něžná úcta k místům oněm posvátným; jimi silena a šířena krásná idea křesťanská, že před Bohem všichni jsou si rovni a Bohu nejmilejším ten, kdo nejhorlivějším jest ve sv. službě Jeho; jimi naproti příliš mocnému panstvu vynikati počal stav střední, měšťanský, čímž i pravá společenská vzdělanost vzrůstala se: i vědy a umění veliké ku prospěchu a zvelebení z tažení křižáckých nabývaly. Nejvýdatnějším však ovocem výprav těchto byly řády rytířské, jež Církvi za dob tehdejších mnohý prospěch přinášely.

Část IV.

Boj papežů římských s císaři německými o práva Církve sv. — Neblahé v Církvi zlořády. Papežové Alexander II. Řehoř VII. a císař Jindřich IV. Hohenstaufové. Bedřich I. Rudovousý a papež Alexander III. Jindřich VI. Bedřich II. a papež Innocenc III. Konrád IV. a Konradin. Rudolf Habsburský.

Církev založena jsouc od Krista Pána má stejný osud s božským Zakladatelem svým; cesta její vede rozmanitým utrpením k slávě a vítězství. V době této působili jí především císařové němečtí mnohé nesnáze, ano někteří i zbraní pronásledovali nejvyšší viditelnou hlavu její.

Papežové těžce nesli mnohý nepořádek v Církvi i mezi samým duchovenstvem zavládlý; obzvláště při mnohých volbách biskupů nedělo se vše dle zákonů církevních, aniž císařové němečtí, nemajíce k tomu práva, počali sami dosazovati biskupů v hodnost jejich, jižto pak více od císaře než od papeže odvislými bývali.

Tehdáž panoval v Německu král Jindřich IV., muž nestálý a nevěrný, proti němuž papež Alexander II. (roku 1061.—1073.) přísně zakročiti musel, an císař pravou manželku svou, Berthu, propustiti a jinou pojmouti zamýšlel; mimo to i mnohé stížnosti přicházely na císaře, zvláště od národu saského, ježž on i úředníci jeho nesvědomitě utiskovali. I vzkázav mu papež, že jej za císaře korunovati nebude, nezanechá-li pohoršlivého života svého, povolal jej do Říma, aby se ospravedlnil ze žalob proti němu učiněných.

Krátce na to zemřel však Alexander II. a Řehoř VII. (Hildebrand) stal se nástupcem jeho; muž to věhlasný, moudrý a neúhonný, zákonů církevních strážce svědomitý, jakéhož v těžkých dobách těchto na nejvyšš bylo potřebí. Odstraniv mnohé zlořády z Církve, zostřil starodávňý zákon, dle něhož kněží coelibát zachovávatí měli, zakázal přísně simonii (svatokupectví), prodávání a kupování církevních úřadů a důstojenství, hájil právo Církve, dle něhož za tehdejších dob jen nejvyšší hlavě Církve příslušelo, biskupy ustanovovati a jehož králové osobovali si, uprázdněná biskupství a opatství udělováním prstenu a berly libovolně obsazující (investitura). Jindřich pak slíbil, že papeže v díle jeho Církvi na nejvyšš prospěšném podporovati bude.

Spasná kázeň tato nalezla zvláště u lidu ohlasu mocného a jen někteří odbojní duchovní protivili se jí, byli však do klatby dáni, jakož i ti, již od panovníků úřady církevní kupovali; ano i sami panovníci z Církve vyobcováni jsou, dokázalo-li se, že duchovním úřady církevní prodávají.

Brzy však zrušiv král slovo papeži dané posmíval se nařízením jeho, zvláště když Sasy na novo poraziv povstání jejich obávati se nemusel; ano povolav na rychlo (r. 1076.) všechny biskupy a opaty říše německé do Vormusu, dal Řehoře VII. se stolice papežské sesaditi, kterýžto osoblivý a neoprávněný nález poslem královským v Římě ohlásil. Neslýchaný útok tento na nejvyšší hlavu Církve popudil Římany tak, že královský posel jen zakročením samého papeže od jisté smrti zachráněn jest; načež Řehoř VII. se sněmem

110 biskupův v Římě odbývaném (r. 1076) Jindřicha IV. s úhlavními rádci jeho, arcibiskupem mohučským, biskupy bamberským a utrechtským, do klatby dal.

Z počátku posmíval se sice Jindřich trestu nad ním vynešenému; avšak brzy poznal se, neboť mnozí z přívrženců jeho náhle zemřeli, národ saský od něho tak krutě pronásledovaný povstal opět a i knížata voličové němečtí ustanovili se na tom, že panovníku klatbou stíženému dle zákonů církevních věrnost i poslušnost odeprou, nebude-li v roce opět přijat do Církve; žádajíce papeže zároveň, aby ku sněmu říšskému v Augšpurku se dostavil (r. 1077.) a tam po náležitém věci Jindřichovy vyšetření nález učinil.

Jindřich chtěje zachovati sobě trůn německý, odebral se krátce před vánocí r. 1076. do Vlach, a táhna přes Alpy došel po velikých útrapách hořejší Italie. Toho času byl Řehoř VII. již na cestě do Augšpurku, ona došla ho zpráva, že Jindřich se blíží. I ustoupil na pevnou tvrz Kanosskou, kamž i Jindřich brzy dorazil, prose papeže, aby jej klatby sprostil. Což Řehoř, shledav, že se obrátil, učinil, sprostiv jej po třídenním pokání exkommunikace církevní. Nabyv však některých přívržencův v hořejší Italii, táhl Jindřich proti Římu, chtěje papeže zajmouti; avšak knížata německá sesadivše jej s trůnu, vyvolili na sněmu forchheimském (r. 1078.), ač proti vůli papežově, vévodu Rudolfa Švábského za krále.

A takž rozděleno jest Německo ve dva tábory a válka občanská vzplanula na všech stranách, až papež na naléhání knížat strany Rudolfovy na sněmě římském (r. 1080.) Jindřicha pro množství zločinů jeho s království sesadiv, Rudolfa za právně zvoleného krále německého prohlásil. Jindřich hoře pomstou proti papeži a nabyv několika nových přívrženců, dal Řehoře od biskupů svých opět sesaditi, ustanoviv za papeže Guiberta, surového vojína, sesazeného biskupa ravenatského, jenž Klementem III. se nazýval. S ním pak táhl do Italie, aby jej na stolicí papežskou dosadil. V největší tísní přispěl Robert Guiscard, vévoda normanský, Římu

na pomoc, avšak Řehoř musel ustoupiti přemoci a odebral se s Guiscardem do Salerna, kdež po vítězném boji za práva Církve sv. dokonal (25. května 1085.), řka: „Miloval jsem spravedlnost a nenáviděl nepravosti, pročež umírám ve vyhnanství.“ Jindřich obsadiv Řím, dosadil Guiberta na stolicí papežskou, začez od něho na císařství korunován byl; setrvav však v zpupnosti a neposlušnosti proti Církvi, zahynul nešťastně (r. 1106.).

Syn jeho, Jindřich V. zuřil dále proti papeži, až konečně na sněmu vormusském (říšském r. 1122.) Církvi navráceno právo její, že si mohla sama svobodně biskupy a opaty i ostatní duchovní voliti. Ustanovení toto potvrzeno i úmluvou mezi papežem Kalixtem II. a králem Jindřichem V., kterážto úmluva (čili konkordát) na všeobecném sněmu církevním lateránském I. (r. 1123.) slavně potvrzena a tak krutý a dlouhý boj o svobodu Církve skvělým korunován jest vítězstvím.

Sotva že však Církev tohoto vítězství nad tuhým a věrolomným nepřítelem došla, nastával jí opět nový boj. Ve 12. století dostali se totiž k vládě v Němcích Hohenstaufové čili švábscí císařové, z nichž první byl Bedřich Rudoušý, muž to krutý, jenž Církev násilím potlačiti hleděl.

Neblahé nastaly za dob těchto poměry ve Vlaších, zvláště v Římě, kde přičiněním buřičů republikánských právně zvolený papež Innocenc II. zahrán a protipapež Anaklet II. nastolen byl; brzy však zjednáno udatným vojskem německého krále Lothara Innocenciu II. úplné vítězství nad vetřelcem a všeobecný sněm církevní lateránský II. (r. 1139.) přičinil se úsilovně o odklizení neblahých následků rozkolu tohoto.

Císař Bedřich I. zamýšleje obnoviti starodávnou slávu římsko-německého císařství a sebe pánem Říma učiniti, utlačoval národ italský a ustanovil po smrti Hadriana II. proti právně zvolenému papeži Alexandru III. protipapeže Viktora, začez do klatby církevní dán byl.

Dobyl i Říma; když však veliká část vojska jeho mo-

rem zahynula, tak že na rychlo odtáhnouti musel, prosil papeže, aby s ním mír uzavřel. Alexander III. sprostil jej klatby a když císař před ním pokleknouti chtěl, pozdvihnul jej políbil. Mír pak mezi oběma uzavřený v Benátkách r. 1177. na všeobecném sněmu církevním lateranském III. (r. 1179.) potvrzen, kdež spolu ustanoveno, že ku právnímu vyvolení papeže dvou třetin hlasů všech přítomných kardiálů potřebí.

Po smrti Bedřicha I. nastoupil trůn syn jeho, Jindřich VI., člověk to ukrutný a lakotivý, jenž v Sicilii s kněžími a lidem krutě nakládal. Zemřel r. 1197., zanechav po sobě syna Bedřicha II., jehož poručníkem byl šlechtný papež Innocenc III., kterýž ale horlivě se zasazoval, aby Bedřich v krátkém čase koruny císařské dosáhl, což se i ovšem po smrti Innocencia III. (r. 1216.) stalo r. 1220.

Splativ však nevděkem dobrodinci svému, proti němuž násilně vystoupiti se neodvážil, utiskoval lstí a podvodem nástupce jeho, papeže Honoria III.; obzvláště v Sicilii jednal ukrutně, prohřešuje se proti Církvi a papeži věrolomností, olupováním chrámů a drancováním území římského. I dán po dvakráte do klatby církevní od papežů Řehoře IX. (r. 1227.) a Innocencia IV. na všeobecném sněmu lyonském (r. 1245.), kdež i sesazení jeho vyřknuto. Po záhubném proti Církvi boji ode všech téměř přívrženců dřevních opuštěn jsa, zemřel Bedřich II. 1250. zanechav po sobě syna Konrada IV., nadchlého zásadami otce svého. Konrád vtrhnuv do Apulie vydobyl země té, začez od Innocencia IV. v klatbu dán († r. 1254.). Pozůstalého po něm dvouletého syna ujímal se papež horlivě; avšak brzy na to opanoval Karel Anjouuský (Anžuský), princ francouzský, obojí Sicilie a když Konradin, sotva v jinocha dospěv, království sicilského zmocniti se chtěl, jat byl a Karlem na náměstí neapolském stat jest 29. října 1269. Tak zahynul poslední Hohenstaufský a po rodině té, někdy tak slavné a mocné, není nyní památky, leč zřícenin rodného hradu jejich ve

Virtembersku; pápežství však podnes stojí a bude státi povždy.

Po dvacítiletém bezcísařství zvolen konečně Rudolf Habsburský za krále říše německé, jenž bez odkladu přilnul k Církvi, mír s papežem Řehořem X. učinil a církevní stát papeži navrátil; na všeobecném sněmu církevním lyonském II. (r. 1274.) potvrzen mír s Rudolfem uzavřený.

Část V.

Utiskování Církve sv. od králů francouzských a bludařů. Baby-lonské zajetí papežů. Právní a protipapežové. Sněm kostnický. Zánik říše řecké. Nová kacířství. Jan Viklef. Hus a Jeroným pražský. Války husitské; sekty mezi Husity. Jiří Poděbradský. Čeští a moravští bratři.

Násilnictvím Hohenstaufů stíženi jsouce, hledali papežové pomoci a ochrany ve Francouzsku, jež brzy nabyvši vlivu ve Vlaších o dosazování Francouzů na stolec sv. Petra vší mocí zasazovalo se, čímž Církev v nedůstojné poddanství králům francouzským uvedena jest.

Když pak papež Bonifac VIII. ještě jeden učinil pokus k vybavení stolice papežské z této nebezpečné odvislosti, vývolán schytralou politikou Filipa Slíčného, krále francouzského, proticírkevní boj, jenž stolicí římskou v úplné přivedl poddanství francouzské.

Bonifac VIII. statečně háje práva Církve, k rozkazu královu najatými žoldnéři přepadnut a v Římě uvězněn jest; zemřel však brzy (r. 1303.) bolestí a starostí o budoucnost Církve uhnětené. Nástupce jeho Klement V., rodem Francouz, podvoluje se ve všem králi, zarazil sídlo své v Avignonu (Aviňonu) r. 1309., od kteréžto doby až do r. 1377. papežové v městě tomto sídleli, což se velmi přiměřeně zajetí babylonskému přirovnává. V době této byli jen Francouzové za papeže voleni, jichž králové co vhodných nástrojů ku provozování výbojné politiky své a šíření panství svého používali. Když pak po návratu z Avignonu papežové opět v Římě sídlo své zarazili, potkalo Církev mno-

hem větší zlo, jež až do r. 1417. trvalo; stávaloť se totiž za časů těchto, že více papežů najednou voleno bývalo, aneb vedle pravého postaven byl protipapež, až sněm kostnický (r. 1414.—1418.) přinutiv Benedikta XIII., Řehoře XII. a Jana XXIII. k složení hodnosti papežské a dosadiv výtečného Martina V. na stolec sv. Petra, zlořádu tomuto Církev dlouho znepokojujícímu konec učinil.

Papež Mikuláš V. všemožně vynasnažoval se, aby říši řeckou záhuby od Turků jí hrozící uchránil; avšak Řekové odtrhnuvše se od pravé Církve Kristovy a postrádající vší náboženské a mravné síly, nemohli na delší dobu ubrániti se návalům hord tureckých, jež r. 1453. Carhradu dobyvše, říši řecké konec učinili. Po rozkotání říše této přicházeli z rozkolného východu též mnozí nebezpeční kacíři do zemí západních, kteří pod jmenem „Albenští“ známi jsou. Zavrhuje vše bohoslužebné obřady, upírali Ježíši Kristu božství a o svátostech blouznivé náhledy šířili.

Poněvadž však Církvi i státu velmi nebezpeční byli, vedena proti nim zvláště v jižní Francii a severní Italii válka, kterouž z veliké části vyhubeni jsou; nejvíce však působil proti nim sv. Dominik a řád od něho založený výborným kázáním a poučováním.

Jiní bludařové v době této byli Valdenští, od Petra Valda z Lyonu tak nazvaní. Rozdav chudým všecken majetek, počal horliti proti bohatství a moci duchovenstva, a zavrhnuv spolu svátosti, písmo sv. za jediný pramen zjevení Božího vyhlašoval, jež ovšem jen dle rozumu svého vykládal; získal si však brzy mnoho přívrženců ve Francii, jakož i v severních Vlaších, odkudž bludy jejich i do Němec se dostaly. Jiní kacíři 11., 12. i 13. století pod jmény Bulharův, Katarův, Patarenův, „bratří a sester volného ducha“, „osvícencův“ známi jsou.

V Anglii žil toho času kněz Jan Viklef (John Wicliff), mistr a professor bohosloví na vysokých školách oxfordských. Počal nejprvé tupiti mnichy (poněvadž prý od nich osobně uražen byl) a papeže; uče, že Církvi viditelné nej-

vyšší hlavy není potřebí, že biskupové a kněží v těžkém hříchu nepřisluhují platně svátostmi, prohlásil písmo sv. za jediný pramen víry, upíral svobodnou vůli člověka, zavrhl odpustky a všechny obřady bohoslužebné.

Učení toto přicházelo z počátku králi anglickému vhod, an povinný papeži poplatek s nevolí odváděl, později však seznal, že zásady Viklefovy i státu nebezpečny jsou, sesadil jej z vysokého učení (r. 1382.) a Viklef pokojně dokončil dny života svého v skrytém zátiší, bludy jeho však na sněmu kostnickém zavrženy jsou.

Jeden ze žáků Viklefových, Jeroným pražský, přinesl spisy učitele svého z Oxfordu do Prahy a ukázal příteli svému, mistru Janu Husovi, professoru na universitě pražské, ač čtení jich od Církve přísně zakázáno bylo.

Ten soudě z počátku, že takéto spisy bludařské spáliti se mají, schvaloval je později, četával, ano i na jazyk český převeď.

Hus byl zajisté muž nadaný všemi vlastnostmi, jimiž miláčkem lidu státi se možná; jsa statným práv národa českého obhájcem, dovedl toho u krále Václava IV., že Čechové posud jediný hlas na universitě pražské majíce, k rozkazu královskému nadále tří hlasův, ostatní pak národnosti cizí jen jednoho pospolu užívati mohly. Jsa velice učený, života bezúhonného, horlitel proti nepořádkům doby své, avšak nesmírně osoblivý a náruživý, postrádal základu pravé zbožnosti — pokory a poslušnosti — naprosto, jak o něm sám slovutný dějepisec český Fr. Palacký, ač protestant, dosvědčuje.

Ačkoliv zásluhy jeho o zvelebení a vzdělání národa českého uznati slušno, přece velice želeti musíme, že za-bočiv na pole věroučné a nebezpečných bludů nasev v srdce krajanův svých, vlasti naší patnáctiletou krvavou válku a sobě smutný osud připravil.

Zakládaje si hrdě na neúhonnost svou, v kázáních od lidu pražského se zálibou slýchaných, nezřízeně tupiti počal papeže, biskupy a kněží, tvrdě spolu, že papežství není ustanoveno od Krista, že netřeba poslouchati vrchnosti duchovní ani světské v smrtelném hříchu se nalézající, že

Bůh jistou část lidí ku spáse věčné předzřídil a tito pravě tvoří církev Boží. Vášnivě horlil též proti odpustkům papežským a schvaloval přijímání pod obojí způsobou.

Arcibiskup pražský, Zbyněk Zajíc z Hasenburku, byl sice Husovi zprvu velmi nakloněn, musel však přece spisy jeho dáti proskoumati, v nichž 45 článků bludařských nalezeno jest. Leč Hus nechtě povoliti, i přes záповeď arcibiskupa svého hlásal dále bludy své; a byv do Říma povolán, aby se před stolicí apoštolskou ze všech žalob naň sněšených zodpovídal, váhal uposlechnouti; pročež bludy jeho zavrženy, on pak sám od papeže Jana XXIII. v klatbu dán r. 1412.; načež k rozkazu Václava IV. Prahu opustiti přinucen byv, dle způsobu všech bludařů od papeže k samému Kristu se odvolával a po venkově učení své šířil. R. 1414. sešel se sněm církevní v Kostnici, aby nepořádky v Církvi zavládlé odstranil a bludy Viklefovy a Husovy odsoudil; poněvadž pak Hus a přívrženci jeho častěji sněmu se dovolávali, vybídl jej císař Sigmund, aby do Kostnice se dostaviv, řádně se ospravedlnil. K tomu cíli obdržel od císaře ochranný list, jímž proti všemu nespravedlivému útoku na cestě chráněn býti měl, pokud by se ničím neprovinil; kterýžto list však ani slovem ochrany proti právnímu rozsudku sněmu církevního mu nesliboval, ana věc tato v moci císařově nestála. Leč ani v Kostnici neustál papeži a kněžstvu láti a jich v lehkost uváděti. Poněvadž však při trojnásobném výslechu svém autority církevní uznati nechtěje, bludy své tvrdošijně hájil a odvolati nechtěl, ano i námluvám a prosbám věrných druhdy přátel svých povoliti se zdráhal: od sněmu co kacíř odsouzen, důstojnosti kněžské zbaven a císaři odevzdán jest; tento pak odsoudil jej co kacíře vedle tehdejších zákonů říšských k smrti. I veden jest Hus ku hranici, na kteréž skončil s hrdinností neobyčejnou, jež hodna byla věci lepší, an nezemřel co mučenník pravdy, nýbrž co mučenník lži (6. července 1415.).

Ačkoliv želeť musíme, že tak těžký vysloven nad ním rozsudek a nepřátelé Církve nepřestávají jí to vytýkati, tož přece přísnoř taková vysvětliti se dá z okolností onoho věku

a sněmu. Tehdáž považován byl každý kacír za nepřítele státu a Husovy bludy byly zajisté nejen Církvi, ale i státu velice nebezpečny.

Sněm kostnický sešel se pak hlavně za tou příčinou, aby Církvi zubožené a stranami rozervané žádoucí mír byl navrácen; na sněm sešlo se mnoho mužů učených, na mnoze svobodomyslných, kteří jako Gerson, kancléř university pařížské, za nutné uznali, trest smrti i proti samému papeži a kardinálům ustanoviti, kdyby Církvi k pokoji a usjednocení dopomahati nechtěli. A tu stál před sněmem Hus, opíraje se obecnému učení Církve, jejímžto poslušným synem býti a zůstatí úřadem kněžským se zavázal, od svých bludů však nikterak upustiti nechtěl; odtud nových bouří a zmatků v Církvi obávati se bylo.

Tolik jisto jest, že sněm sám s ním mírněji nakládati chtěl, císař Sigmund však na upálení jeho naléhal.

Taktéž přítel jeho Jeroným pražský skončil na hranici (r. 1416.), nechtě se zřici bludů Husových, ačkoliv při prvním výsledku na sněmě jich odvolal.

Sotva že zvěst o upálení Husa do Čech stihla, bouřil se lid a v Praze pronásledování jsou duchovní katoličtí od přátel Husových způsobem ukrutným: mnozí i do Vltavy vmetáni jsou.

Strana husitská nabývala stále větší moci a hlavním vůdcem i podporou jejich stal se Jan Žižka z Trocnova. Táhnal s vojskem svým od města k městu, od kláštera ke klášteru, od hradu k hradu s divými zástupy svými, bořil chrámy, rušil svaté obrazy, pálil města, utápěl mnichy a kněží aneb upaloval jich. Tak vzaly vznik neblahé války husitské, jimiž země česká nevypravných utrpěla pohrom, neboť Husité každý krok svůj poznamenali krví a hrůzou a podmanivše si četných měst českých, přinutili i Moravu k spolku svému.

Na sněmu čáslavském (r. 1421.) usnesli pak se na tom, že usilovati budou o provedení tak zvaných „artikulů pražských“ totiž: 1. aby slovo Boží všude a od každého

svobodně hlásáno býti mohlo; 2. aby se přijímalo pod obojí; 3. aby veřejní hříšníci bez rozdílu též veřejně trestání byli a 4. aby duchovním velké statky odejmuty byly. Zároveň sesazen od pánův českých císař Sigmund z trůnu království českého. Když pak Sigmund chtěje zbraní udržeti sobě koruny české, přitáhl do Čech, aby Prahy husitsky smýšlející vydobyl, poražen jest od Žižky u Německého Brodu, načež Husité obyvatele vyhubivše, město zapálili. — Brzy však počali se Husité i mezi sebou svářiti i nastala válka Pražanů s Táboř, kteříž přitáhše pod Žižkou ku Praze, ohrožovali ji a jen prosbám Jana z Rokycan, kněze pod obojí, poštětilo se, Prahu od jistého pádu zachrániti. Po smrti hrůzného vůdce svého (r. 1424.) rozdělili se na „Sirotky“ a „Táboř“, zvolivše si za vůdce Prokopa Holého, kněze pod obojí.

Když pak sněm církevní od papeže Martina V. do Basileje povoláný (r. 1432.) známé ony čtyry artikule pražské (kompaktata) povolil, s tou jediné výminkou, aby přijímání pod obojí za nevyhnutelně potřebné považováno nebylo, přijali je Pražané a šlechta česká („kališníci“), kteřížto spojivše se s katolíky, porazili Táboř a Sirotky u Lipan mezi Kouřimí a Českým Brodem (30. května 1434.), kdež padl i Prokop Holý, a tak vlasti české i Církvi po 15leté kruté válce opět pokoj zjednán a Sigmund na to opět za zákonného krále českého uznán jest.

Po rozpuštění odbojného sněmu Basilejského (r. 1443.) usiloval papež Pius II. o úplné sjednocení Čechů s Církví obecnou a za tou příčinou ani na prosbu krále Jiřího Poděbradského (od r. 1457.—1471.) přijímání pod obojí Čechům potvrditi nechtěl; když pak král papežského posla přišedšího do Prahy do vězení vsaditi dal, vyřknuta neplatnost kompaktatů a král do klatby dán; že však ani nálezu papežskému se podrobiti, ani od kompaktatů upustiti nechtěl, zřízena jest proti němu výprava křížácká, za níž zemřel.

Ze zbytkův Táboř, kteří po bitvě u Lipan do Moravy

a Polska se rozprchli, povstali r. 1460. „čeští a moravští bratří“, kteří z počátku jen málo od Církve katolické se lišili, později však za časů Lutherových a Calvinových k naukám protestanským se klonili; byvše pak od Ferdinanda II. z Čech a Moravy vypovězeni, utekli se do Hořejší Lužice a založili v Herrnhutě obec náboženskou, (r. 1721.) odkudž i Herrnhutští čili Ochranovští se jmenují. Posledním biskupem „českých a moravských bratří“ byl Jan Amos Komenský, výtečný paedagog a učitel († r. 1671.).

Část VI.

Středověk.

Středověkem rozumíme dobu od konce V. až na počátek XVI. století po Kr. čili od zkázy západní říše římské až po reformaci Lutherovu.

V době této dostoupila Církve nejvyššího stupně moci své, což zajisté jen ku blahu a štěstí národů sloužilo, kteří by byli jinak od krutých mocnářů a vládychtivého stavu panského velice utlačováni bývali. Práva znalců tehdejších velmi málo bylo, vyjímaje stav duchovní, ku kterémuž lid veliké nabyv důvěry, panství jeho tak rád snášel, že povstalo přísloví: „Pod berlou (vládou duchovní) jest dobře býti.“

Vytýkajíť arci nepřátelé Církve sv., že duchovenstvo ve středověku bylo velmi bohatým!

Avšak proč bylo bohatým? Poněvadž požívajíc přízně a lásky u lidu, mnohých darů od něho přijímalo, jež duchovní k blahodatným obraceli účelům. I nad tím se nevděční Církve odpůrcové horší, že bylo ve středověku velmi mnoho klášterů! Kdyby však zbožný středověk nebyl stavěl klášterů, v nichž knihy co drahé poklady se uchovávaly a opisováním rozmnožovaly, jak smutně by to vypadalo s vědou nynější; kdyby nebylo klášterů, byly by snad posud mnohé nyní kvetoucí krajiny s lidnatými a zámožnými městy, kde průmysl, obchod a rolnictví zkvétá, divokými pustinami!

Kláštéry byly též útočištěm chudiny, neboť na tisíce chudých, jimiž svět opovrhoval a jež hladem mříti nechal, nalézalo v nich výživy. Když pak za bouřlivých dob pozdějších mnoho klášterů zrušeno, hle již nesmírně množil se počet chudiny, jakž i za našich dob zvláště v zemích, kde protikřesťanský duch zavládl, pozorovati můžeme.

Upříti sice nelze, že byl středověk dobou stálých bojů a krutých válek; avšak tážeme se, jak to vypadá v osvíceném věku našem? Nemohouť tvrditi tupitelé středověku, že se v tom co zlepšilo, leč že nyní násilí prohnanejším a utajeným provozuje se způsobem. Tu velikou přednost má však středověk před dobou nynější, že tehdáž náboženství u veliké všude bylo vážnosti. O pevnosti a vroucnosti víry v době oné svědčí nám zajisté velkolepé a pevné stavby církevní, ku př. velebné chrámy, jako chrám sv. Petra v Římě, sv. Víta v Praze, v Kolíně nad Labem, v Sedlci, v Hoře Kutné, Hradci Králové, Kolíně nad Rýnem a v. j.

Pro stavby takovéto věk nynější, který jen po blahobytu hmotném se pachtí, továrny a paláce staví, ovšem málo smyslu má. Z příčin uvedených středověku zajisté všechna čest náleží.

Doba pátá.

*Od tak zvané reformace Lutherovy až po naši dobu
(od r. 1517.—1872.).*

Část I.

Tak zvaní reformatoři Církve v XVI. století. „Reformace.“ Luther a Jan Tetzl. Papež Leo X. Císař Karel V. a říšský sněm ve Wormusu. Říšský sněm ve Špýru. „Protestanté.“ Říšský sněm v Augšpurku. Lutherův spor s Jindřichem VII. a Zvingliany. Kateřina z Bory. Zvingli. Bitva u Kappelu. Kalvín.

„Reformací“ vůbec rozumíme opravení nějaké věci; reformace však, o níž dějiny církevní doby této jednají, měla znamenati opravení Církve sv. Že se tím však spíše utisko-

vání Církve rozuměti má, o tom během vypravování tohoto důkladně přesvědčíme se.

Církev sv. sestávajíc z lidí pokleskům a chybám podrobených, nemohla v nižádném čase postrádati takových, kteří jí nikoliv k oslavě, nýbrž spíše k útrapě a bolesti sloužili. Toť sám božský Spasitel náš v podobenství o koukoli mezi pšenicí předpověděl!

Avšak v 16. století vystoupili tři mužové, kteří odvaživše se nových rozsévati bludův, tvrdili, že Církev Páně opravití zamýšlejí. Ti tři mužové byli: Luther, Zvingli a Kalvín.

1. Martin Luther, syn chudého horníka, narodil se 10. listop. 1483. v saském městě Eislebenu; jsa ještě příliš mlád, učinil, ač proti vůli otce svého, slib, že vstoupí do kláštera, což skutečně splniv, brzy na to do řádu Augustiánů v Erfurtu přijat jest. V krátkém čase stal se professorem bohovědy ve Wittemberku a již záhy zanášel se bludným učením, že Bůh některé lidi ku spasení, jiné pak k zátratě věčné předurčil, tvrdě, že svobodná vůle člověkova nemá do sebe síly leč ku zlému.

Toho času, když Luther ve Wittemberku na vysokém učení trval, ohlásil papež Leo X. plnomocné odpustky pro ty, kteří by zkroušenou zpověď vykonavše, ku stavbě chrámu sv. Petra v Římě něčím přispěli. Sběrka příspěvkův těchto svěřena jest od biskupů zvláštním kazatelům, nazvíce řeholníkům, již u vychvalování odpustků poněkud z neopatrnosti upřílišující, i vlastní prospěch řádu svého na zřeteli mívali.

Za tou příčinou přišel i dominikán Jan Tetzl do Jitterboku kázal o odpustcích a poněvadž četné zástupy řeči jeho poslouchaly, popudilo to osoblivého a ctižádostivého Luthera tak, že r. 1517. 95 thés proti odpustkům sepsal, ač, jak sám ve spisech svých vyznává, učení a odpustcích neporozuměl a Tetzl, muž mírný a rozumný, v obšírném vyličení nauky katolické v odpustcích dokázal, že Luther bludně o nich učí. Za to však lál a tupil Luther Tetzla tak, že i sami přátelé jeho nad jednáním jeho se zhrozili a biskup

zapřísáhal jej, aby thés svých mezi lidem nerozšiřoval, ano by jimi pohoršení a nedorozumění způsobeno býti mohlo. Luther slíbiv, že mlčeti bude, dal thése své v mnoha tisících výtisků mezi lid roznášeti. Vyskytli se ovšem mnozí veleučení mužové, ve veřejných disputacích (u př. Dr. Eck) vyvracující bludy jeho; Luther však v obvyklé osoblivosti své buď jich potupil, aneb důvody jejich vlivu ďáblovu (!) přičítal.

Z počátku sice ujišťoval, že papeže vždy poslušným zůstane, avšak ani napomínání ani kárání a prosby neprospěly ničeho; Luther setrvav v odboji proti Církvi a hlavě její, stále zpupnějším se stával, až sebe i za nejmoudřejšího a neomylného pokládaje, papeže za antichrista (!) vyhlásil. Zároveň vyhlášen jest i od přívrženců svých za „anděla živého Boha, jenž prý bloudící ovce pásti bude jedině slovem pravdy“! Když pak v neposlušnosti své bludů svých ani odvolati, ani do Říma, kamž povolán byl, aby se z jednání svého ospravedlnil, přijíti nechtěl: vydal papež bullu, jíž Luther exkomunikován a bludy jeho slavně odsouzeny jsou. Luther však v neslýchaném přepychu sprovázen jsa několika študujícími, vrhl u jich přítomnosti církevní zákonník s bullou papežskou do ohně řka: „Poněvadž jsi zarmoutila světce Božího, zarmutiž a straviž tebe oheň věčný“, a od té doby zjevným Církve a papeže odpůrcem se stal.

Císař Karel V., novot náboženských odpůrce, povolal jej na říšský sněm ve V o r m u s u (r. 1521.), kdež se Luther z bludů svých ospravedlniti měl; zdráhaje se však odvolati, vyobcován jest z říše německé; za tou příčinou nařízeno jest císařem, aby Luther zatknut a kacířské učení jeho vyhubeno bylo. Leč mocná knížata německá, učením Lutherovým nakažená, ujala se ho a vracejícího se ze sněmu do Wittemberku ukryl Bedřich, kníže saský, na Wartburku, kdež Luther písmo sv. na jazyk německý převedl. Ačkoliv již před Lutherem více než 30 překladů písma sv. v řeči německé stávalo, neostýchají se oslavovatelé jeho tytýž tvrditi, že on první překlad bible národu německému opatřil.

Toho času Turci zle řádili v Uhrách, jichž po bitvě u Mohače (r. 1526.) úplně opanovavše, i Vídeň obléhali (r. 1529.); všeobecná hrůza z nich panovala v říši německé. Svolán tedy říšský sněm do Špíru (r. 1529.), kdež uzavřeno, aby veškerá knížata německá proti Turkům do pole táhla a všem novotám náboženským až ku příštímu sněmu přítrž učiněna byla. Tomuto zajisté moudrému ustanovení odpírali však postupníci Lutherovi čili protestovali proti němu, odkudž i název jejich „protestanté“ původ bere.

Roku 1530. rozepsal Karel V. k vyrovnání sporů náboženských říšský sněm do Augšpurku, kdež protestanti vyznání víry své předloživše i přes usnešení říšské, aby všichni odpadlíci ku staré víře katolické se navrátili, v odporu svém proti Církvi setrvali. Přívrženci bludů Lutherových nazývali se „vyznavači augšpurskými“ (lutherany).

Brzy počal Luther nový spor a sice s Jindřichem VIII., králem anglickým; jakmile však král od Církve odpadnuv sebe sama za hlavu církve anglikánské prohlásil, ihned Luther jemu lichotiti počal. Aby míru vzpoury a odboje proti zákonům církevním dovršil, pojal za manželku Kateřinu z Bory, z kláštera uprchlou jeptišku, tvrdě, že tak z vnuknutí Božího a vůle otce svého činí.

Od r. 1531.—1536. žil v stálých rozepřích s Zvingliany čili reformovanými švýcarského vyznání, nemoha s nikým, ani s nejlepšími přáteli se snášeti, an již od mladosti vášněmi ovládán byl a později se přesvědčil, jak záhubné následky pro Církev i národ německý učení jeho mělo v zápětí a svědomí, jak sám vyznává, činilo mu výčitky. Nešťastný muž tento dokonal běh zkázonosného života svého 18. února 1546.

II. Druhý tak zvaný reformátor byl Oldřich Zvingli, rodem Švýcar (nar. r. 1488.), kněz u stoličního chrámu v Curichu, muž to velice prostopášný, jenž v listu k jednomu z důvěrných přátel svých sám o sobě vyznává, že hříšným životem s osobami daremnými mnoho pohoršení způsobil. A muž takový cítil se povolána k opravení Církve!

Když Zvingli s bludnou naukou svou o svrchovanosti moci občanské nad mocí duchovní vystoupiv tvrdil, že všichni lidé povinni jsou poslouchati moci světské, hájila rada města Curichu zjevně bludy jeho a odstranivši mši sv., zrušila kláštery a statky jejich pro stát zabavila. Loupež tuto nazývali pak reformací, pročez i stoupenci Zvingliovi sami reformovanými nazývali se. Neustálými rozbroji popudil Zvingli Švýcary proti sobě a reformování nutíce katolíky prakantonů víru svou statně hájících ku přijetí reformace, v krvavé bitvě u Kappelu (roku 1531.) od nich poraženi jsou, kdež i Zvingli padl a tak katolíkům pokoj zjednáán jest.

III. Třetí reformátor byl Jan Kalvín. Narozen jsa (r. 1509.) v Noyonu ve Francii přidržel se z počátku učení Lutherova, jehož spisy již v mládí čítával, později však přilnul k nauce Zvingliově. Přinucen byv z vlasti uprchnouti, odebral se do Ženevy, odkudž však pro ukrutnosti, jimiž pověstným se stal, brzy odejítí musel. Leč později dovolen mu opět návrat do Ženevy a tu jako nejkrajnější výsledek přemrštěného náhledu Lutherova o víře co jediném prostředku ospravedlnění člověka hlásal veřejně, že Bůh jednu část lidstva k dobru a spáse, druhou pak k hříchu a zátratě věčné předurčil, aby na prvních milosrdenství své, na druhých spravedlnost svou ukázati mohl.

Hrozné učení toto vyvodilo i celou řadu ukrutností, jimiž Kalvín jméno své na vždy pokálel a celá Ženeva trásla se před ukrutníkem tímto, jenž nesnášeje odporu protivníky své uvěžňoval, ano i odpravoval. Jakýsi lékař španělský Michael Served sepsal knihu, v níž jsoucnost Trojice Božské upíraje, o Kalvínovi ostře se pronesl; tento pak přilákav jej lichotivým psaním do Ženevy, dal jej do vězení vsaditi a konečně co kacíře pozvolna upáliti. Hrůzovládu tuto prováděl Kalvín až do smrti (r. 1564.); učení jeho nazývá se od Švýcar čili Helvecie, kdež nejvíce kořeny pustilo, „vyznáním helvetským“.

Část II.

Náuky tak zvaných reformátorů. Příčiny šíření se protestantismu v zemích evropských. Utiskování katolíků irských. Hugenuoti ve Francii. Protestanté v Čechách. Rudolfa II. list majestátní. Nizozemsko. Belgie.

Všechny téměř bludy, jež od prvních dob křesťanských v Církvi po sobě vyskytovaly se, od těchto tří lžireformátorů obnoveny a hlášány jsou.

Luther učil, že víra sama, bez dobrých skutků, postačuje k spasení a prohlásiv písmo sv. za jediný pramen zjevení Božího dokládal, že ono samo sebou jest jasné a všem srozumitelné a tudíž že si je každý neomylně vykládati může. Dle učení jeho postrádá člověk svobodné vůle a jsa hříchem prvotným naskrz pokažen, co dobrého by bylo, ani poznati ani konati nemůže. Rovněž zavrhl i úctu a vzývání Svatých, mši sv., odpustky církevní, půst a coelibát duchovních a ponechav ze sedmera Ježíšem Kristem ustanovených svátostí pouze křest, večeři Páně a poněkud i pokání, učil, že při pokání není třeba zpovědi hříchův a rozhřešení kněžské že zcela zbytečné. Základem nauky jeho byl opak učení o víře jediné ospravedlňující a tuto směsici učení nazýval „čistým evangeliem“.

Zvingli zavrhl všechny svátosti řka, že jsou pouhá znamení neb památka, učil naproti Lutherovi, že Ježíš Kristus není přítomen podstatně ve svátosti oltářní, nýbrž že slova Páně: „Totož jest tělo mé,“ znamenají pouze: „Totož znamená tělo mé,“ pročež i od samého Luthera za kacíře prohlášen jest, s nímž o věci té dlouho i spor vedl (spor o svátostech). Bořil oltáře, obrazy a varhany v chrámech a stavěl v nich stoly, na nichž koše s chleby a několik nádob s vínem stávalo. Zpěv v chrámech zakázal naprosto a před kázáním musely se dle nařízení jeho částky písma sv. hebrejsky, řecky a latinsky lidu předčítati! Učil též, že hřích dědičný není hříchem, nýbrž jen náklonností ke zlému a nechutí k dobrému, ano i pohanské učení obnoviti neváhal

dle něhož Bůh sám člověka k hříchu ponouká a duše lidská po smrti těla do jiného člověka vchází.

Kalvin ještě horší rozšiřoval bludy uče, že člověk jednou ospravedlněný nemůže již býti zatracen, ano i dítky rodičů ospravedlněných samy též ospravedlněny jsou. Zavrhnuv všechny svátosti, prohlásil křest za pouhé znamení, že člověk křesťanem státi se chce.

Nejtrudnějším však vývodem nauky novotářské jest učení Kalvinovo o předurčení člověka buď ku spáse neb zátatě věčné, učení to svobodnou vůli člověka naprosto upírající.

Nelzeť nediviti se tomu, že tak záhubné a nesmyslné učení tak úchvatně se šířiti a tak přčetných přívrženců získati mohlo? — Staloť se tak následujícím způsobem: Mnozí nenávidíce Církev sv., v zaslepenosti své přijímali nové učení toto, opovrhše starou vírou katolickou. Jiní opět domnívali se, že učení novotářů není tak nebezpečné, neboť tito neustále do světa hlásajíce, že jen některé zlořády z Církve odstraniti zamýšlejí, učení své z počátku pečlivě lidu tajili předstírajíce, že jen tomu učí, čemu se ode dávna v Církvi sv. učilo.

Mnozí pak nového učení tohoto přidrželi se, chtěíce svobodně (nevázaně) žíti a obzvláště všechna knížata úsilovně učení nepravých reformatorů hájila, aby z moci císařovy se vymaniti a prázdné pokladny své penězi z odejmutých statkův církevních naplniti mohla; neboť reformatoři prohlašujíce panovníky světské za hlavy církví nekatolických v zemích jejich pravili, že i jmění církevní jim náleží.

Ohledněme se jen poněkud, jak a proč jednotlivé země tak zvanou reformaci přijaly:

V Sasích rozšířilo se učení Lutherovo, poněvadž Bedřich saský, kníže volič německý, dávný odpůrce císaře Karla V., horlivého to katolíka a nepřitele novot záhubných, Luthera v proticírkevním boji podporoval, doufaje, že se statky církevními obohatí.

Podobně i do Hess dostala se nová víra: Filip, lantkrabě hesský, druhdy spojenec knížat katolických, muž však

velmi lakotivý, zamýšlel najednou dvě manželek míti, což v Církvi katolické ovšem zakázáno jest, Luther však a ostatní náčelníci protestantů mu toho dovolili, dokládajíce, že tak „ke cti a chvále Boží“ činí, ana prý „ubohá bezbranná Církev pobožných knížat potřebuje“; protož přidržel se Filip i s celou zemí svou učení Lutherova.

Prusko trojí zradou tehdejšího velmistra rytířů řádu německého přijalo víru Lutherovu (r. 1525.).

Albrecht braniborský, získav zradným záměrům svým i mnohých biskupův, zrušil trojí slib: slib, jež řádu svému učinil, pojav Dorotu, dceru krále dánského, za manželku, zemi řádu náležející pro sebe ujav a odpadnutím od říše německé císaři přísahu zrušiv. Tak povstalo protestantské Prusko.

V Uhrách a Sedmihradsku bylo duchovenstvo povinností svých nedbalé a pánům zatoužilo se jmění církevního, pročež s ochotou přijímali nové učení.

Ve Švédsku zavedl Gustav Wasa násilím učení Lutherovo, aby tím vládu svou upevnil. Ujišťuje papeže, že není nového učení přítelem, dával mezi tím katolických biskupů stínati a mnichy i jeptišky ukrutně trýzniti; konečně zakořenilo se zde bludařství Lutherovo s takovou výlučností, že žádného jiného náboženství vedle sebe netrpělo.

Kristian II., král dánský, a vévoda šlesvický a holštýnský chtěje si přisvojiti moci biskupů a šlechty, zavolali do zemí svých protestantské kazatele a mnozí věrní katolíci, nechtíce opustiti víry otců svých, byli ze země vypovězeni. Nejinak dělo se v Norvežsku a Islandsku tenkrát s Dánskem spojených.

Zvláštním způsobem zaváděno novotářství náboženské v Anglicku. Jindřich VIII., král anglický, z počátku horlivým byl katolíkem a hájil víru katolickou proti náuce Lutherově, začez od papeže „obhájcem víry“ nazván jest. Avšak nezkrocená tělesnost jeho brzy veliké pohromy připravila Církvi i zemi anglické.

Chtěje totiž pravou manželku svou, Kateřinu Arra-

gonskou, s níž tři syny a dvě dcery měl, propustiti a dvorní slečnu Annu Boleynovu pojmouti, prosil papeže Klementa VII., aby první sňatek jeho za neplatný prohlásiv k druhému manželství přivolil. Takovéto nespravedlnosti zákon Boží i církevní rušící musel se však papež opřítí dokládaje, že sňatek mezi křesťany uzavřený a dovršený nerozlučný jest. Král však, soptě pomstou proti Římu, odtrhl se na radu nesvědomitého Kromvella od Církve katolické a prohlásiv se sám za nejvyšší hlavu církve anglické, pobral statky církevní a povýšil brzy pololuterského Tomáše Kranmera co povolný nástroj zámyslů svých na arcibiskupský stolec v Kanterburech. Kranmer pak prohlásiv sňatek Jindřichův s Kateřinou za neplatný, oddal krále s Annou Boleynovou; začez král od papeže Pavla III. do klatby dán jest. I počal hned proti nejšlechetnějším katolíkům zuřiti, mezi nimiž i Fishera, biskupa rochesterského a dřívějšího kancléře Tomáše Moora odpraviti dal; kdo pak od víry katolické odpadnouti nechtěje primat papežův uznával, bez ohledu oběšen neb upálen jest; ano i dvě ze šesti manželek svých odpraviti dal. Na štěstí brzy zahynul ukrutník tento (r. 1547.), připraviv na tisíce nevinných o jmění i život; avšak nástupcové jeho, zvláště královna Alžběta, pokračovali v ohavném díle od něho započatém, tak že málokteré jiné zemi po mnohá století katolíci tolik, jako v Anglicku utrpěli. Krutými zákony pod nejprísnějšími tresty zakázáno, hlásati víru katolickou, mši sv. sloužiti, svátostí udíleti a j. v. Přemnozí katolíci vězením, zabavením statků a oběšením pokutováni jsou; kdožkoliv pak bohoslužby od Alžběty zavedené sůčastňovati se zdráhal, propadal velikým pokutám peněžitým.

I ve Škotsku byli katolíci zuřivě pronásledováni a v Irsku, na něž veškera zběsilost protestantů anglických se uvrhla, museli zvláště kněží nevýslovných útrap snášeti. Celá země rozdělena jest mezi protestantské Angličany, a ubohý lid irský, jenž s příkladnou vytrvalostí katolické víře věrným zůstal, hladem téměř hynouti musel. Nenít zajisté

druhé země na světě, na níž by tolik nespravedlnosti a násilí zpácháno bylo, jako na Irsku, a přece právě v této zemi katolictví po všecka století velmi utěšeně rozkvétá.

Ve Francii nazývali se přívrženci Kalvinovi Hugenotty, již katolíkům všemožně škoditi usilovali, dopouštějíce se mnohých ukrutností na katolických kostelích, klášteřích, kněžích i inniších. I vzplanula ve Francii občanská válka, v níž Hugenotté majíce podporu v králech navarských, katolíky velmi pronásledovali a s obou stran mnoho ukrutností pácháno jest.

Roku 1572. vypukla pak všeobecná vzpoura proti nim (noc bartolomějská čili krvavá svatba pařížská), v nížto v Paříži a okolí více než 4000 Hugenottů povražděno bylo, až král Jindřich IV. ediktem nantským (r. 1598.) právní trvání Hugenottům ve Francii přiřknul.

V Čechách byly ještě z dob husitských zbytky utraquistů (pod obojí), kteřížto přidrževše se ihned protestantů německých, z poslušenství Církve katolické dokona vytrhnouti se hleděli. Proti nim přísně nastupoval katolický král Ferdinand I., jenž vymohl na papeži Piovi IV. potvrzení kompaktat a utraquisty přinucoval, držeti se jich; obsadil i arcibiskupskou stolicí pražskou (r. 1561.), jež po válkách husitských 130 let uprázdněnou zůstala. Potřebuje však ve válkách proti Turkům pomoci stavů zemských, novotám náboženským přejících, musel jim poněkud shovívati a tak šířila se náuka protestantská v Čechách a na Moravě víc a více, až za panování Maximiliana II., nástupce Ferdinandova, zadali protestanté čeští vyznání víry své (r. 1567.) s tou žádostí, aby podle něho spravovati se směli, což jim i povoleno jest na sněmích pražských pod jménem „vyznání české.“ Ačkoliv se přívrženci vyznání tohoto honosili a posud rádi honosí, že jsouce potomky Husitův i víry jejich se drží, jsou přece jen nástupníky protestantů německých a tudíž vyznavači Lutherovi a Zvingliovi, nikoliv však Husovi, poněvadž učení jejich od Husova podstatně se liší.

Po smrti Maxmilianu II. uměli použití sporu vzniklého

mezi císařem Rudolfem II. a bratrem jeho arcivévodou Matyášem, vymohše si na Rudolfovi, rozhodném sice katolíku, ale beze vší ráznosti a činnosti, list majestátní (r. 1609.), v němžto pánům, rytířům a městům královským povolena svoboda vyznání náboženského a stavění vlastních kostelů. List tento zavedl pak příčinu k novým bojům a veliké pohromě, jež postihla vlast naši válkou třicetiletou.

V Nizozemsku zjednálo si učení Kalvinovo brzy volný průchod. Císař Karel V. a syn jeho Filip II., král španělský, valně naléhali na zachování víry katolické v Nizozemí; brzy však nabyli protestanti převahy a pod vůdcem svým Vilémem Oranienským odpadlo Nizozemsko od víry katolické i od vlády španělské (r. 1582.).

Po dlouhý čas potlačovali pak protestanti katolíky v jižních krajích Nizozemska, až tito od severu se oddělivše samostatné království belgické založili r. 1830.

Část III.

Následky protestantismu. Novokřtenci. Válka sedlská a třicetiletá. Císařové Ferdinand II. a III. Mír vestfalský.

Z nauky Lutherovy o svobodném výkladu písma svatého vzaly vznik boje, jež země německé v jedinou poušť proměniti hrozily.

Každý reformátor odvolával se na písmo sv., jež si dle vůle své vykládal a v krátkém čase vznikly velké spory mezi Lutherem, Zvinglim a Kalvinem, v nichž nejvíce lutherani a reformovaní ve Švýcařích proti sobě zuřili.

Brzy povstaly i mezi protestanty nové rozmanité sekty, z nichž každá domnívala se, že se právě víry drží. Tak vyskytli se r. 1521. ve Vestfalech tak zvaní novokřtenci, učíce, že člověk prvé ve víře poučen a pak teprv pokřtěn býti může, a protož křest dítek za neplatný prohlásivše, přívržence své znovu křtili. Měli za náčelníky Tomáše Münzera a Hubmayera, kteříž svobodu a rovnost, společné statkův užívání a odstranění všeliké vlády knížat a vrchností

hlásali. Následky tyto svobodného výkladu písem sv. nebyly ovšem Lutherovi vhod a protož velmi prudce proti nim psáti počal, poznávaje, ač pozdě, jaké ovoce učení jeho přináší.

Za nedlouho povstala i válka sedlská. Sedláci němečtí, tehdáž velmi utiskovaní, žádali, aby ulevilo se břemenům jejich, což i sám Luther schvaloval; nerozumějíce však náuce Lutherově o svobodě evangelické, sestupovali se u veliké zástupy a táhli po krajích německých, vše zažihajíce, pustošíce a vraždíce, duchovní i světské vrchnosti týrajíce; a loupeživé řádění toto nazývali svobodou evangelickou. Luther sám ostře zavrhoval počínání jejich, vybízeje pány a knížata německá, aby je zabíjeli jako vzteklé psy. Konečně vypraveno proti nim řádné vojsko a Jiří z Valdburku poraziv rozprášíl je r. 1525.

Záhubným protestantismu následkem byla též nesvornost mezi národy povstávající, poněvadž bez jednoty víry pravý mír a svornost panovati nemůže; nejvíce však musela trpěti vlast naše česká, v níž pletichami protestantů vznikla a skončena jest krvavá válka třicetiletá (r. 1618.—1648.). Protestanti čeští vynutili na císaři Rudolfovi II. majestátní list, jímž sice pánům, rytířům a městům královským, nikoliv však poddaným vrchností katolických povoleno jest, aby nekatolické chrámy a školy stavěli. Přes královské ustanovení toto vystavěli si poddaní arcibiskupa pražského v Hroběch, poddaní pak opata broumovského v Broumově protestantské kostely. K rozkazu královskému jeden z chrámů těchto zbořen, druhý pak zavřen jest. Tu však jako obyčejně počali protestanti se bouřiti a nové pikle proti katolíkům a císaři Matyáši strojili, prohlašujíce, že majestátní list jest porušen; ano i zjevnou vzpouru zamýšleli, povolavše odhodlaného a ctižádostivého Matyáše z Thurnu za vůdce svého.

Když pak na stížnosti protestantův od císaře nepříznivá přišla odpověď, povstalci vrazivše na hrad pražský vyhodili dva místodržící císařské, Viléma Slavatu a Jaroslava z Martinic, spolu s tajemníkem jejich Fabriciem z okna hradu královského do zámeckého příkopu (r. 1618.). Načež

ustanovivše vládu 30 řiditelů země, postavili vojska svá pod velení zrádného Thurna a vypudili z Čech vojsko císařské. Toho času zemřel císař Matyáš (r. 1619.) a nastoupil vládu v Čechách Ferdinand II., horlivý a věrný katolík, jenž ve všech zemích svých protestantism šťastně vyklidiv, víru katolickou statně hájil. Ze všech stran jsa sklíčen protestanty uherskými, kteří i Turky na pomoc přivolati neostýchali se, a protestanty českými, již pod vůdcovstvím Thurnovým i do Vídně vraziti se chystali, neztratil Ferdinand zmužilosti spolehaje se na Boha a dobré právo své. Roku 1619. 11. června vkročilo nenadále několik spiklencův protestantských do císařského hradu ve Vídni, žádajíce bouřlivě, aby Ferdinand spolek jejich s povstalci českými uznal. V tísní této odebrav se Ferdinand na okamžik do své ložnice, tuto před Ukřižováním poklekl pohroužen jsa u vroucí modlitbě. A hle! náhle slyšán zvuk trub polních a 500 kyrysníků císařských vrazilo klusotem do nádvoří hradu císařského. Polekáni jsouce nenadálým vojska objevením se, uprchli do tábora Thurnova; z Čech pak brzy přišla zvěst, že vůdce císařský Bouquoi (Bukoa) nad povstalci v Čechách zvítěziv, k hlavnímu městu Praze se přiblížil. Tu rychle odtrhnuv Thurn od Vídně, do Čech s vojskem svým se vrátil; Ferdinand pak odebral se do Frankobrodu, kdež za císaře zvolen jest. Nicméně bylo však postavení jeho posud velmi povážlivé, neboť mezi tím co obdržel korunu císařskou, ztratil královskou korunu českou. Neboť stavové čeští prohlásivše 26. srpna 1619. Ferdinanda II. za zbavena království, zvolili si králem knížete voliče falckého Bedřicha V., náčelníka spolku knížat protestantských v Německu. Leč krátké bylo panování cizince, jenž brzy v celé zemi odpor proti sobě povzbudil. Jsa kalvinistou jen malou podporu nalézal u knížat lutheranských a i české lutherany proti sobě popudil, an sotva do Čech přišed, všechny obrazy i kříže z chrámu odstraňovati dal a při bohoslužbě suchoparné obřady kalvinské zaváděl. Mezi tím utvořil však Maxmilian, vévoda bavorský a přítel císařův. katolickou ligu proti protestantské unii a

vtrhnuv do Čech, brzy ku Praze dorazil. Na Bílé Hoře blízce Prahy zvítězila vojska katolická nad vojskem přezimního krále Bedřicha (8. listop. 1620.), jenž při skvostných hodech na hradě pražském smutnou tuto zprávu uslyšel. Tím skončeno krátké kralování jeho, Praha vzdala se, stavové čeští z veliké části opět podrobili se zákonnému králi a list májestatní zrušen úplně. V Němcích pak poraženy jsou zbytky vojsk protestantských od vojevůdce ligy a generala Valdšteina v r. 1622.—1626.

Tím zdálo se, že celá válka ukončena jest, církvi katolické po právu a spravedlnosti se stane a statky nespravedlivě jí odňaté od protestantů zase navraceny budou. Ferdinand II. vydal r. 1629. na doléhání katolíků německých tak zvaný edikt restituční, jímž nařídil, aby knížata protestantská všechny statky církevní, jež dříve pobrali, katolíkům navrátila a aby mimo vyznání lutheranské jiného nekatolického v říši nestávalo.

Edikt tento byltě zajisté spravedlivý, že však protestanty popudil, kdožby se tomu divil? Vždyť pak byly statky církevní hlavní příčinou, že od Církve katolické odpadli, aby jmění její pobrati mohli! I hotovili se protestanti němečtí k nové válce proti císaři a brzy poštěstilo se jim mocných nalézti spojenců. Francie Hugenotty pronásledující, nejen penězi ale i vojsky do Němec posílanými podporovala buřiče protestantské proti katolíkům; a Gustav Adolf, král švédský, jenž již dávno toužil po císařské koruně německé, přitáhl s četným vojskem co obhájce protestantů do Němec (r. 1630.), i ačkoliv v bitvě u Lützen u padl (r. 1632.), přece vůdcové jeho válku dále vedli. Ferdinand II. a po něm syn jeho Ferdinand III. darmo podávali ruky k smíření; Německo a Čechy musely dříve býti zpustošeny, jejich blahobyť zničen, města vypálena a lid povražděn. Jak veliké neštěstí stihlo vlast naši válkou touto, snadno posouditi lze, povážíme-li, že ze tří milionů obyvatelů pouze tři sta tisíc po válce na živě zůstalo.

Konečně r. 1645. počalo vyjednávání o míru v městech

Münsteru a Osnabrücku a r. 1648., kdy ještě boj zuřil mezi Švédy a Pražany, podepsána smlouva záhubného Církvi míru vestfalského. Statky duchovní byly sekularisovány, t. j. na světské proměněny a mnohý protestant obdržel je co náhradu za škody válkou utrpené; reformovaní dosáhli rovných práv s katolíky a lutherany a ustanoven rok 1624. za normalní, t. j. jaké vyznání kde toho roku panovalo, takové mělo nyní nově býti uvedeno aneb zachováno. Na země rakouské však ani rok normalní vztahovati se neměl, nýbrž vůli mocnářově zcela ponecháno, chce-li protestanty trpěti čili nic. I o statcích církevních rozhodoval rok normalní 1624.; cokoliv z nich která strana náboženská od 1. ledna toho roku měla, mělo jí stále zůstat; o věcech náboženských, již neměla rozhodovati většina hlasů, nýbrž přátelské narovnání a p. Takový byl mír vestfalský; zajisté jen ku veliké škodě Církve katolické, pročež nemoha papež Innocenc X. svatokrádežných nálezů těchto potvrditi, slavně před Bohem i světem proti nim protestoval.

Část IV.

Nová vyznání. Sněm tridentský. Nová bludařství.

Ujišťující reformatoři, že jen starou víru křesťanskou, jaká za dob apoštolských byla, obnoviti a rozličné zlořády z Církve odstraniti chtějí, žádali, aby se odbývaly sněmy církevní, na nichž by přání a stížnosti své přednáseti mohli. Avšak v pravdě bylo tomu jinak; poněvadž za tehdejších dob svolání sněmu církevního více příprav a delšího času vyžadovalo, nežli nyní, chtěli tím novotáři jen času získati a lid klamati předstírajíce mu, že velmi spravedlivou věc zastávají a veřejně hájiti chtějí. Leč moudřejší katolíci brzy seznali, že to vlastně jen planá slova jsou, co reformatoři o zlořádech v Církvi do světa rozhlašovali, a že nové učení jejich, jakmile se s ním na světlo odváží, co blud a přetvoření pravdy katolické se objeví.

Poznenáhla byli reformatoři přinuceni zjevně vyznati, kam s novotářstvím svým směřují a čemu věří; museli sepsati vyznání víry své. Hlavní vyznání lutheranův jest „augšpurské“, císaři na říšském sněmu v Augšpurku (r. 1530.) podané, v němž však nesložili celého učení svého tvrdíce, že v podstatných věcech s katolíky se shodují a jen v nepodstatných od nich se liší. Proti tomuto vyznání podali katolíci na témže sněmu vyvrácení, za kterouž příčinou protestanti obhájení víry své sepsavše sněmu předložili. Mimo tento hlavní spis vydaliť lutherané ještě jiné. Zvingliani pak a kalvinisté zvláštní vyznání víry své sepsali, kteráž od sebe podstatně se liší, takže různí tito vyznavači vzájemně se odsuzovali a prudké spory o vyznáních mezi nimi povstaly. Nyní však vyznání tato nemají ceny více, neboť málo kdo je zná, ano větší část protestantů za celý život o nich ani neslyší.

Jedno však vyznání víry máme z doby této, jež u veliké jsouc vážnosti po celém katolickém světě známo jest, nebyvši zapomenuto aneb změněno, jako vyznání protestantská. Jsoutě to věro- a mravoučné nálezy 19tého všeobecného sněmu církevního. Památný sněm tento odbýván v Tridentu od 13. pros. 1545. do 4. pros. 1563., a nálezy jeho od 255 biskupů podepsány jsou, obsahující starodávné učení Církve katolické proti bludům 16. století hájené. Příčiny, pro které sněm tento odbýván, jsou. 1. Luther i ostatní reformatoři a přívrženci jejich táhli se od nálezu papežova ku všeobecnému sněmu církevnímu, na němž by stížnosti své přednésti mohli; později však, ke sněmu pozváni byvše nepřišli.

2. Bylyť v pravdě některé zlořády v Církvi, jež odstraniti toliko sněmu církevnímu příslušelo.

3. Byloť právě na čase, aby se starodávné učení Církve katolické na novo jasně prohlásilo, naproti bludům reformatů postavilo a před celým světem vyznáno bylo.

Dílo toto vykonali otcové na sněmu shromáždění, mužové to učenosti a zbožnosti slynoucí, se zvláštním přispě-

ním Ducha sv. Po ukončení sněmu odebrali se do chrámu Páně, kdež všichni před obrazem Ukřižovaného poklekše, Bohu vroucně děkovali za pomoc, jíž se jim k tak důležitému dílu dostávalo osvědčující, že jediné cti a slávě světa Spasitele vyhledávali.

Veškery nálezy u věcech víry zahrnuty jsou v krátkou formuli (vyznání víry tridentské), jež od toho času až na naše doby jsou rozeznávací známkou katolíkům od protestantů. Při tom však jednal sněm s nejvyšší opatrností a šetrností, ani Luthera aniž koho jiného z reformátorů zejména neuváděje; toliko pravdy Ježíšem Kristem zjevené pro každého zřetelně vystavuje a bludy novotářů výslovně zamítaje.

Mimo to Církev na sněmu tomto ještě jinou důležitou provedla úlohu: napravení totiž mravního stavu. I odstraněno množství zlořádů, staré spasné zákony církevní obnoveny, mnohé nové času přiměřené vydány, všem stavům plnění povinností jejich důtklivě připomenuto a biskupům nařízeno, aby v diecésích svých o přesné provádění zákonů církevních se starali.

Avšak přese všechnu horlivost Církve katolické v hájení pravdy Boží proti lži reformátorů bujně vzrůstalo sítě bludů od novotářů zaseté. Zvláště v Anglii povstávalo od doby reformace Jindřichovy množství náboženských sekt, z nichž nejhlavnější jsou Presbyteriani čili Puritáni, Kvakerové a Methodisté.

Puritáni, přívrženci učení Kalvinova, nejsouce nakloněni biskupské vládě církve anglické, vymohli si úplné rovnosti mezi duchovními, jež presbytery (staršími) nazývali a odstranili z bohoslužby své veškery obřady katolické.

Zakladatelem Kvakerů („třaslivců“) jest Jiří Fox († 1681.), tovaryš ševcovský. Náuka jejich spočívá hlavně v bludné domněnce, že každý člověk beze vší pomoci vnější zjevení Boží uvnitř duše poznati může, an Kristus sám a bezprostředně vyučuje člověka; za tou příčinou zavrhlí zvláštní stav duchovní a všem bez rozdílu stavu a pohlaví dovoleno jest při schůzích bohoslužebných kázati neb modliti se, jak-

mile jen vnitřní puzení k tomu třesením se (odkudž i jméno jejich) na jevo dají. Rovněž nemají svátostí, aniž jakých obřadů náboženských, oltářů, obrazů a p. Považují přísahu, službu vojenskou a daň válečnou jakož i veřejné veselosti za hřích a neuznávajíce žádného rozdílu stavů, každého jen slovem „příteli“ nazývají.

Methodisté mají původ od Jana Wesleye, jenž spolčiv se v Oxfordu s několika stejně smýšlejícími k novému způsobu křesťanského života, založeného na přísných mravech, postech a mnohých pobožnostech učil, že odpuštění hříchův se stává okamžitě pouhou vírou; o tom že bývá člověk jaksi uvnitř duše Duchem sv. přesvědčen. Od zvláštního způsobu čili metody života nazývají se Methodisty a jsou nejvíce v Anglicku a Americe rozšíření.

Od novokřtěnců vzali původ svůj Mennonité, od Menno-na Simonis, odpadlého to od Církve kněze (r. 1536.) v Nizozemsku, tak nazvaní. Podrževše ze svátosti toliko křest a večeři Páně, udělují křest toliko dospělým a popírají hřích dědičný, zamítajíce rovněž jako Kvakerové přísahu.

Kornelius Jansen, biskup ypernský, sepsav knihu „Augustinus“ pronesl v ní co výrok tohoto učitele církevního, že vůle člověka není nikdy svobodna, jsouc buď milostí Boží aneb žádostí zlou vedena, že člověku nelze odpírati milosti Boží, že některých přikázání Božích zachovávatí nelze. Papežové Urban VIII. (r. 1642.) a nástupce jeho Innocenc X. dokázavše, že učení takové v knihách sv. Augustina nenachází se, zavrhlí bludy Jansenovy, přece však našly tyto četných přívrženců a na mnoze i velmi učených; ku konci 18. století zanikla však sekta tato.

Faustus Socinus a Laelius Socinus učili, že v Bohu jest jen jedna osoba a Ježíš Kristus pouhý člověk; upírajíce jsoucnost dědičného hříchu a milosti Boží, zavrhlí sv. svátosti a tvrdili, že křest jest pouhým obřadem přijmutí do Církve a večeře Páně toliko památkou utrpení a smrti Kristovy. Přívrženci učení tohoto, Sociniany čili Anti-

trinitary nazvaní, žijí posud zvláště v Sedmihradech, Anglii a Škotsku.

Část V.

Některé nové řády náboženské a Svati v době této.

Nejkrásnější vítězství slaví církev katolická tím, že zbožné řády duchovní v lůně jejím povstávají a mnozí Svati v ní se Bohu a blahu jejímu odchovávají. Reformatoři a přívrženci tvrdili, že Církev katolická za nynějších dob nemůže více býti učitelkou národů, ana prý nepokračujíc s duchem času, lidstvo jen v porobě (!) duševní udržuje. Toho však upříti nemohou, že z ní mnohem znamenitější a učenější mužové, nežli ze sborů protestanských vycházejí a neustále nové řády náboženské ku blahu člověčenstva v ní se zakládají. Dokud však strom kvete hojného přinášeje ovoce, nikdo se zdravým rozumem souditi nemůže, že zkažený a uschlý jest. Jak neoprávněna jest tato výčitka protestantů!

Roku 1524. povstal v Církvi řád Theatinů čili Kajetánů, založený od neapolského arcibiskupa Jana Karaffy; r. 1526. Matoušem Braschim založený řád kapucínský, jenž v duchovní správě mnohých zásluh sobě vydobyl. Nejdůležitější a nejslavnější řád v 16. století povstavší jest řád Jesuitův, založený od sv. Ignacia z Loyoly, španělského šlechtice († 31. července r. 1556.). Účelem jeho jest pravdu katolickou proti bludům hájiti a víru Kristovu národům pohanským hlásati; heslo, za nímž blahodárná činnost řádu tohoto se nese, jest: „Vše k větší cti a chvále Boží.“ Roku 1758. byly již 22 tisíce Jesuitů, kteří ve všech dílech světa působíce, jednak pohany na víru obraceli, jednak mládež ve školách svých vyučovali. Neobyčejný úspěch, jehož v krátké době dosáhli, vzbudilť ovšem závist protivníkův jejich a již Calvin pravil o nich: „Jesuity, úhlavní nepřátely své, musíme buď pobiti, aneb to-li nemožné, odevšad vyštvaťi, aneb lži a pomluvou potlačiti.“

Uznávaje výtečnou činnost řádu tohoto, povolal král

Ferdinand I. Jesuity i do Čech (r. 1556.) a do ostatních zemí svých a v Praze zřízena jest kolej jesuitská, jež členy své i po městech venkovských posílajíc všude školy zřizovala. Nepřátelé Církve, z celé duše Jesuity nenávidíce, neustali však nepoctivými pletichami na zrušení řádu tohoto naléhati; nejprvé vypuzeni jsou z Portugala a Španělska, brzy na to i z Francie; než zloba odpůrců neustala dříve, až papež Klement XIV. (r. 1733.) řád tento ač s nelibostí zrušil. Pamětihodno jest zajisté, že protestantský král pruský Bedřich II. a carovna ruská Kateřina II. Jesuity drželi v zemích svých právě v té době, když ze zemí katolických vyháněni byli. Roku 1804. však dovoleno jim opět usazovati se v některých zemích, až r. 1814. po návratu papeže Pia VII. i Jesuité nabyli práva svého, byvše bullou papežskou znovu co náboženský řád potvrzeni.

Řádu tomuto velmi podobni jsou Redemptoristé (tovaryšstvo nejsvětějšího Vykupitele) jinak Liguoriany nazvaní. Zakladatelem jejich (r. 1732.) jest sv. Alfons Marian Liguori, učitel církevní a biskup (nar. r. 1696 v Neapoli). Oba řádové tito mnoho účinkují missiemi svými pro zachování pravé víry a bohumilé mravopoctnosti u všech národů, zvláště tam, kde katolictví bludy protestantů ohroženo jest.

Nejpřísnější řád jsou Trappisté, od prvního kláštera svého la Trappe (Trap) tak nazvaní. Zakladatelem jeho (r. 1626.) byl Armand Rancé, šlechtic francouzský. Členům řádu tohoto jest zachovávatí tuhý půst, stálé mlčení a konati časté modlitby denní; v práci jsouce otužení vzdělávají zvláště neúrodné krajiny a bažiny.

Jedním z nejlíbeznějších plodů na stromě Církve katolické jest řád Milosrdných bratří, založený r. 1558. od sv. Jana Božího. Členové jeho věnujíce život svůj službě trpícího člověčenstva, zabývají se ošetřováním nemocných.

Dále vytknouti slušno řád Oratorianů, založený r. 1548. od sv. Filipa Neri; řád Otců pobožných škol čili Piaristů, od sv. Josefa Kalasanského v 17. sto-

letí založený; řád Bratří škol křesťanských od remešského kanovníka de la Salle, řád [Matky Boží pomocné, založený r. 1592. k napravení kleslých ženštin; řád Magdalenek podobný prvéjšímu; řád ku poctivosti Svátosti oltářní, založený r. 1643. ve Francii od Antonína le Quien; řád Karmelitánek, v 16. století od sv. Terezie založený; řád Milosrdných sester, založený od sv. Vincence z Pauly r. 1640.; sestry tyto rovněž jako Milosrdní bratří s neobyčejnou obětavostí o nemocné pečujíce i u nepřátel církve a náboženství povinné docházejí úcty; i sami protestanti uznávajíce lidumilné působení jejich, značné summy peněz ku podpoře jejich povolují.

Řád Školních sester, r. 1681. od Mikuláše Barré; Uršulinek, od sv. Angely z Brescie založený r. 1611; Salesianek, založený od sv. Františka Saleského a Johanny Fremiot-Chantalské r. 1610.; Anglických panen od r. 1609.

V době, kdy mnozí v zaslepenosti své od Církve odpadli, vzbuzoval jí Bůh mnohé osvícené a veleučené muže, již velikou života svatostí a spravedlností se skvěli. Jen o některých krátce budiž promluveno.

Roku 1568. narodil se sv. Aloys. Pocházeje ze vznešených a zbožných rodičů, již co dítě přídržován byl k modlitbě a poslušnosti a jsa ještě pacholíkem, obzvláštní důvěru a lásku choval k Matce Boží, nalézaje v čítání životů Svátých největší rozkoše. V 16. roku stáří svého vstoupil do řádu jesuitského, a ačkoliv mnoho utrpení bylo mu snášeti, přece neopustil Bůh zbožného jinocha, ano i té milosti mu popráno, že na tři dny předzvěděl smrti své († 20. června r. 1591.). Ku poctě jeho založeny jsou pro jinochy a panny jednoty sv. Aloyse k zachování čistoty panické a ctí se sv. Aloys zvláště co patron študující mládeže.

Jiný světec v době této byl František Saleský (nar. r. 1567.). Jsa syn rodiny hraběcí, ve vší moudrosti a vědě vyučen a zbožně vychován jest; touha jeho vedla jej však k stavu kněžskému, v němž záhy velikou horlivostí vy-

nikal. Šíré krajiny, v nichž téměř vesměs protestanti bydleli, přivedl zpět v lůno Církve katolické, zanechav nám překrásné knihy, jako: Filothea, čili navedení k zbožnému životu, pojednání o lásce k Bohu a j. v.

Vincenc z Pauly (nar. r. 1576.) stav se knězem, upadl brzy do zajetí tureckého, když po moři cestu konal; zbožností svou obrátiv však pána svého na víru křesťanskou, propuštěn jest od něho na svobodu. I odebrav se do Francie založil výtečný řád Lazaristův, od domu svého (sv. Lazara) v Paříži tak nazvaný, jenž lid pařížský k mravnosti a zbožnosti vedl. Všude snažil se sv. Vincenc bídě a chudobě odpomáhati ujímaje se zvláště hříšníkův; jsa duchovním správcem galejních otroků, vysvolodil mnohé od časné i věčné záhuby a v každém spatřoval jen Krista Ježíše, jsa hotov mu sloužiti. Zdraví jsa velmi churavého a těla slabého, pracoval přece neunaveně a dosáhl stáří 84 let; za posledních pak let dával se každodenně do chrámu k sv. přijímání nositi. Rovněž tak velikým světce byl Karel Borromejský, kardinál a arcibiskup milánský, jenž pro neobyčejnou dobročinnost a lásku k chudým obecné úcty požíval.

I národ českoslovanský honositi se může mučenníkem z doby této, hrdinským to ostrihatelem pečeti zpovědní, knězem Janem Sarkandrem, jenž za vlády přeszimního krále českého Bedřicha od protestantů jat a v Olomouci uvězněn byl. Vyzván jsa od ukrutných soudců, aby vyjevil tajnosti ze zpovědi pana Ladislava z Lobkovic, odepřel porušiti mlčelivost zpovědnickou a nenechav se ani pálením k vyzrazení tajemství zpovědního pohnouti, zemřel smrtí mučennickou (17. března 1620.), jsa od katolíkův hned za mučenníka Božího považován a vysoce ctěn. Upálení jeho od protestantů bylo jako odpovědí jejich za upálení Husa od katolíkův. — Jan Sarkander pak za blahoslaveného vyhlášen jest.

Část VI.

Šíření se křesťanství. Působení řádů náboženských. Sv. František Xaverský. Papežové Řehoř XV. a Urban VIII. Pronásledování křesťanů v Japonsku. Křesťanství v Číně.

I v těchto krutých dobách pečovala Církev o rozšíření víry Kristovy, nalézajíc za utrpené ztráty v zemích evropských za oceanem hojně náhrady. Roku 1484. odkryta jest neznámá posud země Kongo v Africe, kamž papežové ihned Dominikany, Františkany, Augustiany, později pak Jesuity a konečně od r. 1646. Kapucíny posýlali. Rovněž i do Ameriky neustále posíláni byli misijnáři křesťanští a papežové pamětlivi jsouce rozkazu Páně: „Pasiž beránky mé“, neopomíjeli v každé době o rozšíření učení Kristova horlivě pečovati. Zvláště v Americe pracovali mniši neunaveně na pokřesťanění divochů, odstraňující všemožně otroctví, učíce je rolnictví, vědám a uměním, hlásali horlivě evangelium a šířili ušlechtilé mravy křesťanské. Zvláště pak Jesuité a mezi nimi nejvíce sv. František Xaverský, „apoštol Indův“, nesmrtelných vydobyli si zásluh o pokřesťanění pohanů asijských. Tento opustiv bohatství a důstojnosti světské, vstoupil do řádu Jesuitů a stav se misijnářem v Asii, procestoval daleké země Indie a Japonsko, všude uče i zázraky čině. I do Číny odebrati se zamýšlel, avšak na cestě roznemohl se, uchvácen byv prudkou zimnicí a opuštěn jsa zůstal ležeti; leč pohled na obraz Ukřižovaného sílil jej v zápasu smrtelném, v němž klidně skonal (2. prosince r. 1552.) v 46. roce stáří svého.

Papež Řehoř XV. ustanovil r. 1622. v Římě zvláštní kongregaci (společnost) kněží, kteří o rozšiřování pravé víry mezi pohany pečovati měli; při ústavu tomto založil papež Urban VIII. r. 1627. školy, v nichž jinoši všech národností křesťansky vychovávání a ve všech řečích vyučování bývají, aby takto vycvičení byvše do všech končin světa co hlasatelé pravé víry se rozcházeli. Každoročně na den

zjevení Páně odbývá se v ústavu tomto zvláštní slavnost, o níž v 60 až 70 řečích slovo Boží se káže. Missionáři katoličtí docházejí ve všech zemích značného úspěchu a zdaru práce své, ačkoliv při hlásání evangelia i s nemalými potkávají se překážkami; v 17. století odebraly se i Voršilky do Kanady, aby tam křesťanství šířily a zvláště mladé dívky vychovávaly.

Brzy však prolévána opět krev křesťanská. V Japonsku vypuklo kruté pronásledování křesťanů. Dle příkladu prvních mučenníků Páně ochotně dávali život svůj pro víru Krista Ježíše; ano i ženy a dívky nechávaly se mučiti a zabíjeti, zachovavše věrnost víře svaté. Takových vítězství dobývala Církev sv. ve všech zemích, kdekoliv světlo náboženství Kristova osvítilo národy. Vele důležitý a potěšitelný úkaz pro missionářství katolické v době této jest, že císař čínský r. 1845. náboženství křesťanské za víru dobrou prohlásiv spolu i zákon zrušil, jímž po delší dobu křesťanům v Číně přebývati přísně zakázáno bylo.

Ihned zřízena byla ve východních krajinách čínských čtyři biskupství a r. 1851. dovoleno hlásání evangelia po celé rozsáhlé říši čínské.

Teprvé v předešlém století zakládali též protestanti missie v zemích pohany obývaných; nemajíce však kněžstva tak obětavého a horlivého, jako katolické jest, nejsouce ani svorní v učení a postrádajíce řádné bohoslužby, jen nepatrného dosahují výsledku u pokřesťanování pohanů. Nejvíce podporují Angličané missionáře protestantské penězi, z pouhého však sobectví, usilujíce s vírou spolu i obchod svůj všude zaváděti.

Část VII.

Boj a vítězství Církve v posledních dvou stoletích. Gallikanism. Febronius. Císař Josef II. Rationalisté. Encyklopedisté francouzští. Revoluce francouzská. Pius VII. a Napoleon I. Hnutí katolické.

Po válce třicetileté bylo především zapotřebí, aby všeobecné bídě a nouzi, která se v zemích onou krutou válkou

postižených uhostila, výdatně odpomoženo bylo. Sotva však rány ty zaceleny, nastávaly Církvi šv. nové, trpké boje na poli náboženském. Mírem vestfalským ustanoveno, že každému zeměpánovi právem svrchovanosti jeho vládní dovoleno, poddaným náboženství předpisovati, což krátce vyjádřeno slovy: „Čí země, toho i náboženství.“ Na základě tohoto nálezů ku škodě Církve katolické čelícího odvozoval protestantský učenec Hugo Grotius ve spisech svých všelikou moc u věcech víry od vlády státní, potahuje k ní zvláště veškeru soudnou i zákonodárnou moc v záležitostech církevních. Taktéž i mnozí filosofové protestantští jedinou pouze moc a to státní uznávajíce tvrdili, že panovníci všecky věci lidské, tedy i církevní pořádati právo mají. Zásady tyto o všemocnosti státní ve všech věcech, tedy i náboženských, přenášeny i na půdu Církve katolické. Tím způsobem vzal vznik i pověstný gallikanism za dob Ludvíka XIV., krále francouzského, jenž veškeru moc i církevní k sobě potáhl, říká: „Stát jsem já.“ Svobody gallikanské církve národní, již Ludvík XIV. založiti usiloval, měly duchovenstvo francouzské papeži úplně odciziti a králi povolným učiniti. Za tou příčinou zamítli papežové tuto záhubnou a k rozkolu v Církvi vedoucí svobodu, ana duchu katolicismu naprosto jest odpornou.

V Německu šířil podobné zásady Febronius (vlastně Hontheim, světící biskup trevírský), tvrdě, že moc papežova na pouhou přednost cti obmezena býti má, což proti jasnému smyslu zjevení Božího a svědectví dějin všech století jest; následkem snah těchto bylo by odtržení od viditelné hlavy církve a úplná odvislost každé národní církve od moci státní.

Zásadami těmito a rádci nesvědomitými sveden jsa, sáhal císař Josef II. na výlučná práva církevní a nesčetnými dekrety jal se mistrovati Církev katolickou ve státech svých, nenechav se ani přímluvami papeže Pia VI., jenž sám do Vídně přibyl, aby císaře od záhubných zámyslů odvrátil, pohnouti; zrušiv množství klášterů a pobrav statky jejich, utvořil z nich „náboženskou matici“ k účelům církevním,

avšak brzy seznal záhubné následky počínání svého, počal je již nedlouho před smrtí svou odvolávati. Dokona v odporu s náukou protestantskou o písmu sv., co jediném pramenu zjevení Božího, povstali na půdě protestantské tak nazvaní racionalisté (rozumáři), kteří ve věcech náboženských veškeru autoritu zevnější zamítajíce, pouze dle rozumu se řídili a svobodu za nejvyšší účel všeho snažení, jakož i svrchovanost lidu za nejvyšší zásadu politickou prohlašovali.

Zásady tyto zplodily první revoluci anglickou, v níž král Karel I. rukou katovou utkán (r. 1649.), samovláda královská vyzdvižena a republika s despotickou mocí ustanovena; rovněž i ostatní bouře v 17. století v Anglicku vzniklé pochodily z odpadu od Církve katolické a ze zásad na půdě protestantské vypěstovaných.

Ve Francii nemravné poměry králů Ludvíka XIV. a Ludvíka XV. valně otráslly základy společnosti, anaž špatných příkladů s hůry následovala. K tomu přidružila se i soustavná nevěra a znemravňující spisy od tak zvaných encyklopædistů, v jichž čele stál Voltaire (Voltér), vydávané a štiplavými vtipy pravou víru a dobré mravy podřívající, zaplavovaly téměř celou zemi, tak že jimi veškera mravnost a cnost v lidu podkopána a přemnoží za čest a známku veliké osvícenosti pokládali, když Církev sv. tupíce učením a zákony jejími pohrdali. Církev arcitž záhy pozdvihši hlasu svého, na záhubné následky pohrdání náboženstvím upozorňovala; avšak mateřské výstrahy její nedbáno a tak vypukla r. 1789. hrůzná revoluce francouzská, v níž neslýchaných posud ukrutností pácháno, na sta tisíce lidí, mezi nimiž i král Ludvík XVI. a královna Marie Antonie, odpraveno a přemnoží o jmění své oloupeni byli. Nelzeť v dějinách světových nalézti občasí, v němž by která země křesťanská více byla trpěla, nežli Francie, kde vynalézavá krutost a krvelačnost vši lidskosti se posmívala. Tak vysoko dostoupila zběsilost revolucionářů, že Církev úplně vyhubiti zamýšlejíce v národním shromáždění zákon vydali, jímž víra v Boha odstraněna, chrámy pak zneuctěny a zpustošeny býti

měly; posléze i zlopověstná ústava vydána, na kterouž každý přísahati měl; tuť ovšem veliká část duchovenstva, zdráhajíc se přísahu složit, ukrutně týrána, ano i povražděna jest. Ajhle, toť obraz státu bez křesťanství, výtvor to člověka Boha se spustivšího!

Toho času odvezen jest i papež Pius VI. od vojevůdců francouzských z Říma do zajetí, v němž také skončil (r. 1799.); nástupcem jeho zvolen pak Pius VII. r. 1800. Aby takové zpoustě přítrž učinil, uzavřel Napoleon Buonaparte, první konsul republiky francouzské, r. 1801. s papežem konkordát (smlouvu), dle něhož náboženství katolické v zemi opět zavedl. Později vložil do této smlouvy několik článků Církvi nepřiznivých, proti čemuž Pius VII. protestoval, avšak nadarmo; neboť mocnářové obávající se Napoleona, nechtěli utištěné hlavě Církve ku pomoci přispěti. Roku 1803. dopustil se Napoleon nového na Církvi násilí, nařídív, aby všechna německá knížectví duchovní a panství byla zrušena a statky církevní, jež ponechala reformace Lutherova, spolu s množstvím fundací k účelům zbožným věnovaných pobrány byly. Papež slavně protestoval proti loupeži této, marně však pomoci se dovoláváje, ano i katolické Rakousko, válkami francouzskými stýrané, ve prospěch Církve ničehož podniknouti nemohlo.

Hrdý Napoleon v přepychu svém nikoho neušetřil a tak mnoho milionů jmění církevního, jež dobrým účelům, jako vychovávání mládeže, ošetřování nemocných a chudých, pěstování vědy a umění věnováno bylo, pobraly vlády světské, nazývající loupež tuto sekularisací.

Napoleon v nepřátelství svém proti Církvi neustav, i samého papeže jako jiné panovníky sobě podmaniti usiloval; ač bez zbraní hájil se Pius VII. přece proti nejmocnějšímu tehdaž muži na světě, an náměstek Kristův nižádného mocnáře světského poddaným býti nemá. I toho odvážil se hrdý zeměborce, že staříckého Pia VII. zajmuv do Francie odvésti dal; začez dán do klatby církevní, již se však posmívaje pravil: „Což se papež domnívá, že vojínům mým zbraně

z rukou padají?“ A v nešťastné výpravě proti Rusku padaly skutečně zbraně z rukou vojáků Napoleonových; on pak sám brzy na to od spojených mocnářův u Lipska (1813) a Watterloo (1814) byl poražen a trůnu zbaven, do zajetí na ostrov sv. Heleny odveden jest, kdež i skončil (1821); Pius VII. však při všeobecném plesání lidu do Říma se navrátil.

Od té doby pak, co spojenými snahami Rakouska, Pruska a Ruska Evropě a Církvi katolické mír navrácen (r. 1815.) a zvláště od r. 1848. pozorovati lze velmi utěšené hnutí katolíkův v celé Evropě a i v Americe vůči hledě vzrůstá počet vyznavačů Kristových a zakládají se sídla biskupská; po veškerém obzoru katolickém vidíme, jak vzmahá a sílí se duch náboženský; zvláště v Německu tvoří se spolky katolické bojující za práva a svobodu Církve proti odvěkým nepřátelům křesťanství. Takové spolky jsou jednota sv. Cyrila a Methoděje na Moravě, sv. Boniface v Němcích, sv. Severina v Rakousích a m. j., v jejichž čele stojí nynější papež Pius IX. Každoročně scházejí se vyslancové jednot těchto v některém městě, radíce se o prostředcích ku blahu a rozkvětu Církve sv. sloužících. I katolický tisk bojuje statně jakož v jiných zemích, tak i u nás v Čechách a na Moravě za práva Církve, obhájení pravdy katolické a otužení vědomí katolického; z listů těchto jmenujeme sluší: „Blahověst“, „Časopis katol. duchovenstva“, moravský „Hlas“ atd. Za tímž účelem nese se i činnost Dědictví Svatojanského a sv. Prokopa v Praze a Cyrilo-Methodějského v Brně vydáváním výběrných knih.

I biskupové němečtí sešedše se ve Vircburku (r. 1848.) a rakouští ve Vídni (r. 1849.) ku společným poradám, napomínali duchovenstvo i věřící, aby Církvi věrnost a vrchnosti světské poslušnost zachovávali. Rovněž i pozdvihli hlasu svého na obranu svatých a nezadatelných práv církevních, zřejmě prohlašující, že jen tam, kde Církev a víra sv. ve vážnosti se chová, blahonosný mír a křesťanská mravnost,

jakož i poslušnost k moci státní rozkvétá. Ó kéžby byli mocnářové uposlechli upřímné rady biskupův; tak by zajisté nejtrvaleji pojistili blaho národů a svoji budoucnost, neboť kde Církev v otroctví se váže, tam ani trůny vládců nej-mocnějších dlouhého nemají trvání.

Část VIII.

Poměry církevní v nejnovější době. „Němečtí katolíci.“ Pius IX. a utiskování Církve ve Vlaších. Církevní sněm vaňkanský a „starokatolíci“. Konkordat rakouský. Stav Církve v jednotlivých zemích.

Podobenství Páně o koukoli mezi pšenicí i za našich dob vyplňuje se, ano mezi dobrými i množství bezbožných se vyskytuje. Kdekoliv katolíci protestantismem ohroženi jsou, tam tuží se i vzmahá přítulnost ku Církvi a pravdě Boží zjevené, od níž protestanti den co den více odstupují, tak že i sjednocení všech vyznání jejich v jedinou Církev „evangelickou“ (r. 1817.) různé náuky jejich spojití nemohlo.

Roku 1844. vystaven v Trevíru v biskupském chrámu sv. ostatek po Pánu Ježíši, jeho šat, k všeobecné úctě věřících. Když pak četní zástupové katolíků putovali do Trevíru, kněz Jan Ronge, kaplan grottkavský, vydav hanlivý list k biskupu trevírskému Arnoldimu, velmi potupně o úctě sv. ostatků se vyjádřil; ihned přidalo se k němu více kněží katolických i kazatelův protestantských, zakládající sektu „německých katolíků“, jakž se sami nazývali. Ronge, opojen jsa slávou, jíž se mu od nevěrců i protestantů co „reformatoru“ 19. století hojně dostávalo, cestoval od r. 1846. po Německu, kázaje všude proti Církvi a papeži a podvraceje nejen víru katolickou, ale i lid proti vládám bouře. Pročež odepřely mu tyto všeliké hmotné i mravné podpory a i první postupníci jeho opustili jej; strana jeho, nepatrný majíc přívržencův počet, brzy zanikne.

Avšak nepřátelé Církve sv., Boha a všeho náboženství prázní, nevěrou svou veřejně se honosící, rádi by z ko-

řene vyvrátili sv. církev Kristovu; vědouce však, že, pokud hlava jej pevně stojí, zhoubných záměrů svých provésti s to nebudou, obrátili veškerou zbraň svou proti náměstku Kristovu, papeži. Pius IX., jeden z nejvýtečnějších papežů, kteří kdy zasedali na prestolu Petrově, trpce pocítovati musí zášti a nenávisti odpůrců sv. víry. Již na počátku panování jeho bylo mu utéci do Gaëty před loupeživými revolucionáři (r. 1848.), kdež dvě léta ve vyhnanství ztrávil, teprv r. 1850. za všeobecného jásotu lidu do Říma navrátiti se mohl; avšak jeho i Církve nepřatelé neustávali tajné pikle strojit proti němu, jenž v Boha a dobrém právu svém hledá síly a útěchy. Roku 1854. dne 8. prosince prohlásil Pius IX. u přítomnosti 500 hodnostářů církevních dávné učení církevní o nepoškvrněném početí Bohorodičky za článek víry; mezi tím však, co Církev nové toto vítězství duchovní slavila, i nové proti ní zosnováno násilí. Viktor Emanuel, král sardinský, vydal nutkán jsa k tomu pověstným ministrem svým Cavourem (Kavúrem) zákon (r. 1855.), jímž 365 klášterů zrušeno bylo. Nic nepomohly protesty Pia IX. i arcibiskupa turinského Franconi-ho proti tak křiklavému bezpráví; mniši, jeptišky z klašterů násilím vyhaněni a vojskem odváděni, arcibiskup pak uvězněn a později do Francie vypovězen jest. Roku 1856. žádal Cavour, aby stát církevní sekularisován a pod vládu Viktora Emanuele postaven byl; aby prospěšnost kroku toho dokázal, podplatil noviny, jež nejhanebnější lži o vládě papežské do světa rozhlašovaly. Nic neprospělo osvědčení vyslance francouzského v Římě, že jest pouhá pomluva a lež, co listy zaprodané vyprávěly a že vláda římská moudře a rozumně si počíná: Cavour spojil se s Napoleonem III., císařem francouzským, druhdy tajným členem karbonarův italských, „k osvození a sjednocení Vlach“, jak zamýšlenou loupež nazývali. Dříve však musela zlomena býti moc a papeži odejmuta podpora Rakouska; za tou příčinou vypovězena mu od Sardinie válka (r. 1859.), v níž poraženo a o jednu z nejkrásnějších zemí svých (Lombardsko) oloupeno, čímž Pius IX. vší pomoci zbaven

jest. S neslýchanou drzostí zmocnil se Viktor Emanuel jedné části státu církevního, začož se všemi původci nespravedlnosti této (i s Napoleonem) do klatby církevní dán byl (16. března 1860.). Ze všech zemí katolických přinášeny značné dary peněžité do Říma a jinoši i z rodin knížecích dostavili se chtějíce bojovati v řadách vojův papežských. Leč král sardinský vpadnuv opět do zemí papežských, připojil je ku království svému, žádaje, aby papež sám prohlásil, že se vlády světské, ku blahu církve zajisté nejvýš potřebné, dobrovolně vzdává; na to však neměl Pius IX. doufaje pevně v Boha, jiné odpovědi, než „nemůžeme“ a i biskupové pozdvihli hlasu svého proti tak násilnému oloupení sv. stolice. Cavour mezi tím odvolán od věčného Soudce z tohoto života (r. 1861.), aby se zodpovídal z nepravostí na papeži zpáchaných. Viktor Emanuel nazývá se sice králem italským, avšak svobodní zednáři (maçonii) vládnou Itálií a pobrané statky církevní státu málo přispěly, anož nové království italské rok od roku více chudne, nesmírnými dluhy jsouc sklíčeno.

Po útrapách těchto nastaly Piovi IX. poněkud pokojnější časy a útěcha duchovní; r. 1862. sešlo se asi tři sta biskupův s dvěma tisíci kněží z celého světa katolického k svatořečení mučenníkův japonských, aby nejvyšší hlavě Církve oddanost a věrnost osvědčivše, spolu i nepřátelům jeho dokázali, jak silná jest duchovní moc Církve Kristovy, jíž ani nejlítější nepřátelé všech století zničiti nemohli. Od té doby utichla i bouře proti papeži a církvi Páně. Roku 1869. dne 8. prosince zahájil Pius IX. všeobecný sněm církevní do Říma svolaný (vatikánský), jenž v řadě všeobecných sněmů církevních jest dvacátý a posud poslední. Více sedmi set biskupův sešlo se k dílu tak důležitému a 18. července 1870. prohlášen mimo jiné i článek víry o neomylnosti papežově u věcech víry a mravův se týkajících. Téhož dne učinil Napoleon, hlavní původce všeho neštěstí církve od r. 1859., osudný krok, vypovědév Prusku válku; v níž Francie úplně poražena, Napoleon zajat a trůnu svého zbaven jest. Leč pád nešťastné

a papeži věrně oddané Francie povzbudil i nepřátely jeho a vojsko krále „p o c t i v c e“ italského obsadivši 20. září 1870. Řím, uvěznilo téměř Pia IX. ve Vatikánu; neboť smečka bujných revolucionářů neostýchajíc se pronásledovati i za bílého dne a týrati duchovenstvo, tupiti papeže i do chrámů vnuká a vražednou rukou týrá útlé paní a vyhání. Leč Pius IX. hledá sílu v Pánu všehomíra, jenž neopouští důvěřujících v Něho, jehož shovívavost sice veliká, ale mocná ruka posud není zkrácena.

Nechtíce podrobiti se věroučení o neomylnosti papežově, zarazili někteří duchovní němečtí, v jichž čelo postavil se na slovo vzatý učenec církevní probošt Döllinger z Mnichova, zvláštní sektu, nazývající se „starokatolíky“. Ačkoliv s okázalostí do světa hlásají, že jsou a zůstanou pravými katolíky, stojí přece již na půdě protestantské, jakž i sám zakladatel jejich ve veřejném shromáždění ne s utajenou bázní pronesl; a protož zahyne sekta ta v brzkém čase, anaf již z počátku jen nepatrného počtu přívrženců získati mohla.

V mocnářství rakouském uzavřena mezi papežem Piem IX. a Františkem Josefem I. r. 1855. smlouva (konkordát), jížto právní poměry Církve katolické ku státu ustáleny jsou; a ač smlouvou touto Církvi, jen co jí po právu božském i lidském náleží, navraceno bylo, přece nepřítel její v zednářských listech hanobí ji, neostýchajíc se z veškerého neštěstí, za let posledních stát potkavšího, Církev a konkordát viniti; ano všem jiným společnostem náboženským téměř úplné svobody a samosprávy v nejdůležitějších záležitostech náboženských přiřknuvše, chtějí falešní svobodomyslníci Církev katolickou stále mistrovati a všechna práva jí naprosto odejmouti. Tak stalo se, že r. 1867. konkordát jednostranně zrušen a zákony Církvi velmi nepříznivé vydány; leč duch katolický nenechá se nikdy utlumiti a již pozorujeme velmi čilé hnutí katolíkův ve všech zemích rakouských: v Čechách a na Moravě, Tyrolech, Uhrách i Štýrsku, v Dolním i Horním Rakousku. Všude staví se mužové

rázní a šlechtitní pod prapor Církve sv., aby jí opět vydobyli práv Bohem daných a vymanili z rukou nepřátelských. Veleutěšený úkaz pozorovati lze zvláště v Čechách a na Moravě, kdež úcta k sv. apoštolům slovanským opět se vzmahá a tím páska sv. víry a jedné bratrské národnosti Čechy a Moravany v jedno pojí.

I v jiných zemích povstávají nepřátelé Církve proti ní, snažíce se všemožně ji utiskovati, zvláště v sněmovnách, v nichž větší část mužů všeho náboženství prostých zasedá a nepříznivými zákony, jako ve Vírtemberku, Badensku, Švýcarsku a posléze i Španělsku Církev o právní její postavení mezi národy připraviti usilují. Jako vždy jindy protestoval i nyní Pius IX. proti tak násilnému porušení práv církevních; avšak zášť a nenávisť proti katolické Církvi neustává a odpůrcové její věrni jsouce heslu pověstného Voltaire-a: „Vyhubte ji zlořečenou!“ (Církev) neostýchají se i násilnou rukou na katolíky sáhati. Tak stalo se v Bruselu, kdež nejsprostší chátra podplacena a vedena jsouc i vznešenějšími muži na knihtiskárnu katolickou, palác ministra spravedlnosti a kláštery útok učinila, mnichy a jeptišky odtud vypudila; podobně stalo se v Antverpách, kdež vzdělanci ze středního i vyššího stavu katolíkům okna vytloukali a v Jemappe-u (Žemapu) „Bratří křesťanské lásky“ až do krve utýráni byli. A proč udály se ohavné tyto výstupy? Poněvadž vydán zákon katolíkům jen poněkud příznivý! Tak rozumějí „liberálové“ snášlivosti křesťanské, jíž tak často se honosívají. Podobné bouře způsobili protestanti proti katolíkům v Mannheimu r. 1865.

I protestanti jsou za posledních dob velmi horliví, aby kleslou vážnost „církví“ svých opět povznesli; jsouce však v mnohé sekty rozdělení, postrádají potřebné svornosti, čemuž při různém vyznání jejich jinak býti nemůže. K rozšíření víry své zarazili i zvláštní spolek „Jednotu Gustava Adolfa“, jež značné příspěvky peněžité protestantům mezi katolíky žijícím rozesílá, aby jimi katolíky k odpadnutí od víry a k vyznání jejich lákali; všude však volají, že utlačeni

jsou, kdežto více výsad a svobody náboženské požívají, než sami katolíci.

V Anglicku se Církev katolická mohutně vzmáhá, zvláště od té doby, co kardinal Wiseman (Vajsmen), pravý to apoštol Anglicka, v úřadě svém arcibiskupském tak horlivě působil; nové chrámy a školy katolické staví se a r. 1854. založena v Dublíně i universita katolická; nejpatrnějším pak důkazem rozkvětu sv. víry v Anglicku jest, že ročně 5000—6000 protestantů k ní se opět vrací.

I o církve východní, jež posud v neblahém žije rozkolu, stará se Pius IX., vyzvav již r. 1848. jednotlivé obce křesťanské na východě, aby se s Církví západní spojily. Biskup lavantský Antonín Slomšek založil jednotu sv. Cyrila a Methoda, jež r. 1852. schválení papežského došla, k tomu účelu, aby údové její Boha za spojení církve rozkolné s katolickou prosili. A již po více let přicházejí od východu zprávy, že na tisíce křesťanův východních i se svými biskupy vrací se v lůno Církve sv. a dá Pán, že nový duch náboženský východňany oživí.

Roku 1862. vstoupil patriarcha antiochenský s 2000 věřících v lůno Církve katolické a počet konvertitů těchto vzrůstal by ještě více, kdyby jim od Turků mnohé překážky v cestu kladeny nebyly. Tak musí dle zákona tureckého všecky kostely, kdyby i celé obce ku víře katolické se vrátily, rozkolníkům ponechány býti; mimo to jest katolíkům i násilného pronásledování od rozkolníků snášeti. Tak primas bulharský, Sokolský, jenž o sjednocení Řeků s katolíky nejvíce se zasazoval, zrádně jat a do Carhradu jest odveden, odkudž do Kyjeva vlečen a do žaláře uvržen jest. Jak mnoho křesťané pod jařmem tureckým trpěti musí, poznati lze z krvavého boje, jenž r. 1860. mezi katolickými Maronity a polopohanskými Drusy na Libanonu vzniknuv po celé Syrii se rozšířil. Křesťané byli vražděni a vojsko turecké k ochraně jejich povolané vraždilo je spolu se sverpými Drusy, tak že na 15000 křesťanů zahynulo; mezi

tím však zakročilo vojsko francouzské a učinilo konec nelidskému krveprolití.

Nadejde zajisté doba, kde křesťané východní z rukou mohamedanských vymanění a v lůno pravé Církve Kristovy uvedeni budou.

Přehled všeobecný.

Prošedše téměř šest tisíc let od stvoření světa až po dobu nynější pozorovali jsme, kterak po celý tento drahný věk jistě kráčí cestou svou a jako jasná na blankytu nebes hvězda září — království Boží.

Jako země po pádu prvních lidí proklata byla a trní a hloží by plodila, kdyby pilná ruka lidská nevzdělávala jí a Pán nežehnal: tak bylo by i s člověčenstvem hříchem Adamovým hluboko klesnuvším. Avšak království Boží před Kristem připravovalo půdu v srdci lidském: Bůh povolav patriarchy, dal jim zvláštní zemi, rozmnožil potomky jejich u veliký národ, veda a vychováváje sám lid israelský; vzbuzoval jim proroky a poslal konečně i jednorozeného Syna Svého. Ježíš Kristus zasil v zemi zrno hořčičné, t. j. založil sv. Církev svou i s učením a svátostmi svými; Sám pak skonav na kříži ovlažil drahocenou krví svou zrnko toto, aby vyklíčivši vzrostlo; seslal Ducha sv. a první věřící vstoupili do Církve Jeho.

Ukrutní císařové římsí vraždili vyznavače Kristovy; avšak krev sv. mučenníků svlažovala símě víry Páně a zrno hořčičné utěšeně se vzmahajíc, vyrostlo v mohutný strom, v jehož ratolestech přebývali ptáci nebeští: Církev sv. rozšířena jest po všech zemích a přijímala všechny národy v lůno své. Satan a mocnosti světské pozdvihly se sice proti ní,

usilující zničiti ji mečem a bludy vznikajícími v ní, avšak božský Zakladatel její slíbil apoštolům svým: „Aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa“, neodvrátil od ní nikdy ochranné ruky své.

Církev byla, jest a bude stále trvati; jí věrnými zůstaňme až do smrti, neboť jen ten, kdo setrvá v ní až do konce, spasen bude.

Opravy.

Str.	ř.			
10,	23.	shora	čti místo: s — a.	
12,	24.	" "	" 100 — 110.	
14,	21.	" "	" i Arona — Arona.	
16,	16.	" "	" světil — <i>posvětil</i> .	
18,	30.	" "	" droseb — proseb.	
22,	2.	zdola	" " z — a.	
26,	15.	shora	" " navrátiti se — přijíti.	
29, 8—	9.	zdola	" " k nimž přibylo — jež vzrostly.	
41, 9—	13.	shora	" " pod císařem — za císaře.	
56,	6.	zdola	" " Evropu — Evropě.	
58,	5.	" "	" Kristu podstaty — Kristu <i>božské</i> podstaty.	
64,	17.	" "	" jehož — jejichž.	

- Paleček Ant.**, učitel. *Cvičení mluvnická, pravopisná a slohová* pro žáky 2. a 3. třídy obecných a hlavních škol. (Třetí vydání.) —.25 nkr.
- Pech Fr. a Gregora Fr.**, gymn. prof. v Písku. *Zpěvy a modlitby pro žákovstvo středních škol.* (S ocelor.) zl. 1.—
- Rybařícký Aug.** *Malá včela*, čili: Návod k moudrému včelaření. Pro mládež. (S vyobr.) —.30 nkr.
- Řezáč Fr. J. a Bulíř K.** *První knížka milé mládeže československé.* (Cenou poctěná.) Druhé vydání. V tuhé vazbě s černými obrazy —.60 nkr
s malovanými —.80 nkr.
- Sbírka písní**, neb: Kancionál pro veřejnou i domácí pobožnost, ku prospěchu mládeže školní. Třinácté vydání. Obsahuje 204 písně nábožné. —.12 nkr.
- Sokol Jos.**, učitel. *Krátká německá mluvnice* v praktických cvičeních. Druhé vyd. —.16 nkr.
- Šulc P. J.** *Přírodopis.* Soustavný přehled živočišstva čili: vypsání nejdůležitějších zvířat, jejich vlastností škodlivých i užitečných. Pro mládež i dospělé. (S 200 vyobrazeními jednotlivých zvířat na 21 tabulkách.) V tuhé vazbě —.88 nkr.
- Šveistyll Alois**, učitel. *Skřivánek.* Zpěvy pro školu a život. (S nápěvy.) —.30 nkr.
- Tolman Liborín**, vzorní učitel v Novém Strašecí. *Příklady cnosti* ze života Svatých, co látka vyučovací ku psaní napovědnému ve školách národních. —.24 nkr.
- Veverka Jan**, správce úradu vážného a cim. v Praze. *O nové míře a váze.* Tabulky v nichž se porovnává míra a váha metrická s měrou a vahou rakouskou. Ku potřebě obecné. zl. 1.—
- Vrána Vojt.** *Německá i česká mluvní cvičení.* Druhé vydání. —.80 nkr.
- Wrána Adalbert.** Deutsche und böhmische Sprechübungen. (Zweite Auflage.) —.80 nkr.
- Zelinka Fr.**, učitel v Berouně. *Zeměpis Moravy a Slezska.* Pro mládež česko-moravskou. (S mapkou Moravy a Slezska.) —.20 nkr.
- Zenger K. V.**, profesor. *Fysika zkušebná.* Díl první, obsahující mechaniku a akustiku. (S 206 dřevor.) zl. 2.50 nkr.

